ANUL XXIX
31
(1 264)
Sîmbătă
2 august
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRIA ÎN AUGUST

Sub arcul de boltă al celor 21 de ani de la istoricul eveniment care a fost Congresul al IX-lea al partidului, patria intră în August, spre lumina marii sale sărbători, celebrînd prin fapte de muncă și de creație acel memorabil act intemeietor al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Cursul nou al istoriei, al muncii și vieții societății românești aflată azi pe înalte trepte ale identității sale economice și sociale, își trage din acest act sevele adînci și răscolitoare și urcă spre edificări de spirit care fac din biografiile noastre o consonanță a prezentului și viitorului, în strînsă și indisolubilă legătură cu patria, cu ideile și idealurile socialismului și comunismului. Mari convergențe de ordin politic, economic și social, tehnic și științific acționează în această nouă etapă a devenirii și desăvîrșirii noastre ca țară socialistă mediu dezvoltată, punctînd la orizont însuși relieful geografia însăși a eforturilor și împlinirilor creatoare, experiențe care consolidează contribuții de fond, originale, în patrimoniul umanității și dezvoltă teze, concepții și principii care țin de însăși vitalitatea gîndirii și practicii revoluționare, de forța imensă de transformare și emancipare care există în oameni, în condiția lor, în abnegația și dăruirea cu care slujesc cauza libertății, a independenței și suveranității.

Mari convergențe de ordin material și spiritual alcătuiesc sensul actualității noastre moral-politice, fac acest inestricabil fond al unității noastre în jurul partidului, al secretarului său general, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În lumina lor se gîndește și se creează, se făurește neîncetat acea nouă calitate a muncii și vieții, un deziderat care este tot al revoluției și implică în chip hotărîtor spiritul revoluționar. Mari convergențe ale istoriei alcătuiesc realitatea unei întregi epoci și de aici sentimentul distinct al unei adevărate înfloriri naționale, de aici forța și argumentele unor întinse și mobilizatoare programe ale dezvoltării, ale afirmării pe mai departe a progresului și civilizației, de aici sentimentul ca și imaginea în multiple și inconfundabile forme de relief a unei opere istorice durabile, de cea mai mare importanță pentru destinele de azi și de mîine ale României.

Patria a intrat, așadar, în August sub semnul înfăptuirii hotărîrilor celui de-al XIII-lea Congres al partidului, a obiectivelor celui de-al optulea cincinal. Numărăm anii epocii noastre de la Congresul al IX-lea încoace, pentru că el, acest eveniment cu maximă forță revelatoare este și treapta cea mai de sus a istoriei noi care a început la 23 August 1944. Inaugural și exponențial în același timp, el este capătul de serie prin care realitatea și preocupările țării au cunoscut profunde și succesive mutații spre oameni, spre problemele lor, dintr-o perspectivă a unei permanente și laborioase ascendențe pe calea progresului și civilizației.

Numărăm anii acestei epoci pe filiera a cinci mari forumuri comuniste, care înseamnă tot atîtea repere ale istoriei contemporane, tot atîtea argumente ale ei. Congresul al XIII-lea a marcat o nouă etapă și face una dintre cele mai exacte și mai complexe linii de legătură cu viitorul apropiat și depărtat. În sensul că explicitează acest viitor și-l aduce pe terenul creșterilor cantitative și calitative ale economiei, științei și tehnicii din ultimii ani, pe terenul atît de fertil al unei vaste experiențe creatoare. Înalte, monumentale și dense ctitorii care au schimbat însăși geografia țării fac această legătură cu viitorul și dau substanță tuturor proiectelor care figurează la scara următorilor ani.

Patria intră în August cu orașele, cu satele, cu edificiile muncii din industrie și agricultură, cu acest spirit al hotărîrii și abnegației de a face totul pentru continua sa propășire. Temeiurile adînci ale libertății și independenței care au dobîndit atunci, la 23 August 1944, cele mai ample și mai eroice răsfringeri în inima și conștiința națiunii constituie și legămîntul muncii și creației prin care s-au făurit și se făuresc magistralele înaintării în timp, în lumea civilizației socialiste, cu prețul propriilor eforturi, cu ardoarea angajării tuturor resurselor și capacităților sale. Apropiata sărbătoare națională ne dă un sens și o lumină de împlinire ca și un sentiment de certă participare la istorie, de certă asumare și înfăptuire a destinului creator.

Luceafărul

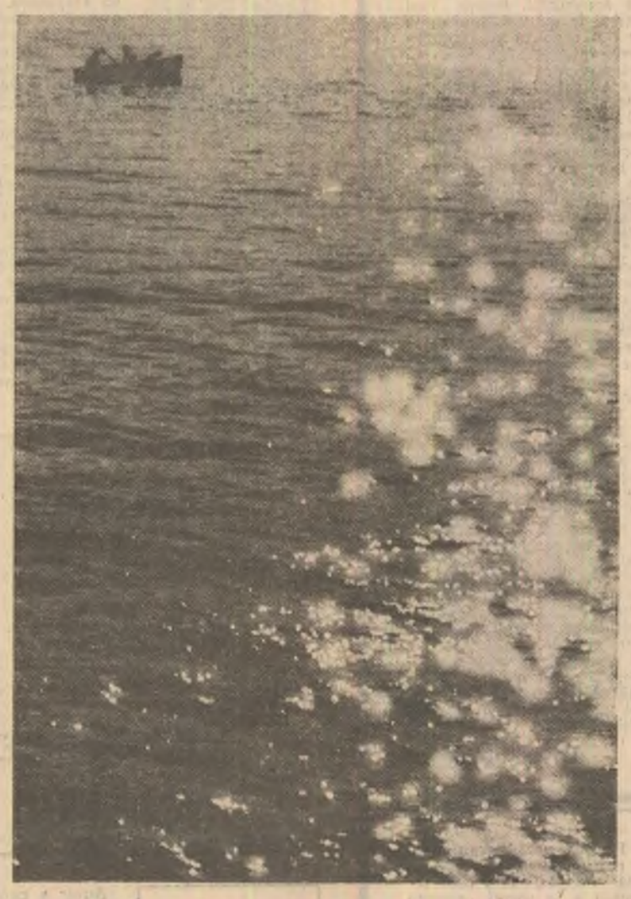

Paul Agarici : Marea în două ipostaze fotografice

Satul natal

Cîtă vreme ne mai trăiesc părinții există acel acasă, cel mai tainic legat de zorii ivirii noastre pe lume întreținut de lacrima mamei de-a lungul vieții, de chipul tatălui, lucrătorul din zi în noapte mai aspru și tăcut, dar la fel de ocrotitor.

Fîntîna plină ochi sub frasinul ce a tot crescut, aceleași amurguri, cele mai neprihănite din lume, poarta și lavița din fața ei, prispa și ocolul, intimitatea unei lumi de fărpturi și obiecte existînd înainte de a le fi închis în cămașa cuvintelor, lumea oii și a calului, roua din zori, cerul spuzit după miezul nopții, grădina cu poame coapte căzute în iarbă, colina înghițită de holde și drumul subțire printre lanuri, ars de roțile carelor și pașii purtați de grijile vieții.

Apoi lumina se scaldă, cuprinde, înaltă, încremenește și iar transfigurează în bătaia vînturilor totul, lumina ce străbate pădurea și iezerele, oglindind fîntîni și odihnind turme, pînă în pragul toamnei prefăcînd totul în aurul rodniciei.

Cu ulciorul la izvorul satului după apa cea mai bună din lume ce ne-a stîmpărat verile secerișului, ați mai venit pe acasă, dar oare plecat-ați o clipă măcar de aici cu alt gînd decît cu cel de a te ști întru păstrarea și creșterea valorilor spirituale ale satului, ale neamului tău ?

Ioan Alexandru

ATITUDINI

Angajare și luciditate

de Ion Lăncrănjan

Există deosebiri esențiale între felul cum era înțeleasă angajarea acum treizeci și cinci de ani, sau acum cincizeci de ani, în 1950 sau în mai înainte, partinitatea literaturii noastre avînd un trecut, beneficiind, așadar, de o experiență plină de învățăminte.

Cele mai multe deosebiri țin de creșterea răspunderii proprii, a fiecărui scriitor în parte, iar răspunderea, la rîndul ei, s-a bizuit și se bizuie pe sporirea înțelegerii, pe capacitatea de a analiza pînă în străfunduri condiția omului contemporan, fie el muncitor, fie țăran sau intelectual. Unde nu există asemenea capacitate, nu există nici angajare, oricîte declarații s-ar produce, oricît de mult ar fi supralicitat **politicul**.

Angajarea din perioadele amintite se bizuia, în principal, pe aprobare, pe un acord de fond asupra politicii duse de partid, comanda socială aparținîndu-i în acest sistem de relații, în exclusivitate, factorului politic, scriitorului revenindu-i rolul de executant, el neavînd voie să pună și să-și pună întrebări, ceea ce era egal, cum s-a dovedit ulterior, cu anularea oricărei scîntei de originalitate, de existența unor mari conștiințe scriitoricești neputînd să fie vorba, într-un asemenea context.

Angajarea adevărată sporește răspunderea proprie, sporind totodată densitatea trăirilor, intensificînd la maximum reflecția, facilitînd decelarea semnificativului din masa enormă și clocotindă a nesemnificativului, cum nu se poate face decît din interior, din miezul însuși al noilor noastre realități.

Din penumbră, din marginea realității sau din întunericul adversității, nu se poate naște nimic viabil (din punct de vedere artistic) denigrarea luînd locul elogierii de la extrema cealaltă, cum se întîmplă ori de cîte ori este ocolită analiza, ori de cîte ori se pun etichete pe problemele complexe și dureroase adeseori ale omului, judecarea la grămadă, transformarea oamenilor în mulțimi amorfe, apartinînd privirilor încețoșate de orgolii și de rapacități.

Iar rapacitățile sînt mai toate rodul fanatismului, indiferent despre ce fel de fanatism este vorba — despre fanatismul născut din exces de convingeri sau despre fanatismul născut din ură față de ceea ce a fost și este prefacere și devenire (sau tinde să fie) în Țară și în lume.

Fanatismul e același, de fapt, cum o atestă realitatea, scelerați dîndu-și adesecri miinile peste baricade, nedumerindu-i sau uimindu-i pe cei ce nu înteleg că extremele (extremele și extremismele de orice fel) se contopesc în cele din urmă, nu numai că se aseamănă, așa-zișii adversari ideologici de ieri devenind deodată tovarăși de baricadă, închinîndu-se (pe față) la aceleași altare ale urii și ale pierzaniei.

Angajarea autentică, singura care poate duce la izbîndire, e dublată întotdeauna de luciditate, e luciditatea însăși, fără a fi calculată și rece, cum se crede deobicei, cum cred cei ce sînt împinși și duși prin viață de valurile pasiunilor celor mai tulburi, închipuindu-și mulți dintre ei că sînt ceea ce nu sînt, neobservînd nici măcar atîta : că sînt simple întruchipări ale **subteranelor** și că vehemențele lor nu au nimic comun cu lupta pentru mai bine, cu edificarea unei noi orînduiri.

Fiindcă luciditatea nu e autentică și reală decît atunci cînd se întemiează pe omenie, cînd e soră de suflet cu bunătatea și cu generozitatea, plafonații, dar mai ales proștii din născare, neavînd acces la asemenea stări, ei neputînd să vadă înaintea ochilor decît noroiul intereselor celor mai înguste.

Angajarea scriitorului de astăzi, nu numai de aici, de la noi, angajarea scriitorului autentic, se bizuie pe o implicare totală, pe asumarea unor mari și grele răspunderi, izbînzile altora devenind propriile lui izbînzi, înfringerile aceloraşi fiind mai greu de purtat decît propriile înfringeri, soarta poporului de care aparține fiind și devenind astfel mai importantă decît propria sa soartă.

Nu există, practic, nici o rețetă (și nici nu trebuie să existe) pentru realizarea unei depline și desăvîrșite angajări politice, fără sinceritate însă nu cred că se poate ajunge la asemenea altitudine, cei ce cred că pot să fie și **una** și **alta**, sau cei ce se retrag în penumbra conjuncturilor, își împuținează ei înșiși posibilitățile de izbîndire, eșuînd mai devreme sau mai tîrziu în mlaștina imposturii.

De fapt, cei ce se lasă furați de mirajul clevetitor al adversităților, împingînd literatura către smîrcurile lipsite de orice orizont ale denigrării, crezînd că micile lor drame sînt tot una cu dramele mari ale epocii, își vădesc propria lor măsură, prin tot ceea ce fac (din cauza asta se bat ei cu pumnul în piept, după fiecare **sfîrîiac artistic** pe care îl dau la iveală, pentru că simt, ba chiar știu, că sînt așa cum sînt, cam neputincioși, dacă nu chiar odioși).

Cei buni însă, cei puternici, cei autentici, s-au aflat și se află în partea cealaltă a lucrurilor, care nu au dat har nimănui (nimeni nu a pretins așa ceva, niciodată) ajutîndu-i totuși pe cei ce s-au dăruit cu sinceritate să fie ei înșiși, fără a-i scuti, bineînțeles, de neliniști, sporindu-le, dimpotrivă, pe toate, în favoarea creației însă, nu în favoarea înmulțirii dezagregărilor din lume.

Angajarea adevărată, angajarea dusă cu cinste pînă la capătul izbînzii nu e apanajul nimănui, ea a fost și continuă să fie însă o probă esențială, cum s-a vădit și se vădește în procesul viu și complex de formare și de afirmare a literaturii române contemporane, care a fost și este, prin tot ce are mai bun, o literatură angajată, nu la nivelul declarațiilor, ci la nivelul de profunzime al integralității.

TÎNĂR ÎN AGORA

Alexandria — declarație de dragoste

În ordinea emoțiilor ce le presupune întoarcerea într-un loc foarte drag, Alexandria vine imediat după satul în care m-am născut. Despre prima călătorie în orașul de pe malul drept al rîului Vedea nu îmi aduc, din păcate, aminte. Trebuie să fi avut atunci un an sau, poate, doi, adică vîrsta care, în baza unei irevocabile sentințe biologice, nu poate, nu are cum să „depozite" amintiri pentru mai tîrziu. Întîiul drum la Alexandria, îngăduit și acum de memorie în teritoriul ei, este unul făcut în mare parte pe jos, restul cu o căruță ce apăruse pe neașteptate din aburul cimpului, lăsîndu-se mînată, în direcția noastră, de panglica rece a asfaltului. Începuseră ratele să dea buzna în sate, morfolindu-le, încă din noapte, liniștea dulce, dar oamenii continuau, așa cum învățaseră unii de la alții, să meargă la oraș de-a dreptul pe cîmp, fie cu căruța, fie la pas.

Tropăiam, deci, cu tenișii mai ieftini pe unul din trotuarele tîrgului fără a o scăpa din ochi pe mama, care se interesa grijulie de un „magazin" unde, printre altele, pot fi găsite și uniforme pentru viitorii școlari. Magazin ? Zău că-mi vine să rîd. De unde magazin ? Dacă m-ar auzi vreuna din dughenele rămase pentru totdeauna în chenarul acelei vremi, rostind acest cuvînt, s-ar supăra rău de tot pe mine. Și ar face-o pe bună dreptate. În Alexandria de atunci, la mare putere comercială erau, în exclusivitate, ele, dughenele. Înghesuite una în alta, se înșirau, cît vedeai cu ochii, pe centru, lăsînd din cînd în cînd loc între ele vreunei circiumi la gardul căreia caii nechezau veseli, opintindu-și boturile umede în maldărele de iarbă răsturnate pe caldarîm. Înăuntru, sfîrîiau pe tăvi uriașe maldăre de mici și butoaie dolofane cu bere.

Mai departe de centru nu merita să te avînți. Descopereai, oriincotro ți-ai fi îndreptat pașii, case și uliți cu nimic mai breze decît cele de la tine din sat.

La început am crezut că se aflau și ele cu treburi la oraș, veniseră, poate, asemenea oamenilor, după tîrguieli. Aveam să le revăd încremenite în aceeași poziție în fiecare din anii următori. Mi-au însoțit cu indiferență primele anotimpuri din liceu. La absolvire, le-am lăsat pe cele mai multe din ele acolo.

Revenind, după facultate, la Alexandria, m-am gîndit să le caut. Nu pentru că le-aș fi dus dorul, ci, pur și simplu, dintr-o omenească pornire nostalgică. Unde o zbughiseră însă ?

Am bătut ceasuri întregi străzile tîrgului de altădată, dar n-am reușit să dau de ele. De altfel, n-am reușit să găsesc nimic din Alexandria pe care o știam eu. Culmea, o căutam

Ștefan Mitroi

Continuare în pag. a 3-a

● **În acest număr : ● Antologia «Luceafărul» ● Poeme de ● Petre Got și ● Florin Muscalu ● Proză de Nicolae Mateescu ● „Capcana" lui Moromete de N. Georgescu ● «Pe drumul limbii române» de Vasile Vetișanu ● Arhiva «Luceafărul» ● Poeme de H. Zalis ● Ioan Vieru ● Eugen Dorcescu ● Marga Muscel ● Persida Rugu ● Gabriel Cheroiu ● Rememorări de Mircea Micu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● Civilizație românească de Corneliu Vadim Tudor ● Cumpănă de G. Alboiu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Mapamond**

REDESCOPERIREA VALORILOR

Soarta precursorilor

de Ion Dodu Bălan

**„...nu pot pleca, n-am terminat !
deschide colivia, fă să zboare
cintecele mele nerăbdătoare"**

Pînă tîrziu, în perioada interbelică, lirica feminină românească nu depășea o poezie minoră, sentimentală și dulceagă, sau mai exact nu se ridica, îndeobște, deasupra a ceea ce se cheamă poezie **de album**. Cu rare excepții, puțin semnificative dealtfel, ea apare, cel mai adesea, în succesiunea unuia sau altuia din marii noștri poeți, înscriindu-se linear și cuminte, ca într-un catalog de școală, în posteritatea unui Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, St. O. Iosif sau Goga. Așa ne apar chiar poetesele cele mai cunoscute în epoca lor : Veronica Micle (1850—1889), Matilda Cugler-Poni (1851—1931), Ecaterina Pitiș (1882—1963), Maria Cunțan (1862—1935), Maria Cioban-Botiș (1866—1950), Maria Suciu Borco (1841—1891) prima femeie din Transilvania care a scris și a publicat versuri în limba română, fiica ei Lucreția Suciu-Rudow (1859—1900), Elena din Ardeal, pseudonimul Elenei Simtion (1880—?), Viara din Bihor (1880—?) pseudonimul Viorei Ignat, Claudia Goga (1889—1961) sora poetului Octavian Goga, care a publicat versuri sub pseudonimul Simion Ivan și Maria Bratu, poetese din opera cărora au rămas vii doar cîteva romanțe, e adevărat foarte îndrăgite de marele public : **Singură... Nu plînge** (V.M.), **Pe sub fereastră, La fîntînă**

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Parabola detaliilor

Un scriitor preocupat de construcția epică vastă, pe temă istorică, dar și de ironie fină, parabolă și parodie se dovedește Gheorghe Schwartz prin **Martorul (1972)**, cît și, mai ales, printr-un interesant ciclu romanesc început cu **Pietrele** (1978), continuat cu **A treia zi** (1980) și **Spitalul** (1981). **Martorul** propunea o discuție asupra avatarurilor conștiinței unui individ, implicat prin natura sa (de „martor") în opțiuni și refuzuri, angajare și neutralitate, în funcție de propria rațiune a înțelegerii participării sau eschivării de la responsabilitatea unor acte. Să remarcăm că poziția de **martor** o vor avea mai multe personaje din ciclul parabolic al lui Gheorghe Schwartz. Prozatorul folosește documentul și ficțiunea literară, cîștigurile unor formule epice (prin care s-au realizat creații de marcă), urmărind, prin timp, istoria, evenimentele și metamorfozele sociale, relativismul unor structuri în funcție de presiunea forțelor temporare, toate fixate într-un topos („orașul") ce a fost, deja, frecvent numit. Romanele nu sînt noi prin epoca evocată, prin poziția și atitudinea față de evenimentele sociale ; la data apariției erau, deja, cîteva notabile cărți evocînd epoca și abordînd o problematică ce părea, pînă atunci, intangibilă. Dar ele impun prin ambiția construcției epice. Sîntem, astfel, înainte de 1940, într-un oraș bănățean, care e, după toate indiciile, Lugoj.

Un prolog-pretext din **Pietrele** (ca și intervențiile în textul epic, explicațiile din subsol) dau, de la început, imaginea asupra modului în care se va compune romanul. Realizarea sa (povestirea, adică), trece pe seama a două personaje — Sergiu Ionașcu și Viorel Onea. Romancierul se descarcă, astfel, de calitatea de narator, fără să integreze în fluxul epic personajele amintite, care rămîn, deocamdată, naratori neimplicați. Roman al orașului, **Pietrele** îi fixează începuturile, evidențiind psihologia orășeanului (nu a oricui, ci a lugojanului), amalgamul indeletnicirilor, temelia pentru viitoarele demersuri epice. Orgoliul orașului e purtat încă cu putere. O seamă de personaje vor reveni și în romanele următoare și, probabil, vor fi urmărite atent în seria romanescă — doctorul Fitacek — Bufniță, Vancu

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 3-a

SUBLINIERI

Literatură și public

Există oare o presiune a publicului asupra literaturii „care se face" ? Iată o întrebare care, colectînd în timp răspunsuri extremiste și absolutiste, anulîndu-se reciproc, refuză tocmai autonomismele țîfnoase. Opera — spunea demult T. Vianu — este un produs al colectivității, „niciodată a unui singur individ". Ce stă îndărătul acestei afirmații care, la prima vedere, n-ar recunoaște pecetea inconfundabilă a personalității creatoare ? Observația trimite la climat (în accepția sa psihosociologică) și la o situație comunicațională dată : context socio-cultural, coduri, destinatar prezumtiv. Să ne amintim că un G. Lanson, spirit vibratil, deschis implicațiilor sociologice ale fenomenului literar constata că „publicul comandă opera care-i va fi prezentată ; o comandă fără să bănuiască", enunț ce reactivează altă serie de întrebări, nici ele tocmai noi, legate de orientarea producției editoriale, deci și a creației, prin **comportamentul cultural al publicurilor.** Să observăm întîi că această chestiune se plasează pe terenul „recepției", aspect neglijat de orientările de extracție filosofică ; sociologia literaturii de tip lukacsian ori cea a lui L. Goldmann, neinteresate de fenomenul receptării. În replică, notînd că estetica recepției a fost „prea mult timp o istorie a autorilor și a operelor", inițiative mai recente (cazul lui H.R. Jauss : „Pour une esthétique de la réception", Gallimard, Paris, 1978) merg spre alte absolutizări, decretînd că esența fenomenului artistic ar fi reductibilă la persoana abstractă a receptorului, prin care valorile estetice se și instituie ca atare. Polarizarea amintită ne reduce în atenție distincția lui Mukařovsky după care opera literară este și text-obiect („artefact") dar și obiect estetic ; **ea se concretizează prin cititor,** în operațiunea de „recuperare a sensului". Imediat trebuie să adăugăm că reactivarea sensului angajează culturalitatea receptorului, dependentă de contextul situațional și informațional, de codurile epocii, receptarea fiind fluctuantă istoric și sociologic. În principiu însă, cum intenția comunicativă (acel „sens instituit" al textului) nu e liberă de gradul de tranzitivitate emițător-receptor (asigurînd fluența circuitului), minima tranzitivitate rămîne prima ei condiție de existență. Apoi, negreșit, interesează valorificarea potențialului semiotic al textului ; or, „bătălia de semnificanți" (R. Escarpit) este un proces esențialmente conotativ, refuzînd pasivitatea „consumatorului".

Scriitura literară apare și ea într-o anume situație comunicațională, încît întrebarea necesară e dacă devenirea ei poate fi izolată de reperele istorice și ideopolitice. Este deci ea liberă de condiționări și determinisme (cum ar insinua o istorie internă a literaturii, dezvoltînd teza creșterii organice) sau expresia mediatizată a contextului socio-istoric, premisă fundamentală a demersurilor ce cresc pe solul sociologiei istorice și tipologice a literaturii ?

Dimensiunea socială a literaturii a fost demult evidențiată și recunoscută, încît a corela literarul cu socialul în „jocul" ei (Paul Cornea), afișînd independența de rolul aparatelor colective (instituționalizate ori nu), nu mai intră în discuție. Sociologic vorbind, privim de la societate spre operă. Dar opera, ca **hipersemn** ascunde o surprinzătoare capacitate informațională ; ea, în pofida aparențelor, nu descinde docilă din voința creatorului, încît ambiția — spune M. Corti — pare a fi a operei, nu a artistului. Dincolo însă de evoluția istorică a formelor literare intervin fluctuațiile (modalitățile) receptării ; spațiu semantic specific, opera ca apel, limbaj, semn trece astfel în existența reală, supusă presiunii culturale a seriilor de cititori, fluctuațiile interpretative (firește, nu în sensul pulverizării valorilor) propunînd alte conotații în condițiile „alunecării înțelesurilor".

Lansînd termenul de **Erwartungshorizont**, Hans Robert Jauss indică congruența între intențiile operei și așteptarea unui grup social ; „orizontul de așteptare" (sau „orizont de predispoziție", cum a tradus Andrei Corbea) dictează astfel succesul sau insuccesul operei, preformînd-o. Sîntem aproape de Gherea și Ibrăileanu cu a sa teorie asupra autorilor selectați sau neselectați de mediu ; și, în același timp, făcînd inevitabil apel la categoria de public — o aproximație comodă, fără a putea depăși în discuție stadiul evidențelor intuitive. Oricum, cercetări serioase există în alte părți, evidențiind gusturile și predilectiile sale, circuitele lecturii, nivelele de orientare, mijloacele de înriurire a gustului public prin canalele de largă audiență. La noi, deocamdată, investigații competitive s-au limitat la publicul de teatru și TV. (Pavel Cîmpeanu, Amza Săceanu), impunîndu-se însă — prioritar — degajarea unei definiții „fără iluzii" (N. Crețu), depășind portretul-robot al cititorului. În sfera largă a publicului neomogen, **publicul literar** se particularizează prin șansa feed-back-ului, avansînd

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

POMPILIU MARCEA: «Atitudini critice»

„Atitudini critice" (Editura Cartea Românească, 1985), a cărei apariție e, din nefericire, postumă, ilustrează în chip fidel jurnalistica lui Pompiliu Marcea în ceea ce are aceasta original chiar dacă sînt cuprinse aici intervenții din 1980 și pînă prin 1984, adică dinainte de dispariția tragică a criticului. Totuși, diferențe considerabile față de contribuțiile mai vechi nu sînt și este de înțeles, prin aceasta, că autorul se ținea de o regulă morală și de un corp de principii necorectate în timp, întrucît valabilitatea lor se dovedise în exercițiul curent. Această consecvență în atitudini, de indemnare civică hotărîtă, este pretutindeni izbitoare și merită a fi încă o dată semnalată după merit. Într-un fel, „Atitudini critice" continuă inițiativele din „Concordanțe și controverse" și din „Lecturi fidele", arătînd că în acest istoric literar, cu o știință remarcabilă de carte, impulsurile în a promova o doctrină literară erau puternice și de efect ; Pompiliu Marcea năzuise către monografii și către sinteze, însă un instinct al justiției culturale l-a făcut să se dedice, mai degrabă în ultimii opt-zece ani, unei critici de direcție pe care nu mulți au îmbrățișat-o. El putea să înainteze în acest fel și fără rigiditați, totuși inerente în astfel de cazuri, căci un soi de toleranță față de semnele de valoare estetică nu îi lipsea : în materie de creație, criticul credea în îndreptări.

Însă principiile sînt pretutindeni foarte ferme și inflexibilitatea în a le respecta e, fără de îndoială, de explicat prin formația de istoric literar. A înțelege, prin examen susținut, că o literatură dezvoltă un sens propriu, apt să aducă pe creator la capodoperă, este a revela, în cuprinsul unui fenomen în mișcare, un element de control. Verificarea prin tradiția majoră — acesta pare a fi fundamentul axiologic pe care criticul îl descoperise. De altfel, cele mai însemnate contribuții din „Atitudini critice" au un aer doctrinar puternic și chiar dacă materia supusă analizei e de domeniul creației și nu al ideilor, criticul înțelege să fie concludent prin ideologie. Nimic nu e lăsat fără o încheiere în planul direcției literare verificate.

Orînduirea acestei culegeri lasă totuși să se vadă mai puțin această mecanică rațională și o privire asupra ei dă o senzație de diversitate, care vine din biografic ; autorul era istoric literar și întreprinde cîteva explorații pe teritorii literare de dincolo de actualitate, făcea critică literară și venea cu opinii despre contemporani, practica o indeletnicire de fel didactic și simțea că e momentul să aibă, și în acest domeniu, păreri. „Atitudini critice" conține, de aceea, „pagini despre proză", poezie și critică (punînd alături pe Brătescu-Voinești și D. R. Popescu, pe Coșbuc și pe Nichita Stănescu, pe G. Călinescu și Adrian Marino), cîteva „didactice", un număr de „probleme generale", cele mai însemnate dintre toate căci esența doctrinară aci se vede cel mai bine. Mai întîi, sînt ideile asupra literaturii române, a cărei realitate e văzută în disproporția uriașă față de ceea ce aceasta putea și n-a fost să fie. S-ar zice că e aci o demonstrație pornind de la proiectele eșuate" din a căror simplă enumerare s-ar putea alcătui, la români, o „bibliotecă" însă P. Marcea merge mai departe, la un lung șir de anonimi care ilustrează pe creatorul potențial : „Cîți oameni cu har spiritual, cîte talente și genii au îngropat secolele de obscurantism nu putem, desigur, ști, dar putem, cu siguranță bănui. Am fi avut un Creangă, un Slavici, fără ca acești fii de țărani să fi răzbătut, printr-o șansă unică a vieții, la cultură ? Dar cîți ca ei au răzbătut ? Cîți n-au rămas în anonimat ? Cîți țărani de o inteligență superioară n-au cunoscut bucuria descifrării slovei ? Evident, cei mai mulți. Cultura română este, credem, o mică parte din ceea ce ar fi putut să fie, dar care -n-a fost să fie», ca să folosim expresia pe marginea căreia glosează Noica" (pag. 20). Perspectivă corectă, cu deducția călinesciană a fondului nedocumentat dar dovedit prin efecte ; ceea ce lipsește de aci e noțiunea de cultură consumată în etnografic, adică o perioadă specifică la români. Călinesciene sînt și alte opinii, pornind, adică, de la G. Călinescu ori mișcîndu-se intelectualiceste în spiritul lui. Creația românilor, zice Pompiliu Marcea, aproape făcînd parafrază după propoziții călinesciene, este etnică ori nu e deloc căci altfel nu ar fi „originală" : „Garanția originalității noastre, spunea Călinescu, stă în factorul etnic, adică în ceea ce ne este propriu, specific, ceea ce poate îmbogăți, cu culorile, armoniile și aromele sale, cosmosul, universalul". **Acest „călinescianism" de substanță e, în fapt, o expresie de direcție organicistă**, aflîndu-se și la Iorga și la Blaga, la Mehedinți, la Eminescu și nu e întîmplare că Pompiliu Marcea găsea mereu în Nicolae Iorga termen de rezemare teoretică, precum aci : „Iorga a fost cel mai aprig apărător al ideii de specific, de originalitate în creația artistică. El, care a fost, desigur, unul din marii învățați ai istoriei popoarelor din veacul nostru, era cel mai în măsură să emită, pe baza reperelor esențiale ce le deținea, ideea că o cultură de împrumut, cu caracter subaltern ca o anexă sau o prelungire a altora, este o cheltuială zadarnică de energie. Numai «o creație originală, care să se alăture altora cu demnitatea egalului» își «onorează menirea». (pag. 23). Adeziunea la ideea de specific național ia, la Pompiliu Marcea, forme hotărît activiste și nu doar exegetice (deși contribuțiile despre Sadoveanu sînt, fără de îndoială, ceea ce trebuie făcut dintr-o astfel de perspectivă). El se încearcă într-o **sociologie a falsului** (să notez că multe din „problemele generale" pot să intre într-o astfel de categorie), înfățișînd primejdiile unui soi de academism antinațional, propriu unor „specialiști" în materie de literaturi străine, cu mentalitate de colonești față de cultura românească ; e, în domeniul creației, pentru „omologarea" de valori văzută ca „proces lent" ; adoptă „criteriul fidelității față de viață" ; e, în fine, și contra „viziunii idilice", însă totodată și a criticismului în culori sumbre. Este de reținut, pe această temă, una din observații, stabilind o filiație nu fără interes : „Ideea că o literatură este cu atît mai realistă cu cît este mai negativistă, mai crispată, mai pesimistă, este tot atît de falsă ca și cea care, acum două decenii, proclama fericirea paradisiacă". (pag. 34). Această **continuitate dogmatică** trebuie să fi iritat pe critic și îl irita într-adevăr, căci punea aceasta (și nu greșea !) pe seama unor critici obișnuiți să aplice **„dictatul în cultură"** ; idealul îi rămăsese de fel democratic : „Numai dintr-o confruntare liberă, senină, de opinii poate rezulta adevărul, eliminîndu-se ceea ce am numit, într-o mai veche intervenție, dictatul în cultură, totdeauna nociv și care provine din orgoliul și ambiția hegemonică a unor critici" (pag. 21). Sînt încheieri inerente, exprimate fără calofilie, pornind de la ideea că adevărul ideii trebuie comunicat într-o nuditate a gîndului fără complicații retorice.

Și analizele au aceeași directețe, asemănătoare, pînă la un punct, cu aceea a lui Mihai Ungheanu și C. Stănescu, punînd totul pe seama eficacității formulei și nu pe sonoritatea ei ; memorabil ar fi, din acest punct de vedere, doar adevărul. Totuși, idei sînt și aci, chiar dacă înclinația pare să fie mai mult analitică. O examinare a „Baltagului" semnalează inadeziunea străinilor (prin traduceri puține și nesemnificative) la această capodoperă ; de asemenea și inapetența pentru aceasta a vulgarizatorilor sociologiei, a dogmaticilor, așadar. Inedită e și ideea de a face o desfășurare a „biografiei unei creații", în latura recepției, spre a vedea poziția atît a criticii cît și a traducătorilor față de ea ; examenul poeziei „Noi vrem pămînt", tradusă cu un succes uriaș în Europa și notorie din Catalonia și pînă în America de Sud, e cu totul tulburător și ar merita o dezvoltare. Alte comentarii privesc pe Brătescu-Voinești, pe Anne de Noailles, pe Zaharia Stancu, (văzut ca un „prozator al suferinței"), pe Eugen Barbu, D. R. Popescu, Modest Morariu, pe Nichita Stănescu care ar fi fost nu „un spirit doctrinar ci un vizionar", pe Beniuc, pe G. Călinescu etc. Admirabilă este ideea de a prezenta, cu o fișă de istorie literară, pe Basil Munteanu, o personalitate ignorată a criticii românești (ca și M. Dragomirescu) a cărei restituire la dimensiunile corecte este o necesitate ; Pompiliu Marcea a dat o sugestie, rămînînd să vină alții care să continue, prin ediții și monografii.

În totul, „Atitudini critice" exprimă o doctrină în acțiune, ilustrează o morală a opțiunii și confirmă încă o dată că pe Pompiliu Marcea literatura română nu-l va ignora ; el îi văzuse, mai bine decît mulți alții, esențele.

Artur Silvestri

O MITOLOGIE A ROMÂNILOR

Lecturarea unei lucrări destinate mitologiei românești este, de la bun început și din principiu, tentantă, cu atît mai mult cu cît este de mult timp așteptată *). Lectura devine repede pasionantă, adesea fascinantă, deși nu fără unele momente de neclarități și de nedumeriri, de altminteri explicabile într-o lucrare de asemenea amploare și complexitate și, adesea, nu numai din vina autorului. Vom încerca să detaliem în continuare cîteva din aspectele pozitive și negative ale acestei lucrări. **Mitologia română** este o carte de excepție, din numeroase motive. Este, de exemplu, prima de o asemenea amploare și complexitate ce apare în limba română (o lucrare în germană despre acest subiect a apărut acum un deceniu la Wiesbaden, semnată de Octavian Buhociu, cunoscut cercetătorilor folcloriști de la noi). Nespecialistul și credem că adesea și specialistul pot afla tot, ori aproape tot, ce i-ar putea interesa privitor la **mitologia românilor**, cum credem că ar fi fost mai nimerit să se numească lucrarea, deoarece la acest nivel popular mitologia are mai degrabă numărul plural. În plus, cititorul specialist poate continua investigarea pe cont propriu, urmărind trimiterile bibliografice, destul de succinte și de precise, deși uneori pot stîrni nedumeriri ori chiar critici, deoarece se pun la același nivel de referință autori mult diferiți în ceea ce privește competența — și, implicit, puterea de „credibilitate". Este citată adesea **Dacia preistorică** a lui N. Densusianu alături de M. Eliade, deși se știe că lucrarea primului este folositoare mai mult ca o mitologie subiectivă (autorul ar fi putut-o cita pe larg în capitolul ultim, dedicat relației mitologie-arte), deși teoria pelasgică a avut de atunci și încă are spectaculoase răbufniri (cineva ne vorbea, laudativ, despre o „nouă" teorie care consideră pelasgica drept proto-tracă — sic ! — deși, firește, nici persoana în cauză și nici adepții teoriei nu ar putea găsi un mănunchi de puncte comune între cele două limbi și civilizații).

Vorbind de amploarea lucrării, nu putem lăsa neobservată bogăția informațiilor directe din teren, strînse de-a lungul a mulți ani, începînd cu anul 1935, care aduc o notă inedită, de premieră științifică și de participare directă a cititorului la pasionanta descifrare a simbolisticii populare, chiar dacă, la rigoare, aceste observații directe au mai fost folosite de autor și în alte lucrări inclusiv în ceea ce este, poate, capodopera lui R. Vulcănescu : **Coloana cerului**, ale cărei concluzii sînt mult folosite, cum este spre bun exemplu : „Bradul și echivalentul său, molidul, sînt — prin excelență — arborele sacru la români, constituind „coloana sacră" a cerului și fiind fundamentul a numeroase credințe și rituri, spre deosebire de popoarele vecine la care arborele sacru este, prin excelență, stejarul. Observînd acest lucru, reliefăm o altă caracteristică a lucrării : se aduc convingătoare dovezi privind specificul mitologiei românilor față de mitologiile popoarelor vecine, europene în general (deși ne pare că s-ar fi putut insista mai mult asupra acestor elemente de diferențiere în mod explicit, căci adesea cititorul le deduce doar, este adevărat în mod evident și cu destulă ușurință). Este de altfel extrem de interesant de notat că atît **brad** cît și **molid** au etyma pre-latine ; familia etimologică pentru **brad** a fost corect explicată de prof. I. I. Russu (dintr-o rădăcină primitivă indo-europeană din care face parte și eng. **brad** „o proeminență ascuțită, un cui") ; cît privește pe **molid**, etymonul său este lăsat îndeobște indecis, necunoscut — este vorba de un relict al civilizației pre-trace, dintr-o străveche rădăcină ***MaL-**, ***MoL-**, de largă răspîndire balcanică și (vest) europeană, din care derivă și **mal**, cu sensul inițial, păstrat în albaneză, de „rîpă, munte".

S-ar putea să i se reproșeze autorului o anume lipsă de orientare privind originea multor termeni ai mitologiei românești. În adevăr, numeroși termeni sînt discutați pornindu-se de la cîteva soluții etimologice oferite, care — în oricare versiune — satisfac semnificația concretă. Cititorul este lăsat adesea nedumerit, cum este cazul cuvintelor **zină, Crăciun**, al oronimului **Caraiman**, etc. Reproșul acesta privește însă doar parțial pe autorul Mitologiei, deoarece analiza elementelor de substrat tracic se află încă în faza de început. În adevăr, demersul etimologic al lui R. Vulcănescu se sprijină pe lucrările unor cercetători-lingviști care au numeroase lacune (a se citi : erori), unele esențiale, în interpretarea unor termeni vechi pre-latini. Cu siguranță, autorul Mitologiei s-ar bucura să știe că, de fapt, **zină, Crăciun, gogă și Gogiu, Caraiman** (nici o legătura cu toponimul turcesc **Cara-orman** „pădure neagră" !) sînt relicve pre-latine, în contextul în care încă numeroase urme trace (și chiar... pre-trace !) sînt în mod uzual considerate de origine slavă, maghiară ori turcă (în aceeași situație se află și cîțiva termeni din sfera mitologică). Nu dorim, firește, a minimaliza influențele pe care popoarele vecine, de regulă, mai noi le-au avut asupra limbii și civilizației românești, ci dorim să observăm că aceste influențe au fost mult exagerate ; numeroși termeni greu explicabili, și care — în perspectiva ultimelor cercetări, sînt tot mai evident moșteniri ale fondului tracic ce a afectat întreg spațiul balcanic (tot așa cum fondul celtic a influențat lumea occidentală) — au fost comod explicați ca fiind rezultatul influenței slave (ori maghiare), deși în limbile în care acești termeni sînt considerați originari, situația originii lor este la fel de obscură. Iată de ce credem că o abordare frontală, fără idei preconcepute, a faptelor de civilizație românească în larg context sud-est european este absolut necesară. Accentuăm că autorul „Mitologiei" a făcut tot ce era posibil din acest punct de vedere, în limitele riguroase ale analizei științifice (cu cîteva excepții, credem nesemnificative). De exemplu (pag. 83) : „Mitologia română moștenește în principal elemente traco-dace (și pre-trace), peste care s-au suprapus ulterioare influențe latine și, în sfîrșit, creștin-bizantine prin filieră slavă". Cu alte cuvinte, mitologia română este esențialmente de origină tracă așa cum limba română este esențialmente de origine latină și, evident, numai astfel putea fi. Natural, sînt încă multe fapte neclare ori indecise. Sîntem convinși, spre exemplu, că partea dedicată toponimiei mitice (p. 459 sq.) va fi mult amplificată prin cercetări ulterioare și încadrată în contextul toponimiei pre-latine, pentru care nu există, deocamdată, o abordare largă și coerentă. Ar fi totuși cel puțin „necolegial" să se reproșeze autorului că partea lingvistică a lucrării sale este insuficientă ori insuficient fundamentată : s-a folosit bibliografia avută la dispoziție și aceasta este, în covîrșitoarea parte, inutilizabilă în ceea ce privește moștenirea pre-română.

În schimb, profitînd de îndelungata experiență și, fără îndoială, de erudiție, R. Vulcănescu compensează în multe locuri lipsa ori incongruența surselor de informație, intuind ori reconstituind în maniera **ex ungue leonem.** În acest sens dorim să cităm paginile dedicate cerului primordial, Cerul-tatăl, redînd ceea ce foarte probabil era modul de a gîndi al lui homo carpathicus în pre-istorie (p. 348) : „Din alte legende mitice reiese că cerul constituie partea imediat de deasupra pămîntului, însă lipită de pămînt. Tot legendele mitice în discuție atestă că, atunci cînd oamenii au fost creați, umblau pe pămînt, la fundul cerului. De aceea ei nu făceau distincție netă între cer și pămînt". Considerăm remarcabilă această concluzie, la care autorul acestor rînduri a ajuns pe alte căi (ale reconstrucției etimologice) în efortul de a reconstitui fundamentele civilizației traco-dace și apoi daco-române. În legătură cu credințele privitoare la cer, ni se vorbește (p. 352) de ritualul urcării pe munte, ocazie cu care reamintim că însuși verbul **a urca** este o moștenire pre-română, cu originea coborînd pînă în zorii civilizațiilor pre-istorice, pre-indo-europene, dintr-o rădăcină ***OR-/UR-** „mare, înalt" deci „a merge spre înalt", cu numeroase paralele în tot spațiul european, inclusiv balcanic (cum este verbul grec **ouranizo** „a merge în sus", derivat din **Ouranos**, de aceeași origine și el !).

În strînsă legătură cu cele spuse despre cer, sînt remarcabile paginile dedicate pămîntului mumă ; a se observa că, în limba română, **pămînt** este de gen neutru (în fapt, masculin, cum este vorba de singular), spre netă deosebire de alte limbi intra și extra-europene, amănunt pe care este preferabil să nu îl considerăm simplul rezultat al hazardului, neobservat de autorul Mitologiei, dar care sprijină atît de bine observațiile sale privind nediferențierea inițială dintre cer și pămînt. Astfel, ni se spune că (p. 439) „prima legendă /... / a fost aceea în care se relata cum deasupra noianului de ape primordiale s-a înălțat arborele cosmic, bradul, avînd între rădăcinile lui pămînt din fundul acestor ape". Mai departe (p. 443) ni se vorbește de cultul latin al zeiței pămîntului, fapt semnificativ care și explică de ce, după romanizare, pămîntul a fost și el întruchipat ca zeiță, nu ca zeu, cum ar recomanda amintitul gen gramatical. Firește, genul gramatical nu reflectă totdeauna realități extra-lingvistice, dar — în cazul de față — faptele sînt copleșitor de interesante pentru a le socoti simplu hazard ; ne gîndim că, foarte probabil, în limoa tracă, pămînt avea genul masculin și acest mod de a imagina pămîntul — în deplin contrast cu alte etnii — s-a transmis și limbii române. Faptul că, cel puțin deocamdată, nu avem dovezi certe, dovedite de un text în limba tracă, nu ne poate împiedica să facem această supoziție, susținută de multe alte fapte.

Discutînd despre pămînt și hypostaza sa sacră — muntele — (p. 446), nu putem trece neobservat faptul că ne aflăm în fața unuia din rarele cazuri în care se vorbește despre megaliții din România din perspectiva unei moșteniri venite din neolitic (p. 468), observîndu-se că, pentru a putea aprecia corect asemenea monumente, este imperios necesară inițierea mitică a observatorului. Firește, nu toți megaliții (din România ori de aiurea) sînt rezultatul conștient al activității umane, dar, aceia care sînt, se încadrează într-un foarte larg context european și mondial, așa cum a observat, de mult, cercetătorul Daniel Ruzo, încă pe cînd nu se știa nimic despre „Vechea civilizație europeană" identificată și numită ca atare de cercetătoarea Marija Gimbutas.

Cele cîteva digresiuni care au fost făcute aici, precum și altele totdeauna posibile, ne arată doar extraordinarele implicații ce decurg dintr-o asemenea carte de sinteză. Nu este nici secret, nici noutate faptul că mitologia — domeniul profund și complex al trăirilor omenești — este o mare poartă deschisă cunoașterii și înțelegerii. De asemenea, nu dorim să se înțeleagă faptul că aceste rînduri ar fi excesiv de laudative la adresa autorului ori a lucrării. Sînt cîteva locuri care lasă cititorul nedumerit. Spre exemplu, o contribuție majoră la decriptarea unor fenomene esențiale ale culturilor și civilizațiilor vechi — inclusiv cea tracă — nu este folosită efectiv, deși este citată în bibliografie : este vorba de lucrările prof. Gh. Mușu, despre care am scris în paginile „Luceafărului". S-ar fi clarificat astfel multe lucruri privitoare la cîteva figuri mitice românești și traco-dace : **Crăciunul, Făt-Frumos, Statu-palmă-barbă-cot, Zamolxis** (astfel și niciodată **Zalmoxis**, care este forma metatezată) ca zeu suprem, inclusiv în hypostaza **Gebeleizis** (profund eronat considerat uneori alt zeu), predecesor al credințelor românești privitoare la cer și pămînt.

Este de asemeni de observat și lipsa unor concluzii rezumative, oarecum în maniera în care am încercat să prezentăm aici cîteva din firele roșii ale lucrării, absolut necesare în cazul unui volum de proporții considerabile. Această privire rezumativă putea lua forma unei prezentări într-o limbă de circulație, așa cum sumarul are și o paralelă engleză, căci este greu de imaginat că un cercetător străin, interesat în a cunoaște credințele românilor, poate obține informații utile din simpla citire a sumarului. Lipsa acestei priviri recapitulative poate da impresia de lucrare alcătuită prin inserierea unor fișe, într-un cuvînt, Mitologia pare a nu avea consistența stilistică (poate și informațională) a „Coloanei cerului" ori „Măștilor populare", de asemenea lucrări de rezistență ale lui Romulus Vulcănescu.

Asemenea lipsuri fac lucrarea vulnerabilă uneori unei critici imparțiale, venite — să zicem — de la un specialist străin. Am sugera, eventual, pregătirea unei ediții prescurtate, însoțită preferabil de un addendum cuprinzînd cîteva texte ce reflectă analiza din lucrare, mai ușor de studiat decît fragmentele presărate în volum. Cît privește lipsa unor argumentări lingvistice corespunzătoare — de care vorbeam referindu-ne la toponimia mitică — ea nu poate fi pusă în seama autorului, care nu este esențialmente lingvist. Era posibil, cel mult, ca autoritatea și competența sa să încerce a înlătura numeroase etimologii eronate. Este însă probabil că acest fapt i-ar fi adus protestele vehemente ale unor lingviști adesea implicați în aceste etimologii eronate. Pe de altă parte, sînt remarcabile două etimologii sugerate : pentru **morol** (p. 303) ori pentru Zamolxis (p. 481), în ultimul caz remarcînd în modul cel mai bun rădăcina **sam-** ce apare frecvent în lumea tracă. Este, de altfel, ceea ce crede și autorul acestor rînduri, cu alte argumente ce le vom expune în altă parte.

Mitologia română reprezintă o abordare frontală a unui subiect extrem de complex (și complicat), abordare ce poate fi încadrată — cel puțin parțial — în contextul mai larg al studiilor de tracologie, încadrare justificată de datele prezentate. Natural, multe fapte sînt ex-

Sorin Paliga

Continuare în pag. a 6-a

*) **Romulus Vulcănescu : „Mitologia română", București, Editura Academiei, 1985, 712 pag.**

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

DIALECTICA REALITĂȚII

Cel de-al treilea volum al lui Patrel Berceanu *), **Întîmplarea cea mare** (Ed „Eminescu", 1985), mărturisește avatarurile pactului încheiat cu realitatea, în sensul asumării destinului demiurgic al celui ce populează universul cu lucruri inventate, dar cu atît mai reale în planul semnificant. Poezia este văzută ca „treaptă și veste și-ndemn / spre-o nouă-nviere". Accentele mesianice vor fi însă repede temperate în numele unei estetici a însingurării și a orgoliului ultragiat. Zonele biografiei interioare se dezvăluie treptat, fără ruperi bruște de nivel, cu aceeași intoleranță și lipsă de complexe în fața obișnuitelor mijloace de incantație ca și în volumele anterioare **(Sentimentul baricadei** și **Poeme în mărime naturală).** Un aer autumnal, o irepresibilă senzație de gol trec prin aceste poeme scrise fără patetism și inundate de sentimentul unei copleșitoare tristeți : „plouă-n cimpie ninge la munte / ruginește secunda coclește lumina / cuibar tristețea rugnește / sub frunte". („Încă o zi încă o rază").

„Viziunile, proverbele și **speranțele" poetului** sînt dominate de teroarea singurătății : „toate riurile se caută într-unul singur / iarba s-a făcut fire de iarbă / să-i fie mai ușoară singurătatea / toate culorile sînt lumină însingurată / singură moartea supraviețuiește / toate cuvintele se visează un singur cuvînt". („VI. Mi s-a făcut dor de cimpie").

Propensiunea spre unitate se însoțește cu actul identificării / regăsirii în plasma discursului liric, eul se transpune rînd pe rînd în elementele figurative ale poemului și astfel accede la starea de împlinire, de totalitate („pentru că fiind / sînt totul..." — „Visul cu numărul zece mii").

Poetul deține știința „leacurilor de aflat bunătatea în adîncul durerii" și se lasă răsfățat în puritate, într-un elan de dăruire ce ni-l amintește pe Ioan Alexandru. Și totuși, înțelepciunea ultimă la care ajunge, invocînd și exemplul mitic al lui Amphilos („Cel mai scurt dialog platonic") este concentrată în admirabila poezie „Multă inimă" și mărturisită în poemul „Pasărea Kiwi" — a tăcea înfiorat de deținerea unui adevăr teribil.

O mențiune aparte merită „Teoria despre rouă" în care puterea de sublimare atinge expresia benedicțiunii celeste, roua sinergetică (simbol al redempțiunii) fiind o emanație pură a arborelui vieții sau situîndu-se în centrul lumii prin sugestia arborelui de rouă (în mitologia chineză). Identitatea roua — lacrimă („Nu pot deosebi roua de lacrimă") pare să guverneze și tensiunea reținută în versurile din „Alcătuire cu acoperișul din lacrimă" : „de-aș ști povestea de-aș ști cuvîntul / cu care frunza se rupe de-un ram auriu / ți-aș zice mamă ți-aș spune casă / mi-aș zice umbră mi-aș spune fiu".

Nu toate poemele sînt profunde, dar tonul general evidențiază sensibilitatea la marile teme poetice. Unele versuri recomandă în Patrel Berceanu un poet de rafinament care reinvie stilul inimitabil al începuturilor dosofteine („dară-n pustie / dară în mare / stă-n curăție / moartea cea mare" — „Precum se știe") sau organizează registrele lirice printr-o ingenioasă regie a textului în pagină („Lumina lunii are dințișori, o mulțime").

Patrel Berceanu este un vameș ironic al cuvintelor tipărite pe frunze îngălbenite de invidie, care ucenicește la propria sa legendă.

Constantin M. Popa

***) Patrel Berceanu : „Întîmplarea cea mare", Editura „Eminescu", 1985.**

PROZA

NELINIȘTE CALMĂ

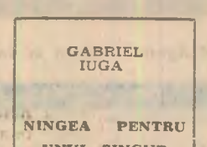

Autor a patru volume de versuri, Gabriel Iuga se ia tot mai mult în serios ca prozator : i-au apărut deja trei volume : „Strigătul" (povestiri, 1978), „Pînda" (roman, 1981) și „Cîinele de piatră" (roman, 1984). Recentul volum de proză scurtă *) continuă aceeași tonalitate stilistică, realistă și neoromantică, scriitura cîștigînd, în precizie, densitate și putere de recul inspre real. Eroii sînt „cotidieni", nu au nimic eroic în gesturi, ci doar preocuparea de a-și pricepe viața după „logica inimii". Ei se mișcă într-o atmosferă ce captează semnele vagi ale destructurării etosului tradițional. În întîmplările și întîmplările lor sufletești răzbat abia perceptibile fragmente de situare antinomică în raport cu efectele existențiale ale spiritului pragmatic. Neliniștea, unde și cînd este, e primită cu calm. Personajele se lasă definite de o seninătate care nu degenerează, însă, în candoare. Și totuși, plutește înăuntrul și în jurul lor o abia ghicită senzație a vidului căreia evită a-i da atenție ; această ocolire este instinctivă, se simt pericole ce pot anihila echilibrul interior, și, în consecință, eșecurile sînt asumate, iar golurile lăuntrice cucerite afectiv. Oamenii din povestirile lui Gabriel Iuga nu au disponibilitate pentru tragic, din exces de vitalitate.

Această vitalitate nu este, însă, una brută, ci frînată, canalizată, întîrziată în reacții de apetit contemplativ și vibrație emoțională. Nici exuberanță în ce fac, nici molicțiune, nici disperare și nici apatie, ci calea de mijloc tensionată ce ține forțe opuse în echilibru fragil. Vitalitatea de care vorbim isi incorporează precaritățile ce aparțin ființei omenești. Ipostazele sale sînt elocvent reconstituite în paginile volumului. Astfel, bătrînul cioban Negrea nu mai coboară cu oile la iernat, ci rămîne în munți ca să răzbune moartea unui pui de căprioară — ce-i amintește de pierderea propriului copil —, cutreierînd pădurea cu cerbicie pînă moare cu cuțitul implintat în risul vinovat, atacat de lupi și jelit de cîinele credincios **(Risul).** Aceeași vitalitate intrată pe traiectoria coborîtoare a vieții, fără ca să apară conflictul dintre dorință și putință, se regăsește în **Epava.**

Verosimilă este și vitalitatea claustrată în orizontul casnic. În **Aniversarea**, bătrîna Gherghina aparține tipului pitoresc de babuță rea de gură ; Iulia și Vasile se spetesc pentru a-și aniversa căsătoria, la chef nu se întîmplă mai nimic, doar întrebarea bătrînei „la zi cum a fost cu porcul atunci ?" venind cînd nu trebuie, căci era vorba de un porc furat în vremuri trecute de un actual prieten ; petrecerea se termină cu spălatul vaselor, mahmureală și gîndul că a doua zi începe munca s.a.m.d. Marin Lupu **(În fiecare zi e luni)** e părăsit de nevasta sătulă de monotonia vieții cu el (serviciu, apoi mîncare, televizor, murături, și iar de la capăt) ; se recăsătorește, viața merge după același tipic, și nu pricepe, cînd o întîlnește pe fosta nevastă, de ce a plecat de lîngă el dacă a dat peste aceeași lume. Bărbații din prozele lui Gabriel Iuga suportă stoic eșecul sentimental **(Noiembrie)** sau cu un început de revoltă **(Casa de piatră)** ; zburdălniciile îi duc la stări întrebătoare **(Ningea pentru unul singur)** ; în ciuda vitalității, sînt firi delicate. Cu o aparte forță de sugestie, în **Pianul** se radiografiază îndrăgostirea unui șantierist de femeia invalidă care apare seara la o fereastră a blocului, fumează, îi pune întrebări și cîntă nocturna lui Chopin. Cele 12 proze din volumul lui Gabriel Iuga au multe sugestii și incidențe psiho-sociologice. Ele ne relevă un analist fin, care nu-și bruschează victimele, ci le așează la microscop, izolează realitatea semnificativă și fraternizează cu ea. Aceste promisiuni merită a fi urmărite cu mai mult curaj.

Vasile Macoviciuc

***) Gabriel Iuga : „Ningea pentru unul singur", Editura „Eminescu", 1985.**

CRITICĂ

ÎNTRE «EVOCARE» ȘI MONOGRAFIE

Acum aproape două decenii, cînd începea de fapt posteritatea Otiliei Cazimir, George Sanda (legatarul poetei pentru ediția completă) publica primele articole : reținute evocări, destul de sporadice, dar pline de substanță și mai ales de acea acuitate dezvăluitoare din partea celui ce depozita o bogată corespondență personală cu autoarea **Fluturilor de noapte.**

Marcată de o indelebilă devoțiune camaradească, monografia de azi *), prima ce se dedică poetei, vine să consolideze un profil literar distinct afirmat în Iașul interbelic (în atmosfera de mare efervescență doctrinară a „Vieții românești"), supraviețuind epocii respective, dar și ilustrilor ei contemporani pînă în anii noștri. Cartea dă impresia a fi scrisă „din interior", atît de viu e aici spiritul epocii și atît de consistent în naturalitatea lui se dovedește excursul monografic.

Îndrumată și formată în preajma marilor scriitori, Otilia Cazimir (Alexandrina Gavrilescu) a îmbinat de timpuriu pasiunea literară cu rigorile scrisului. Ucenicia ei strălucită l-a fost vegheată îndeaproape de G. Ibrăileanu („nașul meu literar"), Mihail Sadoveanu, Mihail Codreanu și „cel care mi-a fost mai prieten decît toți, George Topîrceanu" (emoționant de inedită evocarea-document a itinerariului vienez din 1937, unde poeta îl însoțea, cu ultime speranțe, pe G. Topîrceanu, în căutarea sănătății !). Apoi prietenia cu mulți alți scriitori remarcabili din cercul „Vieții românești" de la Iași și de mai apoi. Merită amintit, de asemenea, medalionul pe care i-l dedică în 1928 Tudor Arghezi, în **Bilete de papagal**, la care poeta a colaborat frecvent, sau prețuirea pe care i-o poartă Liviu Rebreanu, Panait Istrati (la rîndul ei, Otilia Cazimir are o mare „descoperire" : poetul Ioanid Romanescu).

Din pasajele de corespondență, din interviuri, publicistică și însemnări, de care se servește la tot pasul G. Sanda în lucrarea sa, reiese imaginea unei scriitoare cu convingeri estetico-ideologice sănătoase și ferme, devotată cu fervoare și rigoare acelui cult al cuvîntului, pătrunsă de har, conștientă de dreapta măsură a lucrurilor : „Nu cred că luciditatea dăunează emoției, nici că emoția încețoșează luciditatea. Adevăratul artist e cel care poate păstra echilibrul și măsura justă a interdependenței lor" (din cap. **„Comparaison n'est pas raison"**, unul din cele mai interesante din întreaga monografie). Deși are și o îndelungată activitate de prozatoare (dar și publicistă, traducătoare), Otilia Cazimir a început cu poezie și a rămas definitiv în conștiința literară ca poetă. Cu **Lumini și umbre** (1923) și **Fluturi de noapte** (1927) se configurează în lirica feminină românească o voce distinctă, remarcată repede de G. Ibrăileanu și reconfirmată de G. Călinescu (capitolul privind tabloul sinoptic al receptării critice putea fi totuși mai consistent, ba chiar individualizat). E. Lovinescu o vede „grațioasă, fragedă și minoră", evoluînd între un „pastelism modernizat prin observație miniaturistică și adesea umoristică" și un patetic „erotism... amestec de gingășie și de anecdotic" **(Ist. lit. rom. cont.).** G. Călinescu, care vorbea de „un stil al sufletului" caracteristic creației Otiliei Cazimir, remarcă în **Istoria...** sa din 1941 „maniera animistă și dramatică" din unele poeme, o întreagă figurație florală în altele în linia Petică-Anghel, „gingășii feminine", „miraculosul infantil", văzînd-o, în general, „simbolistă" în tradiția Verlaine-Samain, dacă nu de „sursă baudelairiană".

Poezia Otiliei Cazimir, departe de a fi o poezie minoră, „de cenaclu" (Vl. Streinu), e mai degrabă de un tradiționalism neoclasic, un lirism pătruns de fiorul sensibilității moderne, de o juisare delicată, infiorată uneori de mari îndoieli. Pompiliu Constantinescu, vorbind de umorul poetei, îl vedea ca descins din Topîrceanu și Jules Laforgue. E un umor de coloratură psihologică, precizează George Sanda, „afectiv și intelectual, emoțional, moral și filosofic, cu judecăți implicite".

Traversînd o jumătate de secol, această poezie n-a cunoscut nici o îngrădire estetico-ideologică, ea și-a urmat drumul ei firesc, o dezvoltare normală. Cartea lui G. Sanda aduce în primplanul actualității literare personalitatea multiplă a Otiliei Cazimir și, fără a face concesii vreunei ispite taxinomice, încearcă, într-o evocare cursivă, demnă de poezia Otiliei Cazimir, să-i fixeze locul, invitînd totodată la o mai dreaptă prețuire.

Z. Cârlugea

***) George Sanda : „Otilia Cazimir", Editura „Cartea Românească".**

Antologia «Luceafărul»

Un poet al permanenţelor

există în volumele lui Petre Got de la **Cer înfrunzit** (1969) la **Paranteza lunii** (1985) o preferinţă pentru categoriile organicului, pentru trăirea în orizontul arhetipal, specifice liricii tradiţionaliste de vizionarism ontologic. Veritabilul „nordist" (categorie stilistică şi nu geografică — avertizează M. Ungheanu) va cînta, mai întîi, satul natal scăldat în lumina înaltă a munţilor, casa părintească, sora — nenuntită — tata, mort, se pare, tînăr, care umblase pe sub pămînt după lumină în timp ce poetul o caută prin ceruri şi, mai ales mama, zeitatea tutelară a demersului liric. De la **Dimineaţa cuvintului** (1980), în special, poezia lui Petre Got, fără a abandona universul fixat încă de la debut, va evolua spre un lirism existenţial, cu o uşoară tentă eticistă.

Constante rămîn însă temele — cultul permanenţelor, contopirea cu lutul, căutarea rădăcinilor, determinismul ancestral, solidaritatea şi identitatea cu strămoşii, puritatea şi bogăţia sufletească — prinse într-o reţea de imagini, surprinzătoare prin coerenţa lor, prin care Petre Got reface legătura cu poezia lui Lucian Blaga, asimilată şi reinterpretată. Originalitatea lui poate fi aproximată dacă nu determinată în încercarea de a încorpora simbolurile (le vom vedea îndată) în structuri lirice inedite, prin trecerea de la versul frust la cel ideatic, fără a sacrifica emoţia. Ca poet al tradiţiei şi al stărilor elegiace, l-aş compara cu modernul Serghei Esenin, „ultimul poet cu satu-n glas" prin saltul estetic de la detaliul etnografic la interiorizare, după cum pe Ioan Alexandru îl raportăm la imnurile bizantine, pe Gheorghe Pituţ la expresionismul german, pe Ion Iuga la lumea asiată, spaţii culturale benefice pentru poezia „nordiştilor". Simbolurile, unele de sursă blagiană, altele comune liricii transilvane sau proprii poeziei lui Petre Got — lumina, glasul de ceară, pasărea sfîntă, somnul (uneori în varianta „somnie dulce"), crugul, ramura nepămîntească, grădina, sufletul păduri, cerul, rădăcinile etc. — semnifică un univers al transparenţelor tulburat de căderea într-un timp al planetei, determinist şi pragmatic, nu altul decît timpul istoric răsturnat. Astfel, secolul tehnicist care se ţine „doar într-un crin" (frumoasă imagine) pare îngheţat, orbii călăuzesc alţi orbi, „antecamerele vieţii sînt tixite", ziua ne priveşte prin lentile cu multe dioptrii, semnele maculării şi alienării se ivesc peste tot, luna s-a depoetizat atîrnînd „ca o mască", numai plantele oferă lecţii de demnitate. Aici îşi găseşte motivarea estetică poezia de angajament moral, cultivată de Petre Got în spiritul generaţiei „luptei cu inerţia", printr-un nedezminţit rigorism. Nu întîmplător, ca simbol al tăriei morale este reţinută figura lui Iov cu al cărui destin poetul se identifică. Sufletul însetat de perfecţiune îşi realizează nu o dată aspiraţiile intrînd în armonie cu sine, cu străbunii care în cer „visează, cosesc şi ară şi fac nunţi", — un simbol al continuităţii şi nu al stingerii —, cu întreg cosmosul. O lumină caldă inundă toposul plăsmuirilor — Maramureşul —, structurat de imperiul legii. Anxietatea se vindecă printr-o privire senină, am spune, mioritică, prin devenirea în vegetal, moartea însemnînd, de fapt, retragerea într-o floare sau într-un cais. Pe de altă parte, în articularea universului moral un rol important îl joacă invocarea **mamei**, sugestie a primordialului dar şi etalon al umanului.

Invazia vegetalului în cetate — motiv resuscitat de Ion Gheorghe în antologicul **Vine iarba** — este percepută ca o împlinire într-o viziune, cu adevărat, clasicizantă. Un ethos echilibrat conturează poeziile alimentate de un fond mitologic, remarcabile prin fineţea caligrafică.

Petre Got este un poet autentic, sensibil la orizontul Fiinţei — ceea ce dă o altă perspectivă Poesis-ului — anunţînd o Dimineaţă a Cuvîntului. Rămîne ca poezia să vorbească de la sine.

George Gibescu

Miza stilului

La începutul deceniului trecut, cînd a debutat **Florin** Muscalu (aceasta s-a întîmplat în 1970), era încă la modă poezia caligrafiilor gingaşe, a cromaticii subţil elaborate, a melancoliilor surdinizate şi a suavităţii, o poezie elegantă şi strălucitoare precum o haină de gală. A fost „explozia" echinoxiştilor (Adrian Popescu, Dinu Flămînd, Horia Bădescu, Ion Mircea), a fost graţioasa insolenţă a lui Mircea Dinescu, din **Invocaţie nimănui**, a fost fosforescenţa **Nopţilor...** lui Dan Verona şi citadinismul feeric al lui Mircea Florin Şandru, a fost cîntecul candid-sălbatic al Carolinei Ilica. Sînt, cu toţii, poeţi care au debutat spectacular, fără ezitări, marcaţi de un rafinament care nu e al vîrstei. Montarea, regia spectacolului erau dintre cele fără cusur, semn al unui profesionalism precoce. Ţinuta era impecabilă. Totul avea ştaif, era elegant croit, asortat asemenea. Reînviase poezia „de modă veche" a calofililor, un fel de nou neosimbolism, dintr-un nou, deja anticipat **fin de siècle.** Cîţi dintre cei astfel (superb) înveşmîntaţi cu atît de alese maniere în „înalta societate" a poeziei şi-au păstrat vechile uzanţe ? Cum e şi firesc, foarte puţini. Majoritatea n-a făcut decît să se conformeze, tinereşte, unei mode de care s-a desprins deîndată ce a trecut.

Între cei care au rămas consecvenţi (implicit acum „demodaţi") îl avem pe Florin Muscalu ale cărui volume (pînă acum cinci la număr) oferă fiecare în parte şi toate la un loc o imagine revelatorie a ceea ce se purta în poezie acum zece ani şi mai bine. Această fidelitate neagă conformismul vizavi de modă în general şi, bineînţeles, afirmă şi confirmă o opţiune cu motivaţiuni mai serioase. E cert că lirica imponderabilelor, a culorilor irizate, a decoraţiilor pe porţelanuri îl exprimă pe de-a-ntregul şi în mod constant avantajos. Pînă şi volumul cel mai recent **(Puterea lunii,** apărut anul trecut la „Junimea") dovedeşte că poetul nu-şi consideră maniera uzată, ba mai mult că se simte bine chiar în „manierism" ; altfel spus, îşi cunoaşte perfect disponibilităţile şi posibilităţile convenabile de exprimare. Starea lirică se confundă de regulă cu un elan de rostire frumoasă, cu o sărbătoare a textului pe care autorul, care-şi este totodată şi „copistul" priceput, nu-l concepe decît migălos caligrafiat, precum iniţiala de pe manuscrisele vechi. Sentimentalismul, intimitatea, în genere, sînt marcate de o discreţie impusă tocmai de pitorescul şi eleganţa imaginii care concentrează totul asupra sa. E motivul pentru care orice asperitate a expresiei este imediat vizibilă : „epiderma" textului e mult prea fină, iar „machiajul" mult prea savant pentru ca stîngăciile să treacă neobservate. Cînd totul e pus la punct, textul are realmente farmec, adică putere de seducţie : „Acei ochi verzi, puţin cereşti, mai mult uitaţi... / Un fel de rouă hieroglifă lăcrimînd pe faţă, / Umbra întreagă dintr-o vară-ţi stă în păr ; / Şoimul mai vînăt către dimineaţă, // Într-un polen al cetăţii. Altfel zis / Pătrund în veac. Ce tulburări... / Acei ochi verzi din hieroglife / Doi vulturi albi, două statui zburînd în zări...". Cum se vede, miza se joacă pe stil, pe o notă livrescă şi totodată pe o senzualitate de efect.

Daniel Dimitriu

petre got

Au năvălit zeii în cetate

Au năvălit zeii în cetate :
Zeii cu trup de frunză, zeii cu trup
de izvoare,
Zeii-cireşe, zeii-căpşuni, zeii-verdeaţă.
Umblă pe străzi, prin pieţe,
În mîini cu celeste ulcioare,
Pe umeri cu saci de viaţă.
Albe, surizinde fecioare
Îi ascund sub pleoape.
O, cîtă mireasmă, cîtă eternitate,
cîtă răcoare
În clipă încape.
E anotimp de ingeri pe ape.

Aici clipa...

La aminte la pacea din grădina
părinţilor,
La iarba independentă,
La visele tăriniî – merele,
La aminte la rostirea printre dinţi
a piriului,
Printre dinţii săi negri, lucioşi,
La aminte la aerul acesta dîrz,
Care ştie să lupte pentru a-şi păstra
fiinţa,
Nepăsîndu-i de îndepărtate zvonuri
false.
Paranteza lunii închide aceleaşi
adevăruri,
Aceleaşi speranţe.
Eşti tu însuţi în faţa judecăţii.
Aici clipa arde mai demn,
Are memoria veşniciei.
Vei asista la întemeierea zilelor
Împreună cu trandafirii.

Răvaş mamei

Acum, cînd încep al patruzeci
şi treilea ocol al Soarelui,
Îţi promit că nu voi rupe raza
Ce săălăluieşte în fiinţa mea.
Îmi voi împărţi masa, singurătatea,
numele,
Cu o dimineaţă albastră.
Doresc neapărat să ajungi
să te bucuri
De puii ce îmi vor duce mai departe
zborul.
Drumul celor o sută şaizeci şi opt
de anotimpuri
L-am stropit de atîtea ori
Cu propriul sînge –
Dar toate sînt bune, mamă.
E bine că zorii înfrunzesc
Şi vîntul cîntă,
E bine că ogoarele nu mint
Şi apele nu declară grevă.
Cu un strop există mai multă
lumină în lume
Decît întuneric,
Cu o idee – mai multă speranţă
Decît disperare.
Toate sînt bune, mamă.
Cred într-un echilibru al lucrurilor
Căruia tu-i spui Dumnezeu,
Cred într-o lege interioară a Firii.
Lumina învinge, chiar dacă răneşte,
Lumina învinge.

Ţărm european

Facem parte, spunea, din imperiul
frigului,
Din lumea neodihnei calculate,
Avem pleoape de ceaţă, degete
de ceaţă,
Şi prin sînge un frig istoric ne trece.
Ne învîrtim, ne învîrtim pe rotisorul
social,
Dar flăcările deasupra cărora
ne zbatem
Sînt flăcări ale gerului năpraznic.
Ne grăbim, ne grăbim – încotro ?
Alergăm, alergăm – unde ?
În cel mai bun caz sîntem în acelaşi
loc.
Antecamerele vieţii sînt tixite, tixite,
Nimeni nu vede pe nimeni,
Iar luna, sus,
Atîrnă ca o mască.

Lentile

Ev îngust precum ţeava de tun,
Ritmuri nebune asaltînd ritmul,
Ochii mei nu mai sînt lacrima zeului,
Ochii mei sînt minjiţi cu timp.
Am văzut orbi călăuzind alţi orbi
Printre clipe,
Vorbeau despre un pod
Pe care numai ei îl zăreau.
Doamne, cît mai arată orologiile tale,
Doamne, cît mai avem ?
Ziua ne priveşte prin lentile foarte
groase,
Ziua ne priveşte prin lentile
Cu foarte multe dioptrii.

Convalescenţă

Tu dai la o parte perdeaua şi-mi spui
că a nins,
Ca în poemul meu preferat ;
Pămîntul, pămîntul rănit
A fost şi el bandajat.
Cum stau întins pe pat, mi se pare
Că sînt aşezat în sicriu
Şi că pe-o asemenea pură ninsoare
Mă vor duce la groapă, de viu.

Fulgii plutesc – gînduri triste,
Idealuri ce nu s-au întrupat ;
Tu dai la o parte perdeaua şi-mi spui
că a nins,
Ca în poemul meu preferat.

Un pîlc de zei

Mi-e teamă. Rogu-mă timpului
Să fie bun
Cu acest mugur tîrziu,
Cu acest înger
Prins în ritm
Fără a cunoaşte drumul pregătitor,
Fără a şti calea dulce a laptelui.
Se umple un gol, se vindecă o rană,
Se tămăduieşte o sete fără seamăn –
Sînt un învingător, sînt un învins.
Există în noi un cosmos întreg,
Există în noi un pîlc de zei
Nespus de puternici,
Nespus de cuminţi.

Cetatea

De flori, de flori sînt oamenii cetăţii,
Aerul cîntă la trecerea lor,
Gestul devine cariatidă,
Visul înalt.
În dreptul fiecărui om e-o stea,
În dreptul fiecărei stele, om.
Moarte, moarte, te-am văzut
Spînzurîndu-te de lună.
Care demon, care duh
Crugul ni-l şopti-mpreună ?
Cerul meu este de dor
Şi de clocot şi de sînge.
Cerul nostru va-nfrunzi –
Negreşit, te vom învinge...

Coborîre

Somnul e o mare, o imensă mare,
Plutim în împărăţia timpului zero,
Prin iezerul sîngelui presimţim
Cum se zămislesc zodii.
În universul acesta de valuri şi flori
Îţi aud, iubito, genunchii plîngînd,
Oraşele zboară prin spaţii ca nişte
nave astrale
Şi catedrală de gheaţă mi-e orice
gînd.
Prin magneţi submarini trece o teamă
de moarte.
Eu vreau să mă salvez devenind cais –
Se face că trăieşti pe o altă planetă
Şi de mii de ani nu mi-ai scris.

florin muscalu

Un copil fericit

Un copil fericit privea universul
Ochiul lui are viaţa rămasă în cer,
Amintirea privirii se-arată,
Amintirea copilului blînd-efemer...

Deseori primăvara sau toamna tîrziu
Un portret din vechi aştri apare pe cer
Un copil fericit privind universul,
Un copil ne priveşte din cer...

Zîmbetul lui îl simţim uneori,
Chipul său e amar-fericit,
Luminat de tăcere în zori,
Un copil infinit...

El se joacă-nşirînd iar planeţii
Construind un portret de copil fericit
Ce priveşte cîntînd universul
Ca un veac început şi sfîrşit...

Un copil fericit privind universul,
Un copil fericit...

Lupoaica albă

În scorbura foşnind pe fundul mării,
Cu suflet fumuriu de depărtare,
Trăieşte o lupoaică, poezia –
Lupoaică albă care nu mai moare.

În cer se văd înalt acele scorburi,
Deasupra lor cu steaguri trecătoare,
Cînd bufniţele verzi cu ochiul lirei
Păzesc ţinutul aşezat sub mare.

Din veac în veac ea urlă speriată,
Se-aude pe pămînt o dată la un veac,
O doare ugerul de fată
Şi doi copii pot suge deodată.

Tîrziu se-ntorc copiii străvezii.
Unul se duce-n cer mai sus de lume,
Altul coboară pururi în pămînt
Şi între ei lupoaica, vechiul nume.

Azi-noapte, marea ne cerea copiii,
Ne-apropiem de-acest sfîrşit de veac,
Lupoaica albă urlă-ndureretă
Şi doi copii aşteaptă vechi şi tac.

Foarte tîrziu, copiii străvezii
Mult peste noi trecînd în depărtare
Cu chipurile arse, ca de crini,
Îşi vor trimite ei copiii lor în mare,

Pînă cînd sfîntă şi ca o mireasă,
Pe ape-i va pluti cadavrul-fum,
Cînd gura ei nu va mai fi aleasă,
Nu va mai fi lupoaica de acum.

Elegia semnului din chihlimbar

În cheagul stins de chihlimbar
Aripa păsării întîrzia,
Incinerată ca o altă lume
În viaţa şi în moartea lui de stea.

Cavoul dulce-al păsării amare
Pe ceruri strălucea ca un calvar
Şi oamenii, de veacuri, îşi tot spuneau
că-i luna
Cheagul etern din vechiul chihlimbar.

În el se-nmiresma aripa dragă
De-un mir mai tragic, ca un chip
frumos
Şi peste mări, cînd marea-l ajungea
Semnul era de galben albatros.

Astfel, din arta lunii dureroasă
Deasupra mării, înspre Grecii clare
Corăbii trec cu mirodenii sacre
Şi-un semn, de pe pămînt,
în chihlimbare.

Puterea lunii

Să ai puterea lunii, care înalţă apele
spre cer,
Să ai puterea chihlimbarului
nocturn-zeesc...
Să ţii în aura-i morganică insectă
Albatrosul,
Luat de pe corabie din acel joc
marinăresc,

Să ai coroana ghearelor lăsate
De pasărea infirmă pe pămînt,
Şi s-o aşezi pe gura liberă,
Să vezi chiar din coroană lăcrimînd

Aripile deasupra ta lăsate. Să ai
puterea
Să le uiţi. Puterea lunii e puterea ta.
De veci e...
Şi aşezat cu faţa-n sus, plutind
pe mări,
Să ai puterea timpului ce trece...

Castelul flamand

Ei lucrau în mijlocul pădurii
După scorburi vechi şi după legi,
Un castel flamand ca un dezastru...
O corabie a ieşit, cu pînze reci...
Vîntul ce trecuse printre arbori
Le pierduse mînţile prin jur,
Ei credeau că sînt, lucrînd, pe mare,
Şi lucrau ca toamna frunzei, pur...

Nimeni nu-i pusese-atunci la lucru...
Au venit pentr-un castel flamand,
Să-l înalţe-n faţa stelelor acele
Ce împovărau cerescul land...

A ieşit corabia aceasta. Cine merge,
merge,
Cine nu, chiar nu !
O corabie ce putrezeşte-n codru,
Pînzele de moarte ea le-avu...

Studentul lui Galileo

Daţi-mi un punct de sprijin şi răstorn
poezia !
Studentul în astre al lui Galileo
Murmura în tăcere, mirosind a cucută,
Vorbele magice întărite cu greu : O !

Pe deasupra-i vuiau luminoase
Constelaţii abstracte şi semne livreşti,
Daţi-mi punctul de sprijin şi răstorn
poezia !
Spunea studentul acelor discipline
cereşti.

Într-o noapte, prin boarea amară
a filosofiei,
Cu spiritul ars, răsturnă poezia
Studentul acela nocturn,
Cel ce studia veşnicia.

Au sosit învăţaţii, prin somn au simţit,
Constelaţia sacră, îndepărtată,
O ruină-a tăcerii căzută-n dezastru
Şi, sub ea, studentul de altădată.

– Căutăm voluntari, filosofi sau
barbari,
Lumini cu lumini să refacem
constelaţia clară,
Studentul în astre al lui Galileo
Trebuie adus pe pămînt în lacra
solară.

Au urcat doar cîţiva în mormîntul
ceresc,
Cei de jos îi priveau cu nebune
ocheane,
Învăţaţii plîngeau în lumina tîrzie,
Togele lor fluturau diafane.

Magul sihastru aici terminînd
Textele sale din Galileu,
Nu se cunoaşte dacă barbarii
Sau filosofii purtau lacra mereu...

Parabola detaliilor

Urmare din pag. 1

cel Roşu, Amarilli, cuplul Raica — Stein, Mărginean, Luca, Duma. Autori de istorii şi geneaiogii, ambii noctambuli, Fitacek şi Vancu cel Roşu rămîn memorabili.

Formula epică din **Spitalul** este întîlnită, mai înainte, în **A treia zi** şi anume cea a elementului „închis". În **A treia zi** a timpului închis, iar în **Spitalul** a spaţiului închis (întreaga acţiune se petrece într-un spital). Totul se restrînge spre un timp limitat, de o zi, în care se petrec evenimente pe care oraşul nu le mai trăise. O istorie apăsătoare localizabilă în vremea dinainte de război, pătrunde în fundamentele parabolei. Este numai aparent o zi obişnuită, însă forţa oarbă şi iresponsabilă se dezlănţuie. Oraşul trăieşte teroarea legionară. Prozatorul îşi realizează romanul cu o bună ştiinţă a tensiunii dramatice, cu intermitenţe în acţiune prin reveniri la aspecte aparent pierdute anterior, cu o dozare abilă a dialogurilor, a logicii şi argumentelor. Modul cum un personaj (Jager) observă lumea din sală (de la „Dacia"), pare existenţa reală a celor adunaţi acolo. Oraşul asistă la un joc tragic în care mulţi protagonişti apar sub măşti ironice sau groteşti. Prozatorul reuşeşte să-şi individualizeze personajele. Luca este şeful legionarilor din oraş, avocatul Covaciu debiteazâ cugetări trăiriste, Caius Moldovan — un pseudointelectual ; Raica, victima legionarilor, trăieşte prin proiectele sale utopice ; prof. Penescu crede, iluzoriu, că sînt suficiente, în faţa forţei, exemplele morale ale antichităţii. Un personaj pitoresc, bine surprins, este Vancu, milionar care trăieşte în subsolul clădirii sale (totul preia tente simbolice), îndrăgostit de orgă, deşi ar putea trăi deasupra, în palat. Nu se integrează social, sau are iluzia posibilităţii izolării (dar cîte personaje nu trăiesc la nivelul iluziilor), un sistem personal de fericire pare să-i jaloneze existenţa. Iubirea aproape maladivă pentru orgă ar fi una. Existenţa în planul artei, prin muzică, altă ipostază salvatoare. Caută, fără să ştie precis cum, o cale de ieşire din coşmar. Finalul romanului înregistrează, prin parabolă, un sens al integrării sociale, precare, dar posibile. Personajul intră în încăperile altora (Jager, Covaciu), încercînd să pătrundă lucruri neînţelese. Închizînd trista experienţă a unei zile, epicul se poate deschide spre alte experienţe sociale ale oraşului. Dacă în **A treia zi** întreg oraşul era sub imperiul evenimentelor de la restaurantul „Dacia", în **Spitalul** tot oraşul se va retrage, treptat-treptat, stradă cu stradă, în spital, considerat, la început, posibil loc de refugiu. Perioada este a celui de al doilea război mondial. Amici şi inamici, oameni de diverse profesiuni şi diferite orientări politice, cu trecut mai mult sau mai puţin dubios, sub pretextul unor imaginare maladii se internează în spital, contra unor sume de bani, care cresc neîncetat pe măsură ce corupţia roade din interior acest microcosm social. Intenţia declarată sau nu a acestor falşi bolnavi a fost aceea de a se izola de exterior, de lumea socială, de a se ascunde de „ceilalţi", sau unul de altul. Numai că, de fapt, „ceilalţi" nu mai există. Spitalul i-a inclus pe toţi. Ideea unei noi ordini începe să-şi facă loc printre preocupările pacienţilor. Dintr-un loc iluzoriu-salvator, spitalul devine un spaţiu al constrîngerilor şi terorii. Noua organizare este dominată tot de corupţie şi despotism. În structura ei se găsesc germenii prăbuşirii.

Spirit speculativ, mobil, cu o bună cunoaştere a surselor şi resurselor formulelor epice, Gheorghe Schwartz reuşeşte să construiască un ciclu romanesc, în desfăşurare temporală, folosind, din plin, cuceririle prozei moderne. Adăogînd la acestea preocuparea pentru tema istoriei recente, fixată în preajma celui de-al doilea război mondial, rezultă imaginea unui prozator cu opţiuni care merită examinate şi din acest punct de vedere.

Alexandria — declaraţie de dragoste

Urmare din pag. 1

chiar la ea acasă. De greşit, nu nimerisem greşit. Rîul Vedea era acelaşi rîu dintotdeauna. Spre miazănoapte, se zăreau aceleaşi dealuri mărunte, dincolo de care abia în anii din urmă am cutezat să trec o dată, avînd, aici, surpriza unei întîlniri cu plantaţii nesfîrşite de viţă de vie. Recent, am fost din nou la Alexandria. De fiecare dată, la ceasul secerişului, oraşul mă cheamă să tăifăsuim, e drept, nu pe săturate, asediaţi din toate părţile de mirişti. Sînt momentele în care urcă din pămînt, de la temelia fostelor lanuri de grîu, o linişte deasă, care se repede blînd asupra oraşului, asediindu-i străzile, adîncindu-i văzduhul, netezindu-i amurgurile şi dimineţile.

Umblu însingurat prin centru. De ce n-aş spune, îmi e dor de o uniformă şcolară, una pe care mi-ar plăcea s-o probez în încăperea strîmtă a unei dughene, urmărit de privirea mirată a mamei. Magazinele, numeroasele magazine din centru e bine să nu-mi afle gîndul. Ar avea, fireşte, destule motive să se supere pe mine.

Sînt, deci, iarăşi la Alexandria, oraşul meu natal prin adopţiune. Privesc înapoia timpului. Cîţi ani au trecut ? Douăzeci, douăzeci şi ceva. Înţeleg, abia acum înţeleg că în anii copilăriei mele oraşul era de multă vreme bătrîn. Pe urmă i-a fost dat, aşa cum le-a fost dat atîtor aşezări în anii aceştia, să se nască din nou. Aşa s-a făcut să ajungem în acelaşi timp adolescenţi amîndoi. Numai că, iată, el refuză să îmbătrînească. E, cu alte cuvinte, sortit să rămînă tînăr şi de acum înainte, aşa cum vreau să cred că va rămîne, pînă la capăt, dragostea mea pentru el.

henri zalis

Călătorie

Ți se incurcă privirile
Vei spune hai să vorbim
să aprindem focul
să vislim printre stele
Te infășori în privirile mele
arcuit și nostalgic
cum ți-aș cuprinde coapsele
mă oprește o taină
Nu mă îndoiesc de tine
de tine mă tulbur
de bruma ochilor
de crengile părului
de puritatea frigului
Răsuflu sub balanța sufletului
Sînt eu ești tu
amîndoi mergînd
pe un cîmp de roze

Să zicem...

Să zicem că mîine
– zi plină de rod –
tu și cu mine
intrăm în primul schimb
Sorbim aerul
ce pătrunde pe geamul deschis
și
glasul nostru
brațul nostru
se întrupează
în oțelul
cu care
vom fabrica
avioane
și mașini
Va trebui
să ne amintim
de această zi
cînd
am așteptat
omenește
să fim
să respirăm
în fumul de viltoare
al metalului incandescent
ca și cum
minuiam stele
și ne scăldam
în soare
feciori de jăratec

Identitate

Locuiește în vreme
cum vulturul în lumina zilei
Lămurit dacă vine
în iarba cuvintelor
lepădînd un înțeles
pentru a prăda
multe altele
cu care își întregește
festinul
Așa se întîmplă
numai pentru că
el – vulturul –
rîvnește
să apuce
cu propriul plisc
în ghiarele sale
mai tari decît
o baionetă
tot ce numai
sub tăiș
primește răspuns.

Ce simt

Miracolul privit din poala plină
cu muguri și mărgele lucioase
spune ceva mai mult
decît ochii sau părul iubitei.
Deși ea calcă pe iarba
fragedă
cum tinerețea
se uită pe sine
ne oprim în loc
fermecați
de mlădierea ta
țară
peste care plutește
mierea de albine.
Tu primenești cărarea și lumina
iar trandafirii se deschid
cu dinți de lapte.
Sînt al tău comoară
frumoasă
și cum stai
mi-e dat să te regăsesc
în obrazul imaginar
al unui milion de priviri.
Ca un alt miracol
cuibărit
într-o cană de rouă

Zodie

Ați cerut o amînare
La fel și primăvara
cînd a ieșit afară din casă
și a văzut că iarna
este încă teafără
Dar urmărim
prin ceață și ger
starea de grație
a lunii mai
Nu mă întrebați de ce
primăvara ar da greș
Ea poate să vină
la soroc
cu condiția
să nu înzăpezim
în troiene
supremul ei înțeles.
Trecerea ei –
ce dorință nesăbuită !

Cîntec pentru sămînță și rădăcină

S-ar putea să auzi
cum crește stejarul
Rădăcinile lui au vîrsta
pămîntului
I-am fost într-un rînd
contemporani
Peste timp dintr-o goarnă
în firul verde
și în ploaia albastră
și-a trîmbițat tinerețea
Amîndoi cu minte limpede
ne ținem maturitatea
în cercuri limpezi
Strălucitoare în crengile lui
strălucitoare pe fruntea mea
ne stăpînește
cerul suav
veșnicia timpului
eternitatea iubirii
Visarea spune despre mine
ce mărturisesc eu
despre ea
Între noi nu cade
nici un hotar
sînt ca și ea
stejar nevăzut
în zumzetul de albină
al patriei
un trup unic
cu o preafericită povară

ioan vieru

hărțile stelei

sălbăticiți lîngă hărțile stelei
vor întreba vînătorii
ce are să mai fie cuvîntul

cui va semăna cel din ceață
întors spre roata dințată a zilei

după blîndețe gheara rămîne în gol
se furișează cîntecul mierlei
la temelia clădirii

împrăștie peste rană spirtul înseninat

auzul care denunță care
farmecă sunetul
voi lovi bila de pe masa de joc
fără să se știe
mamă curajoasă cineva mă regindește.

somn în natură

liber în spațiul străin bucuriei
nu mai pot fi

te apropii și te depărtezi
cu aripile sfîșiate
împrumutîndu-le flama
mîinile umbrite de aceeași ură
prevestesc ultima întîrziere
a soarelui

o cursă știută iartă vocile noastre
iarna despărțită în două
de un limbaj

somn în natură pentru
a-l crede
pentru a ști direcția vîntului
pentru a vedea zarea ideală
calmul din jurul meu
ca o fugă spre neguri.

mărăcine

taci cît tinerețea mea se zbate
deasupra cuvintelor

nu tu ci săgețile odihnindu-se-n trup
fac mult mai larg
locul acesta de pază
în care totuși nu mai are loc
nimeni

întotdeauna din partea opusă
ele îi schimbă înfățișarea
scurtă amintire
stînca în care izbea valul
iat-o plutind

o farsă e mărăcinul de aer
atît cît se poate

o galerie prin care trece în fugă
victima
nemaiștiindu-se pe sine
apoi se așează la picioarele tale
refuzînd să se roage.

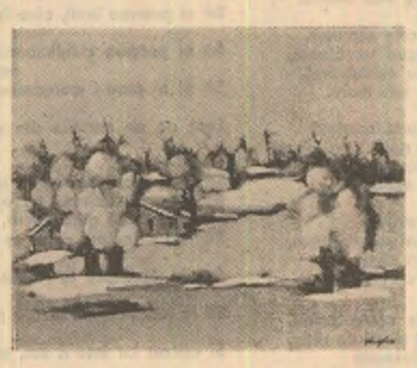

Berea de duminică

nicolae mateescu

Venise un camion cu bere, așa că bufetul era plin ; nu mai era loc la mese, oamenii stăteau în picioare cu sticlele în mînă ; era fum de țigară, gros, amestecat cu miros de țuică și motorină, căldură de trupuri înghesuite, parcă cineva ar fi încercat să aprindă un foc cu niște lemne ude din care nu ieșeau decît aburi.

— Stăm aicea, a hotărît Lăzărică ; altfel, pînă vine ăla să dea bere se face coadă și mai mare. Astăzi nu i se mai părea că se uită cu toții la el : „Sau o fi fost numai o părere ?" s-a întrebat el.

— Dumneata nu te-ai dus la cercetări, bre ? a întrebat cineva de alături.

— Ce să caut eu acolo ? a zis. Dacă mă chema, mă duceam, da' ce să afle de la mine ?

— Venera s-a dus ? l-a întrebat Anghel, din partea cealaltă.

— S-a dus.

— Să vezi dumneata că o să aibă necazuri din cauza asta, a șoptit Anghel clătinînd din cap, convins.

— Tu de unde știi ? l-a întrebat.

— Am aflat și noi ce s-a întîmplat... Și mămica, săraca, plîngea și își făcea griji...

— Florica ?

— Dînsa... S-a aplecat la urechea lui socrușău : Zicea că, uite, iară bagă Venera oameni la pușcărie... Că, tot așa a dat pe mîna miliției și pe Georgică a lu' fina Veta și pe ăilalți, cu remorca... I-adevărat ?

— Fura grîu, a recunoscut Lăzărică în silă ; nu-i plăceau nici șoaptele astea dintre ei, nici să discute despre așa ceva. I-a prins cum descărca remorca în curte... „Acuma ce s-o fi băgînd și ăsta ?" s-a gîndit. „El mai lipsea să-i poarte Venerei de grijă. Doar ca să se afle și el în treabă !"

— E păcat, bre, și-a dat Anghel cu părerea. Vorba aia : nu-s oameni de-aici, din sat ? Ce era treaba ei să-i prindă ? Pentru asta e miliție, paznici... De-aia-i plătește statu'... De ce s-o nenorocească tocmai pe fina Veta ? A lăsat-o singură acuma, la bătrînețe, de n-are cine să-i scoată o găleată cu apă...

— Georgică de ce nu s-a gîndit la mă-sa cînd s-a apucat de furat ? l-a repezit Lăzărică, supărat. De unde știi tu cum a fost ? Ți-a băgat femeile alea numai prostii în cap...

— Putea să rezolve și altfel, a ținut-o Anghel pe-a lui. Să se ducă să-i atragă atenția, că doar nu sînt între dușmani... nu-i așa ? Că doar n-a venit agronoamă aici, în sat, că-i cunoaște pe oameni și poate să-i reclame...

— Cine zice asta ? Florica, nu-i așa ?

— Și Ioana, a recunoscut Anghel.

— Hm ! a făcut Lăzărică. Au găsit motive acuma, s-o judece... Mă, dacă ai ceva cu un om nimica nu-ți place din ce face el, înțelegi ?

— Ce-au ele cu Venera ? Ce le-a făcut ?

— Asta aș vrea și eu să știu...

Între timp, responsabilul se întorsese cu mielul, îl priponise în fața bufetului și începuse din nou să vindă bere ; oamenii se înghesuiau să ajungă în față luptîndu-se să-i smulgă din mînă sticlele abia desfăcute ; de cealaltă parte a tejghelei, Oprea să zbătea să scape de mîinile întinse spre el, strigînd și înjurînd : văzîndu-l cum se chinuie, Lăzărică se înveselise din nou ; „Păi da, și-a zis, cum să nu i se urce lui la cap, dacă ține în mînă cheia de se deschide berea cu ea ?" Se ținea mai în spatele celorlalți, nu se înghesuia odată cu ei și, oricît s-ar fi prefăcut că nu-l bagă în seamă, Oprea nu putea să nu-i simtă privirea batjocoritoare atîntită asupra lui, fără să-l slăbească nici o clipă. Simțea că i se urcă sîngele la cap ; începuse să piardă șirul la număratul banilor și al sticlelor și la un moment dat n-a mai răbdat.

— Ce vrei ? i-a strigat lui Lăzărică. Bere ? Cîte sticle ?

— Veți-zi de treabă ! l-a indemnat. Nu te deranja pentru mine !... „Aha ! și-a zis în sinea lui. Faci tu pe deșteptu', da' mai ai pînă să fii... !"

— Cîte sticle vrei, bre ? s-a oțărît responsabilul. Spune odată, nu mă mai ține-n loc !

— Cînd mi-o veni rîndul, îți spui eu ! i-a zis abia stăpînindu-și rîsul. „Nu scapi tu de mine așa ușor !" s-a gîndit. „Nu mă cumperi tu cu niște sticle cu bere !"

Și după ce și-a luat sticlele cu bere a rămas cu Anghel lîngă tejghea fără să-l slăbească din ochi pe responsabil de parcă ar fi văzut la el cine știe ce ciudățenie ; îl măsura din cap pînă în picioare cu un aer gînditor ca și cum abia acum înțelegea ceva care multă vreme îi scăpase.

Oprea mai avea cîteva lăzi cu bere, dar ajunsese la capătul puterilor : le-a împins cu piciorul sub tejghea, furios.

— Gata ! a strigat. S-a terminat ! Nu mai e bere !

Nici măcar nu s-a mai ostenit să răspundă celor rămași fără bere care strigau și se vînzoleau în fața lui încercînd să-l convingă să le dea și lor ; nu-l mai interesau, chipurile, decît lăzile goale și banii strînși ghemotoace în buzunarul sorțului pe care se apucase să-i netezească și să-i bage în sertar ; ridica doar privirile din cînd în cînd ca să se convingă că Lăzărică e tot acolo. „Aha !" și-a zis iar acesta, în sinea lui. Va să zică ai înțeles și tu că n-o să scapi de mine !"... Ce avea de gînd să facă nu știa nici el ; îi era de-ajuns că îl are pe Oprea acolo, în fața lui, prins ca un pește în plasă. Alături, Anghel povestea ceva despre el și Ioana ; s-ar fi zis că amîndoi nu știau să vorbească decît despre ei înșiși, dar era bine : nu erai obligat să-i asculți și dacă pierdeai ceva nu era o pagubă chiar atît de mare.

Pînă la urmă tot responsabilul a fost acela care nu a mai putut să rabde.

— Ce vrei, bre ? l-a întrebat. Ce mă tot cîntărești ca pe... nu știu ce ?!...

— Mă uitam și eu ! a zîmbit Lăzărică. Ce-i rău în asta ?

— Altă treabă n-ai ? Măcar spune-mi și mie ce-ai văzut așa de interesant... ?

— He ! a făcut Lăzărică. Ești curios ?... Poate vrei să-ți spui și la ce mă gîndeam ?

— N-ai decît ! s-a răstit celălalt dornic să termine odată cu povestea asta, orice s-ar fi întîmplat. Crezi că mi-e frică de dumneata ?

— De ce să-ți fie frică, mă ? s-a mirat Lăzărică. Cine-i cinstit, nu-i e frică de nimica pe lumea asta !

— Ce vrei să spui ? s-a oțărît Oprea. Că eu, adică, n-aș fi cinstit ?

— Am zis eu așa ceva ? Doamne ferește !...

— Am fost șef de sală la restaurant, la Buzău, nea Lăzărică ! Ani de zile am lucrat acolo și nimeni nu m-a bănuit, nimeni n-a zis măcar odată că n-aș fi cinstit... !

— Dacă era așa bine, de ce n-ai rămas acolo ? Să lași tu Buzăul ca să vii încoace, într-un sat... ? Ce treabă-i asta ? Orișicine încearcă să meargă-n sus, numai tu în jos ?...

— Voiam aer curat ! a rînjit Oprea vînturînd cu mîna fumul de țigară. E clar ?

— Alte motive n-ai avut ? Să lași tu casă la Buzău, situație și să vii încoace ?...

— De-aia stai aicea și mă pindești, hai ? a ridicat responsabilul vocea. Ca să vezi dacă dau bine restul, ori nu înșel pe careva... ? Ai impresia că nu-mi ajungea cît cîștigam acolo și am venit în satu' ăsta ca să mă umplu de bani ?...

Ajuns aici, s-a întors spre oamenii din jur ca pentru a-i lua martori la ceea ce avea să spună.

— Totdeauna m-am gîndit : „Uite, nea Lăzărică ăsta e ceva de capul lui. E mai înțeleot ca alții... !" ...Și el vine și mă bănuiește pe mine că fur ?... După părerea lui, orice om care trăiește bine trebuie să fie hoț ! Altă cale nu există !... Știi ceva bre ? s-a aplecat el din nou spre Lăzărică. N-ai decît să te uiți la mine mult și bine, să mă-ntorci pe-o parte și pe alta, să mă cer-

eugen dorcescu

Cornii sălbatici

Urma
(pe care ai lăsat-o
trecînd) se aseamănă unei
cărări incomprehensibile unde
(între arborii negri)
sufletul gustă fructul rar,
fructul ațîțător, dureros
al ororii.
Desigur, sîngeră
dar cuvintele curg, încercînd
să salveze întîmplările, clipa.
Și soarele dezvelește cărările-n lung,
îmi clatină umbra,
rupe în două noapte și zi,
mă-nfășoară cu drumul
pustiu
printre cornii
sălbatici.

Forma gurii

Lacrimi umbroase și reci
(în care reverberează
razele lunii)
dau
un fel de miraj încăperilor,
spațiului. Cuvintele chiar
au devenit lichide, astrale,
trupul se mineralizează, sorbind
mineralele neguri...
Te decodează noaptea, nu
te-nspăimîntă. Rulezi
spre marile adîncimi de-ntuneric.
Ești singur și pur, ești un riu
colinar (întors către sine),
un riu care curge și se contemplă.
Cuvintele (strigătul) sînt departe,
sînt dincolo
de roiul de lacrimi,
de strugurii,
de podgoriile lunii...
Cuvintele... Se văd, nu se-aud.
Au forma gîndului,
au forma gurii, au forma
chipului...

Desen

Ziua
este egală cu sine.
Se dezlănțuie soarele.
Mult îndrăgita caniculă
forează văzduhul. Și cîmpiile
ce se deprind cu melancolia
distanței, a lutului...
Trece un tren,
rîul își apleacă spre vid
vineția volută.
Trece un ins. Lumea coboară
în privirile lui, descompunîndu-se
precum nisipul.
Trece o zi. Luna de cretă
o desenează subtil
în pupilele-ți negre...

Alte cuvinte

Reintru în noapte, în zi,
în țesătura lor de lumină
și umbră (de cuvînt și
tăcere)
cu bucuria aceluiași (etern)
început. Acum, putem zîmbi,
cuvintele nu se mai aseamănă
sîngelui. Verbele nu mai ating,
nu mai mîngîie, nu mai lovesc,
numele nu mai are greutate, asperitate,
aromă. Particulele nu mai sînt brațe,
priviri... Acum, primăvara separă
seninătăți abstracte, monosemantice.
Stau îndelung în noaptea de mai,
contemplîndu-mă. Luna
geometrizează reminiscențe pustii.
Ca niște fragede ierburi,
cresc alte cuvinte
(le simt !)
înspre abis
împingîndu-te...

teatru

Costinești '86

Între 18 și 22 iulie a avut loc la Costinești **Gala tinerilor actori** — aflată la a IV-a ediție. Concepută ca un prilej de afirmare a tinerilor actori, de confirmare a unor talente în fața unui public tînăr, exigent, ca un prilej de confruntare de opinii și modalități teatrale, **Gala tinerilor actori** a fost și de data aceasta, în primul rînd, un prilej de afirmare a teatrului ; un asemenea concurs spune foarte mult despre nivelul mai tinerei generații de actori — despre spiritul de competiție care o animă, despre interesul pentru arta pe care s-a pregătit să o slujească, despre dorința sa de afirmare. Spiritul de concurs, competiția și selecția valorilor — în care, s-a dovedit din nou, un rol important îl joacă și textele alese —, ne aduc aminte cu asemenea prilejuri că teatrul este în primul rînd o mișcare spirituală și abia după aceea o instituție.

Un juriu format din actori, regizori, dramaturgi, critici și cronicari dramatici a acordat opt premii tinerilor actori aflați în concurs : au fost prezenți actori de la teatrele naționale din Iași, Cluj-Napoca și Craiova, de la teatrele de stat din Petroșani, Sibiu, Bacău, Brăila, Reșița, de la Teatrul maghiar de stat din Timișoara, teatrele de păpuși din Sibiu și București, studiourile de teatru ale I.A.T.C. din București și Tîrgu Mureș. Remarcăm absența tinerilor actori din București care, în afara celor doi concurenți de la Teatrul Țăndărică și a studenților de la I.A.T.C., numără suficiente valori, unele dintre ele îndeajuns consacrate nu numai pentru a face față unui concurs, dar și pentru a-i da strălucire.

Deschiderea festivă a **Galei** a avut loc la 18 iulie la Teatrul de vară din Costinești ; în următoarele trei zile, recitalurile au avut loc atît în sala polivalentă a hotelului Forum, cît și la Teatrul de vară : în seara zilei de 22 iulie **Gala tinerilor actori** și-a prezentat laureații într-un frumos spectacol festiv urmărit cu deosebită căldură de un numeros public.

Marele premiu al **Galei** a fost acordat actriței Luminița Borta de la Teatrul de stat din Bacău pentru un recital realizat cu discreție și sensibilitate din **Jurnalul Annei Frank.**

Premiul special al juriului și premiul revistei **Viața studențească** au revenit proaspeților absolvenți ai I.A.T.C. din București, pentru firescul interpretărilor de valori sensibil egale care au dat farmec și unitate spectacolului cu **Regina balului** de Nicolae Mateescu, în regia lui Gelu Colceag.

Cinci premii de interpretare au fost acordate : actriței Carmen Ciorcilă de la Teatrul național din Iași secția Suceava, pentru recitalul „Sensul iubirii" — din lirica română și universală —, interpretat cu virtuozitate și temperament ; lui Dan Hindoreanu de la Teatrul de păpuși din Sibiu și lui Peter Bereți de la Teatrul maghiar de stat din Timișoara pentru numerele de pantomimă pe care le-au prezentat ; lui Constantin Chiriac de la Teatrul de stat din Sibiu pentru recitalul din poeziile lui Esenin intitulat „Nu oricine știe să cînte" ; lui Marius Bodochi secondat de Emilian Belcin, ambii de la Teatrul național din Cluj-Napoca, pentru „Omul cu floarea în gură" de Pirandello.

Cronicar

Așteptăm pe altcineva

Cînd toate teatrele au intrat în vacanță, Teatrul **Giulești** continuă să lanseze premiere. Lăudabilă inițiativa și forța de organizare pentru acest sezon estival...

Construită după tiparele încurcăturilor comediei clasice, recenta piesă a actorului-dramaturg Paul Ioachim oferă spectatorilor două ore de plăcută destindere. Comic de situație, gaguri ușoare, personaje bune și rele, ridicole sau normale, caractere ce se înfruntă pe tema eternului joc al dragostei și-al întîmplării, se împletesc într-un comic, uneori trenant (în demaraj), alteori savuros.

Abordînd piesa tranșant, direct, îndreptînd săgețile ironiei și ale ridiculizării (în consens cu dramaturgia) către un personaj feminin, regizorul Tudor Mărăscu tușează, prin spectacolul său, publicul, îl binedispune și-l implică în țele intrigii, identificîndu-l în așa măsură cu personajele și situațiile scenei, încît din sală izbucnesc felurite și sincere reacții sonore, în sprijinul celor ce i-au devenit simpatici, încercînd să o alunge, de-a dreptul, din viața lui Marcel pe siciitoarea Valentina.

În rolul neobositului Marcel, Sebastian Papaiani face realmente „risipă de vervă, de căldură omenească și umor" (cum vorbește autorul despre personajul său), ducînd întreg spectacolul pe umerii săi, întreprinzînd tot ce-i stă în putință, pentru a crea un prototip uman complex, pe cît de bun, pe atît de comun, pe cît de nedecis, pe atît de ușor de încurcat în împrejurările vieții, în care nu se descurcă și din care nu știe să iasă. Personajul lui Papaiani sare, cade, transpiră la nesfîrșit, revărsîndu-și o tandrețe acaparatoare asupra presupușilor copii, fiind îngăduitor și răbdător față de stările depresivo-agasante ale viitoarei soții, fiind stîngaci, ocrotitor, bîlbîit, pierdut și nepriceput (mai ales în timpul interviurilor) în fața Marcelei ; în mezul singurătății el își dezvăluie sensibilitatea, vorbind florilor, păpușii-arlechin sau vecinilor ce-i tulbură, din cînd în cînd, liniștea, chinuind un pian. O candoare a bonomiei, o agitație sterilă a fricii de însingurare dau spectacolului o delicată nuanță de melancolie tonică.

Șarjarea Valentinei — prin jocul excesiv al Rodicăi Mandache, prin stridența vocii, prin costumele mult prea demodate în concepția Eugeniei Bassa Crișmaru — face din ea unicul personaj anacronic, volt caraghios, repulsiv, care incomodează prin gîngăveală și prostie, situînd-o, aprioric, prin datele exterioare, la antipod cu genilețea și eleganța sobră a Marcelei, forțînd poziția spectatorului de la simpla lor apariție. Simpatia și antipatia ar fi trebuit să fie temperate, strunite, construite în derută, pentru a fi deduse din joc, din măiestria dezvoltării unei situații și nu din detalii caricaturale de vestimentație.

Irina Mazanitis reușește să împlinească tipicurile unui reporter. Păstrînd doar catifelarea vocii (după dorința autorului), ea intră cu ușurință în automatismul rostirii și al comportamentului specific unei crainice de radio, care, fiind preocupată la tot pasul de tentațiile meseriei, uită de sine.

Gelu Nițu este un „încurcă-lume" destul de șters, de nemachiavelic.

Ana Ciontea și Bogdan Stanoevici, în rolurile „copiilor" căzuți din cer, aduc, în limitele scriiturii, șarmul, fervoarea și modernismul vîrstei lor, fără să-și poată demonstra, prea mult, calitățile actoricești. Abia la început de drum în cariera bucureșteană, cei doi tineri actori, vor afla, să sperăm, cadrul favorabil afirmării.

Oferind cîte puțin pentru fiecare vîrstă, cîte ceva pentru toate gusturile, **Așteptăm pe altcineva** se constituie într-un spectacol vesel, gîndit să descrețească frunțile.

Nicoleta Gherghel

cetezi și la cusături, că tot curat mă găsești. În viața mea eu n-am băgat mina în buzunar la nimenea ! N-am luat din farfuria dumitale ca să pun într-a mea...

Simțindu-se ascultat, isi luase avint.

— Ar fi mai bine să-ți vezi de bătrințile dumitale, decît să te bagi unde nu cunoști ! O viață-ntreagă n-ai ieșit din satu' ăsta și, dacă ai ieșit vreodată și ai mai văzut cîte ceva, tot degeaba a fost, că n-ai înțeles nimica !...

— Fugi mă, de-aicea ! l-a zgîndărît Lăzărică.

— Ha ! a făcut celălalt. N-ai nici o idee cum merge viața... Nu aicea între voi, țăranii ! Eu despre viață vorbesc !... Dumneata vii colea și te-mbrincești la o sticlă de bere, stai în picioare ca vitele la iesle și ai pretenția să mă judeci pe mine ? Vrei să știi de unde am eu banii ? N-ai văzut că și ăștia cincizeci de bani, restul la sticla de bere eu îi dau înapoi ? Nu mă pretez eu la așa ceva !... N-ai avut ocazia să intri la mine în restaurant, la Buzău, că poate ai mai fi înțeles cîte ceva ! Dacă-ți făceam eu un **mezanplas** cum scrie la carte, dacă mi te luam și mi te fredonam așa cum știu eu, altfel stăteam de vorbă acum !... Știi măcar ce-i ăla un **mezanplas** ?

— Nu știu ! a recunoscut Lăzărică.

— Nu știe ! s-a vătăt Oprea spre hazul celor din jur. Atunci de ce mai vorbești, bre ? Ca să cîștig niște bani de la dumneata, nu-i nevoie să-ți bag mina în buzunar, că mi-i dai singur !...

— Eu ?

— Dumneata ! a zis responsabilul, sigur de el.

— De ce să-ți dau eu bani ? a ris Lăzărică.

Neîncrederea cu care era privit a trezit deodată dorința lui Oprea să-și dovedească spusele : a ieșit de după tejghea făcîndu-și loc spre o masă din mijlocul bufetului — așa ca să poată să vadă cu toții ce-o să se întîmple — a împins deoparte pe cei din jurul ei și furios s-a apucat să o șterga cu cîrpa.

— Bine, a zis, o să vedem noi !... Fă-te-ncoace ! i-a strigat lui Lăzărică. Haide ! N-ai curaj ?... Și voi faceți loc, mai la o parte ! a strigat celor strînși împrejur dar, cum nimeni nu-l asculta, a trebuit să-i împingă din nou el însuși, atît cît să se poată mișca în voie pe lîngă masă.

— Vreți să aveți puțină răbdare ? a zis. Nea Lăzărică nu crede că, pe lumea asta, poți să cîștigi un ban cinstit cu munca ta ! Eu am să-i arăt că se poate !... Dar poftiți ! Poftiți, vă rog ! l-a îndemnat îndatoritor pe Lăzărică. Nu luați loc ? Îl aștepta politicos lîngă colțul mesei, cu cîrpa așezată grațios la îndoitura brațului și, cînd s-a apropiat, a sărit în întîmpinarea lui zîmbitor, i-a tras un scaun să se așeze și a rămas apoi lîngă el respectuos, așezîndu-și un închipuit papion.

— Ce doriți, vă rog ? a zis cu voce învăluitoare pregătindu-se parcă să noteze ceva pe palma deschisă în chip de bonier. Da, a mai zis, puteți să consultați menu-ul dar, dacă-mi permite-ți, aș vrea să vă atrag atenția asupra unui vin la trei sferturi, de Valea Călugărească ; și un **consomme**, specialitatea bucătarului nostru...

Lăzărică, pe scaun, arunca niște priviri uimite, ca și cum ceea ce se întîmpla cu el îl copleșise cu totul.

— Mai așteptați pe cineva ? s-a interesat Oprea făcînd cu ochiul celor din asistență — de-ajuns pentru a-i face să pufnească în ris.

— Băi, Anghele, a strigat Lăzărică, ia vino și tu, mă !... Poate să vină și el ? a întrebat. E ginere-meu, Anghel !

— Dar să poftească ! s-a neliniștit Oprea. Poftiți ! Sînteți binevenit în localul nostru !...

Zîmbind rușinat, Anghel s-a apropiat de masă lăsîndu-se moale pe scaunul pe care Oprea i-l potrivea respectuos sub șezut.

— Singur nu-mi tîrnește ! s-a scuzat Lăzărică.

— Ce doriți ? s-a interesat din nou Oprea ștergînd niște închipuite pahare de pe masă de bănuite fire de praf. Schimbă, te rog, fața de masă ! a șoptit el spre un la fel de închipuit piccolo.

— Păi, s-a hotărît în sfîrșit Lăzărică, mie să-mi dai niște răbdări prăjite, iar lu' dînsu' o porție de mierte-fierte !

Oamenii din bufet au ris și, lîngă Lăzărică, Anghel s-a hlizit și el, întrucîtva rușinat totuși de situația în care se afla.

Oprea a zîmbit strîmb — asta nu intra în socotelile lui —, dar și-a regăsit repede curajul ; a luat de pe tejghea o sticlă goală, s-a prefăcut a o desfunda cu nesfîrșite precauții, apoi a turnat în pahare, cu atenție : a început să-i servească apoi, arătîndu-și toată știința ; era atît de preocupat și concentrat, încît nu mai stătea să bage de seamă că cei din jur începuseră să ridă pe seama lui ; eleganța și rafinamentul își pierdeau orice înțeles în fața acelei mese goale și a aerului aiurit cu care Lăzărică îi urmărea fiecare gest.

— Poftă bună ! i-a îndemnat Oprea sfîrșindu-și preparativele.

Lăzărică a apucat și el o închipuită furculiță, a șters-o de mînecă și s-a repezit să mănînce chipurile din felul din fața lui, hămesit.

— Bune, mă ! a zis lui Anghel, mirat, plescăind și cei din jur au izbucnit în hohote de rîs.

Responsabilul începea să simtă că ceva nu merge așa cum crezuse el, a vrut să intervină, dar Lăzărică i-a luat-o înainte :

— Nu ne mai dai ? Bune !... Toată viața aș mînca numai de-astea !

Responsabilul a zîmbit răbdător, așteptînd să se potolească risetele.

— Ei, a zis, așa servești niște oameni care ți se așează la masă... Ca să-ți faci și dumneata o idee... La sfîrșit vii să-ți iei ce ți se cuvine... Înțelegi ?

— Nu ! a făcut Lăzărică mirat. Nu-nțeleg. Ce vrea ăsta ? s-a întors el spre ginere-său. Ia interesează-te tu ce dorește dînsul !

Anghel nu se simțea bine acolo, în centrul atenției tuturor.

— Nu-nțelegi ? a șoptit aplecîndu-se puțin peste masă. Vrea să spună că... să-i dăm ceva că ne-a servit. Așa se obișnuiește...

— Ce ?! a strigat Lăzărică prefăcîndu-se îngrozit, ceea ce a iscat alte hohote de rîs. Adică el mi-a servit, răbdări prăjite și eu să-i dau bani ?! Ete-te !...

Anghel s-a foit din nou pe scaun, stînjenit.

— Tăticule, a zis făcînd fețe-fețe, așa se dă la restaurant, că te servește cum se cuvine...

— Dă-i în... mă-si cu restaurantul lui, cu tot ! s-a strîmbat Lăzărică disprețuitor.

Oprea înțepenise lîngă masa lor, năucit ; abia după o vreme a părut să înțeleagă că rîdeau de el și că nu avea să se aștepte din partea lor la mai mult decît atît. De parcă i-ar fi venit deodată să vomite, s-a repezit spre ușa din spatele tejghelei făcîndu-și loc cu coatele printre oameni.

(Fragment din romanul „Sărbătoare legală")

marga muscel

Dunarisa

Eu vin cu apele răstălmăcite-n sînge,
Eu vin cu lutul preschimbat în trup,
Cu osul munților ce singur își răsfrînge
Lumina ploii dintr-al sorții chiup.

Eu vin cu frunze care palme-nspică,
Eu vin cu prada ramurilor toată,
Cu duhul codrilor ce-mbogățit ridică,
Sub stema hărniciei țara roată.

Eu vin dinspre nisipul cel născător de grîne
Eu vin dinspre cîmpia rodind pe tumul get.
Sub țestul inimii am copt țărîne
Ce fumegă sub scuturi de făget.

Eu vin dinspre Carpați cum ne-a fost scrisa,
Eu vin dinspre Danastris ce ne-a ferit de huni,
Eu nu plec niciodată, doar vin, sunt Dunarisa
Ce împlini-va țara cu oameni tari și buni.

Tăria luminii

Solemn e dorul limbii spre cuvînt
Cum aripa greului spre cînt

Solemn e zborul minții înspre sens
Cum întruparea gravității-n dens

Solemn e zborul sensului spre duh
Cum visletul de vultur în văzduh.

Solemn urcușul duhului la dor
Cum veșnicirea-n creste la păstor.

Trepte

Pohtisem la Casa Văcărești lor,
La Sinodul Cuvintelor Sfinte,
De Limbă Română,
La focul lor vechi și cuminte.

Pohtisem la Casa Neacșului
Umbrită de litera viței,
De-nscrisa norilor medievali
Ce legănau genele spiței.

Pohtisem la Curțile lui Menumorut
Neistovite de hoarde
Unde într-u cuvente lăutarul, pisarul,
Zicea Scrisoare betrană pe coarde.

Pohtisem la Marea Buridavă
Care ține-n zidirile ei ciuntite
Dar vii
Pecețile noastre de Lut și de Slavă.

Pohtisem la făurăria lui Vulcan
Și mă făcui ucenic
La rotacismul dacic,
De-i ținui teaca de aur

Pe care Marele și Cel Dintîi Faur
Scrisese îndrăcit, ca să rămînă
În multă mai tînăra Limba Română
„Vulcanios faecit" !

Dac în cîmp deschis

Sămînța-i din pădure,
Din ocrotișul ei
Cu miez muiat în mure
Și carapacea-stei.

Lumina e din nunta rotundului de ape,
Ca ochiul treaz
La maluri
Pămîntul să nu-l scape.

În pumni,
crescu din plug și spadă, laolaltă,
Năframa mingiierii
Și o durere 'naltă.

Iar sufletul
E coama, e trunchiul, rădăcina
Rodite din stejarul însingurat la șes,
Scutelnic pentru grîul ce ne îmbracă tina,
Și platoșă la răul ce ne-a scăzut ades.

Calul cîmpiilor albe

Înaintai, cal, desigur alb
minat de vînt alb,
suflare de stele
copciată-n copitele tale,
Înaintai cal, desigur alb,
ierburi galeșe îndoiau
genunchii tăi albi
și-n mantia vîntului alb
te urmau.
Înaintai, cal alb,
Ca un vis biologic al timpului pur,
prea puțin năruind
măreția impusă a stăpînilor tăi,
Prea puțin în priviri zăbovind.
Cal alb,
Însuflețind vîntul de mai
fulguind din castani în pletele tale
Un strigăt al căzătoarelor stele,
Mereu vei roti cele patru vînturi
Cu hergheliile sufletului tău –
Mereu vei purta vitejii
Spre stelele care i-au făptuit,
Spre DOR, spre PACE, spre MUNCA
Spre dorul suprem : PATRIA.

In paginile 4–5 : Tablouri de Constantin Gheorghe din expoziția deschisă la Muzeul de artă din Constanța

persida rugu

Zidiri pe țărm

Atunci
mistria zidarului acoperea norii
singerii
cu-o platoșă de var

Acum înflorește aici pînă sub cer
un înalt cîmp de anemone
în piatră vorbitoare

Noaptea falezei

Lucește cîntecul
în cornul luminii
spre aur

răcoarea miresmelor nopții
ascute palida lamă
a lunii

pe albe și stranii aduceri
aminte
se-așează uitarea

și Marea și Marea.

Viziune pontică

Noaptea străzile sînt bîntuite
de aripi
ciudate –
orizontul
e sfîrtecat de ochi enormi
rotunzi și transparenți
Privire – zbor ce-și încrustează așteptarea
și nemurirea și-o răsfață în unda
orelor adînci
Vîntul acoperă visele
încleștate în somnul
apei

În zori nisipul argintiu păstrează
de neconfundat
o singură hieroglifă.

Mangalia

O licoare verde o licoare albastră
cuprinde necuprinsul

Spectrale-atingeri înfioară fugarele
eternități. Pe struna amiezii un murmur
se-așterne
– tivit cu margini de ceață
Cîntările verii se cern prin tăcerea
de greier

și peste toate lumina
ca o dulce povară așteptată.

Spre întomnare

Ce somn fatidic
în zîmții unei frunze
cînd
galbena amiază
și singeriul cald amurg
vestesc pescărușilor
cromaticele sarabande
autumnale.

gabriel cheroiu

Dar

În hotarele aceleiași nopți
înguste cît lama de fulger.
popoare de vise aruncă
pruncii lor în trezie.

Copacii aleargă
și ei îndărăt –
cîte trenuri nu-mpîng
pădurile-n simburi ? !

O clipă e-un dar ne-nsemnat :
și totuși ajunge
să poți anina o lacrimă
de toarta înaltă a cerului.

Minz împiedicat

De buruieni viclean înmlădiate
peste genunchii încă singerînd,
la carul renunțării se înhamă,
robit să stea cu fruntea în pămînt.

Dacă n-a fost zvîrlit în heleșteie
și coastele pe cîmp nu i-au albit,
în propriul trup cu sila îl zidiră,
să fie de aripi tămăduit.

Zadarnic vîntul dinspre munți aduce
sălbatic amiros pe înserat –
eliberat de orișice lumină,
sub stele paște minz împiedicat.

Semnul potcoavei

Raze lungi prin năvodul de frunze se cern ;
dinspre Ursa bătrînă îngheață poteci
pentru sănii de plumb care vin de la pol
încărcate cu umbre albastre și reci.

Cu cît mai înalt se întinde-n văzduh,
cu-atît întuneric mai mult pe pămînt
răstoarnă aripa ; veșmîntul său ars
tîrziu va cădea prin grădini, fumegînd.

Lucruri se leapădă de numele lor,
apele curg pe sub roți plutitoare de lut,
nimeni nu poate opri herghelia în loc :
semnul potcoavei rețează mereu
drumul abia început.

Cuibul de lut

Între flux și reflux se leagănă
sîngele meu precum cearcănul lunii,
sub streașina oaselor, cuibul de lut
își așteaptă-n troienele clipei lăstunii.

Aripi lungi, răsfirate-n lăuntru,
taie văzduhul aproape fluid
peste arborii care, parfum și culori,
doar în sine, ascunse vederii, deschid.

Ruginesc amintiri la ferestre de abur
asemeni gutuilor uitate-ntre geamuri cîndva,
pe drumul de piatră sau pe drumul de foc,
neștiutoare, semințele lor vor pleca.

Darul de lapte

Cu capul plătește trifoiul
coasei bucuria luminii ;
rămîn mai departe să-și fiarbă
otrava-n retorte urzica și spinii.

Cel din urmă se ia darul de lapte ;
ofrandele mierii, norocul cel rău
al cuibarului gol de semințe,
le-a jertfit giza altarului său.

În cuptoarele vii, aplecate la iesle,
flacăra sîngelui dezleagă parfumul
adînc, de pămînt și roua-n văzduh
sticlește cărări mai albastre ca fumul.

Minunea cărților

n-am văzut-o niciodată. Dar am cunoscut-o dintotdeauna, așa cum ai știut-o și dumneata, și dumneata, și dumneata. Căci pentru a citi măcar și aceste tremurătoare rînduri, de emoție, a existat la începutul fiecărui drum un om — și cel mai adesea acest om a fost o femeie — care ne-a pus în mînă creionul și a-ul și b-ul și c-ul și odată cu ele, întreagă, minunea cărților.

Neam de olteni și suflet de Jieni, viața și dragostea și moartea și trădarea și cîte s-au mai întîmplat la români, au adus-o, aducîndu-i familia, drept în inima țării, într-o vatră românească rănită cu nume păgînesc : Asan-Aga.

În satul românesc cu nume de stăpînitor otoman a trăit așa cum trebuie să trăiești într-o viață de om, pentru ca atunci cînd mori să poți muri cu sufletul împăcat.

S-a făcut învățătoare, a luat de bărbat un om cinstit și, deci, învățător. A înălțat casă, a pus o livadă de pomi, a plătit de a săpat fîntînă, a născut copii, a avut de la copii nepoți și a fost și străbunică. Și-a numit băieții numai cu nume pe care domni valahi i-au sfințit în necuprinsul istoriei. Și i-a urcat tot la catedră, profesori, și a avut noroc și la nurori : profesoare.

A făcut cîte se fac într-o viață de om, o viață de femeie : a copt pîine, a legănat prunci; au trecut peste casa ei, și peste neamul ei, un război și încă unul și a suferit cu un neam întreg și s-a bucurat de pace și biruință cu un neam întreg ; și patruzeci de ani la catedră i-a învățat pe copii să-și cinstească eroii : și-a pus cu ei flori în fiecare an la căpătîiul jertfelor.

Și-o fi fost și la nunți și la botezuri. A culeș prunii, toamna, și s-a bucurat de floarea de măr, primăvara. A văzut sbaterea peștilor în alăul subțire, elastic — a avut pescărițe vecine — și a așteptat zile și nopți întoarcerea de la vînătoare căci a fost soție, fiică și mamă de vînători.

O fi fost blîndă, dar mai întîi de toate a fost dreaptă.

Și cînd trecea de pragul porții, spre lume, de la cincizeci de metri moșnegi colilii se ridicau, băț, în picioare și-o așteptau să treacă cu căciula mototolită, respectuos, în mînă. Elevii ei, și ei, și tot satul. Căci mai cu seamă, în viață, asta a făcut în satul vechi românesc ea, învățătoarea cea mare, prima învățătoare : a înființat aici prima școală și i-a învățat pe copiii de țărani și a-ul și b-ul și c-ul. Și această vitează faptă de învățător există la temelia oricărui suflet de sat. Și asta satul nu poate uita.

Și nu se poate uita nici aici, în Vlașca, unde învățătoarei i se spune și acum, chiar cînd de un an nu mai este, la fel : „MAREA".

Mariana Brăescu

plastică

Amiaza unei cariere

Artist multilateral, manifestîndu-se cu o siguranță egală în domenii diverse ale expresiei plastice, Dragoș Morărescu se remarcă în primul rînd prin constanța ținutei travaliului său. Nerobit vanității de a fi mereu altul, dimpotrivă, preocupat de a explora pînă la ultima consecință direcțiile pe care s-a angajat, a înaintat cu o răbdare și o tenacitate puțin obișnuite spre amiaza de astăzi a artei sale. Recenta sa expoziție, vernisată la galeriile Orizont, ne dezvăluie o personalitate distinctă, în opera căreia, ca în arderile totale, momentul elaborării nu mai insinuează reziduul vreunei crispări.

De data aceasta, Dragoș Morărescu a expus peisaje autohtone și grecești — în secvența rezervată picturii — și o duzină de studii de nud, realizate în tehnica monotipului, precum și mai multe exlibrisuri, în secvența de grafică. A căuta o unitate între registrele expoziției ar fi o pedanterie perfect inutilă. În cazul de față, complementaritatea preocupărilor poate fi numai constatată. Judecarea lor urmînd a se efectua în parte. Astfel, despre peisajele pictorului Dragoș Morărescu putem afirma că surprind componența stenică a universului explorat, atmosfera lor nutrindu-se din resemnarea umanului de a se ști încorporat în generozitatea naturii copleșitoare. Resemnare care se traduce uneori prin voluptuos abandon.

Credem, însă, că artistul își arată măsura abia în suita de flori. Aceeași tramă cromatică, mascată în peisaj, explodează aici în recitaluri pentru toate culorile, crude, aproape native, combinate doar atît cît să fie scoase din rigiditatea condiției generice. Cochetăria cu nuanțele terne, în termenii acestei convenții, aduce a compromis, evitat consecvent de pictor. Prin această transșanță, cîștigă înainte de toate claritatea mesajului plastic. Tablourile au pregnanță, receptarea lor semnifică un veritabil impact, o imagine întîrzie îndelung pe retină, pregătind-o pentru altă imagine. Deschis vorbind, reîntîlnirea cu arta lui Dragoș Morărescu ne-a așezat înaintea unuia dintre cele mai reușite cicluri tematice din ultimul timp. Numai ele, aceste flori, atît de diverse în stilistica lor unitară, s-ar fi putut constitui într-o expoziție independentă, cu o putere de seducție implicit augmentată.

Dragoș Morărescu : „Peisaj din Grecia"

Exlibrisul este ceea ce este — moment de respiro sau clipă smulsă de prieteni din timpul unui artist — și a glosa în marginea lui nu ni se pare o întreprindere deosebit de interesantă. În schimb, monotipurile concepute ca studii de nud merită tot interesul. Laconic și elocvent în același timp, Dragoș Morărescu rămîne personal și în cazul unei severe economii a mijloacelor de expresie artistică. Cariera sa de pictor și grafician a ajuns la zenit.

Mihai Pelin

muzică

Viața corală a Capitalei

Festivalul național „Cîntarea României", desfășurat cu mult succes de la o etapă la alta, a trezit un viu interes în rîndurile melomanilor. În Capitală au urcat pe scena festivalului un număr mare de formații de amatori care au prezentat spectacole de un înalt nivel artistic. De menționat corala uzinei „23 August" condusă de Vasile Dogaru, corul de voci egale „Iuventus Carmen" dirijat de Valentin Gruescu, corul uzinei I.M.G.B. condus de Vasile Tudose, corul regionalei C.F.R. sub conducerea lui T. Buhlea, formații care pot susține un repertoriu bogat, interpretînd piese muzicale scrise de compozitori români clasici ca Ion Vidu, Sabin Drăgoi, C. Porumbescu, Gh. Dima etc. și creații ale compozitorilor contemporani Gh. Dumitrescu, Mircea Neagu, Doru Popovici, Iovan Miclea, Costică Andrei, Mircea Trandafir, George Grigoriu și din generația mai tînără George Draga, Anton Dogaru, Marius Țeicu ș.a.m.d.

Există o strînsă legătură între formațiile profesioniste ce se reunesc în multe spectacole susținînd partituri corale de mare anvergură, creații scrise special pentru formațiile profesioniste, care prin acuratețea, sonoritatea, culoarea vocilor, nuanțarea frazelor muzicale duc pe înaltele culmi ale artei interpretative muzica corală românească apreciată în lumea întreagă. Astfel corul Madrigal condus de Marin Constantin susține pe scenele Capitalei concerte care ating perfecțiunea artistică, seară de seară pe scena Operei române, corul condus de Stelian Olaru, asistent Vasile Corjos, se dovedește a fi unul dintre cele mai valoroase ansambluri corale din Europa operetistică. Corul Radioteleviziunii condus de Aurel Grigoraș interpretează și imprimă la înaltă ținută piese noi, corul Teatrului de Operetă condus de Valentin Gruescu interpretează cu exigență muzică clasică și contemporană a genului, corul „Rapsodia Română" al sindicatelor condus de Anatol Goreaev susține seară de seară spectacole de un înalt nivel artistic, corul ansamblului „Doina" al armatei, cor bărbătesc condus de Gh. Popescu își dăruiește frumusețea sonoră în spectacole de aleasă ținută artistică. Am lăsat la urmă corul Filarmonicii „George Enescu", deoarece acest cor, distins cu Premiul I la Festivalul „Cîntarea României", este condus de un nou dirijor, Nicolae Bica, dirijor care a condus corul „Camerata Infantis" al Filarmonicii „Gh. Dima" și „Astra" al Sindicatului Brașov, obținînd discul de aur al Academiei „Charles Cross" și alte 7 premii în țară și străinătate, și care, după primele apariții la pupitrul corului, în spectacole sub cupola Ateneului, a reușit să electrizeze auditoriul prin omogenizarea vocilor, frazare impecabilă, atmosferă diafană, tălmăcire a textului și muzicii. Nivelul ridicat al concertelor corale susținute de către formațiile profesioniste au avut o influență benefică asupra formațiilor de amatori și printr-o colaborare fertilă s-a ajuns la o îmbucurătoare performanță de interpretare, la o varietate a repertoriului coral, la o îmbogățire a patrimoniului cu creații valoroase. Festivalul național „Cîntarea României" pe scena Capitalei cunoaște o însuflețită desfășurare, o bucurie a muzicii ce bate într-o singură inimă dăruind cîntecului românesc frumusețe, patriotism și prospețime.

Dragoș Morărescu : „Peisaj din Grecia"

Vasile Speranța

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

Vineri, 25 iulie 1986, a avut loc Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi :

1. Concepția revoluționară despre lume și societate — temei al unei creații literare militante, puse în slujba înfăptuirii Programului Partidului Comunist Român de edificare a socialismului și comunismului în patria noastră ;
2. Informare despre principalele acțiuni ale vieții literare organizate de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, de la ultima Plenară a Consiliului pînă în prezent ;
3. Aprobarea Regulamentului de premiere și alegerea Juriilor pentru decernarea premiilor anuale ;
4. Discutarea propunerilor făcute de Asociațiile de scriitori și de Comisia de validare a Consiliului Uniunii Scriitorilor, privind ratificarea de stagiari ;
5. Decernarea Marelui Premiu și a Premiilor speciale ale Uniunii Scritorilor ;
6. Probleme organizatorice.

Au participat tovarășii Ghiță Florea, adjunct de șef de secție la C.C. al P.C.R., Mihai Dulea, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Ion Popa, secretar al Comitetului Municipal al P.C.R.

Au luat parte la discuții : **Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu, George Bălăiță, Ion Dodu Bălan, Ana Blandiana, Ion Brad, Emil Brumaru, Augustin Buzura, Constantin Chiriță, Mircea Ciobanu, Daniela Crăsnaru, Ov. S. Crohmălniceanu, Gabriel Dimisianu, Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș, Domokos Géza, Anghel Dumbrăveanu, Paul Everac, Dinu Flămând, Fodor Sándor, Gálfalvi Zsolt, Dumitru Ghișe, Dan Hăulică, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Mircea Iorgulescu, Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Ileana Mălăncioiu, Florin Mugur, Z. Ornea, Alexandru Paleologu, Octavian Paler, Nicolae Prelipceanu, Petre Sălcudeanu, Valeriu Răpeanu, Eugen Simion, Marin Sorescu, Szilágyi István, Mircea Tomuș, Laurențiu Ulici, Eugen Uricaru, Romulus Vulpescu, Mircea Zaciu, Violeta Zamfirescu, Horia Zilieru.** În încheiere, au luat cuvîntul tovarășii **Ghiță Florea și Mihai Dulea.**

Lucrările Plenarei Consiliului Uniunii Scriitorilor au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

MOROMEȚIANA

„Capcana" lui Moromete

Să ne amintim de finalul din primul volum al „Morometților" : „El, care nu se îndoia niciodată de limpezimea minții lui, căzuse în capcană. Filfîirea încetă a amenințărilor, întinderea lor de-a lungul anilor și de aici părea că timpul le va sfărma și înlătura — iată care fusese capcana, iar speranța că această lume (...) putea fi o orînduire dreaptă, speranța aceasta nu fusese decît momeala capcanei...".

Iată-l pe Moromete care întindea atîtea curse perceptorilor, jandarmilor, fiilor celor mari, care tînea toată lumea într-un fel de distanță magnetică față de sine însuși, cum își prinde piciorul într-o cursă nebănuită : ordinea din jur a fost „momeala" iar legea timpului pe care o postulase în favoarea sa i se arată adversă. Hybrisul, ca principiu al unei dreptăți imanente ce reglează relația „vînat-vînător", l-a ales ca să-și probeze pe el legile-i implacabile. Paris a furat-o pe Elena : „Și pe urma-i, mii de oameni / Vînători străini cu scuturi / S-au luat, Adulmecînd-o / Ca dulăii, pîn' la malul / Veșnic verdelui Simois" (Eschil : „Agamemnon"). Legea hybrisului acționează în societățile de vînători și pescari exprimîndu-se constant în metafora capcanei ; ca un revers al medaliei, metafora reactualizează principiul. Clitemnestra își dezvăluie gîndul criminal ascuns timp de 10 ani : „Nu mi-e rușine azi să-ntorc pe față / Cuvintele ascunse, de-mprejurări cerute : / Cînd vrei să-ți verși mînia și dușmanul ți-e rudă, / Știut de toți, îți plasa cuvintelor întinsă / Cît poți de sus, ca nimeni să n-o mai poată trece". Tot ea, după crimă : „L-am prins cum prinzi un peste-n năvodul des, în plasa / Ce-n loc de nestemate-i bătută-n chinuri crunte". Iar Egist, complicele Clitemnestrei : „În prag am stat, și ochi cu ochi, dibaci, / Am înnodat năvodu-nșelăciunii". În „Morometții", I. Guica, ființa pămîntului către care, pe sub pămînt, vin șerpii invidiei s-o muște la fiecare succes al fratelui ei, stă liniștită în pragul bordeiului și împletește, împletește necontenit ciorapi pentru picioarele zeiești ale răzbunării, noduri pentru capcana lui Moromete. Cine vînează, va fi vînat pînă la urmă : după expediția cynegetică împotriva Troiei, Agamemnon devine el însuși vînat — funcția vînătorului transmițîndu-se mai departe, către Clitemnestra și Egist, care, la rîndul lor, vor fi „prinși" chiar în capcana devenită între timp vizuină, de către Oreste și Pylade.

Fața de acest prototip, Moromete reprezintă cazul aparte cînd vînătorul, din prea mare încredere în forțele lui („el, care nu se îndoia niciodată de limpezimea minții lui..."), se vinează singur. Amenințările mari filfîie încet, ca niște Erinii prea îndepărtate, ordinea aparentă a lucrurilor dă iluzia că timpul vindecă totul împărțind „greutățile", sfărîmîndu-le în greutăți tot mai mici pe care omul le poate duce în spate an de an : se minimalizează astfel rolul timpului în sine și se exagerează cel al anului în speranța că prin rugă continuă anul ce are o individualitate, o ființă, poate fi mereu îmbunat. Este legea lui Moromete impusă familiei : „Anul acesta nu avea nimic deosebit față de celălalt", se mulțumește Catrina să constate de fiecare dată cînd îi zboară gîndul la „amenințările cele mari". Asta, desigur, pînă cînd „timpul n-a mai avut răbdare" ! Este, în egală măsură, legea hybrisului pe care Moromete o preia din stratul ancestral de cultură populară. „Și cum voi îndura ea amenințările zeilor dacă nu te omor ?" — o întreabă Oreste pe mama lui în cunoscutul dialog din „Choeforele" — iar Clitemnestra răspunde : „Sînt eu aici care am să mă rog an de an" ! Agamemnon însuși oferă poporului din Argos, revoltat pentru morții rămași sub zidurile Troiei, același remediu : „Cu timpul (an de an) rănile se vor închide și se vor vindeca". Alianța cu timpul îi permite eroului **hybristes** să persevereze în greșeală, să-și continue cursa din eroare în eroare : increderea în sine însuși (Peitho ; este o divinitate la Eschil) îl face să spere că după fiecare eroare timpul mic ce-a trecut de la eroarea precedentă poate fi îmbunat. În realitate, timpul are o ființă unică, nu se lasă fragmentat (sau — în cheia „Morometților", îmbătrînește el însuși „an cu an" pînă cînd „nu mai are răbdare" și expiază). El așteaptă momentul potrivit (akme) pentru a da pedeapsa finală. „Ce e de făcut ?" — se întreabă patetic Moromete : „Această lume necruțătoare care amenința să-l strivească (și care pătrunsese cu sălbăticie pînă în sinul familiei) trebuie să aibă undeva un înțeles, trebuie să existe undeva o împletitură ascunsă, niște legături nevăzute care o susțineau. De acolo năvălea întunericul. Acum știa ce are de făcut, trebuia să pătrundă prin el..." Imaginea, suportul material al gîndului, este prin excelență cynegetică : sinul familiei devine vad, luminiș descoperit în care o lume necruțătoare, sălbatică, își aruncă plasa nevăzută pentru a prinde vînatul. Iar Moromete înțelege că trebuie să se avînte berbecește înainte, să „pătrundă" prin această „împletitură" spre lumină. De aici, căderea lui. Ca să scapi din cursa lui Ate nu e decît o singură cale : să devii înțelept, să te mulțumești cu puțin, să renunți la îmbogățire și la gînduri trufașe. Asta o află, însă, numai la sfîrșit („A suferi pentru a înțelege"), după ce hybrisul a făcut din tine obiect pentru explicarea legilor lui. Moromete va afla în volumul al doilea, cînd va renunța la gîndul trufaș de a rupe năvalnic capcana și va accepta ideea că tot vînătorul își are vînătorul lui ; atunci el va ieși din capcană ca din sine însuși, va renaște devenind un altul.

Capcana este, în fond, genul proxim al gardului lui Moromete. Tot ce ființează are, în concepția țăranului, o împletitură în jur, un perimetru marcat — începînd cu ființa însăși care (vezi „Intrusul") păstrează în sine cuvinte — id est : acțiuni posibile — ce trebuiesc ținute dincoace de „țarcul ființei" scăpînd afară numai ce este considerat normă, ce nu poate vătăma. Viața omului este o continuă trecere din lăuntru în afară, și invers, o dialectică — el, ca individ social trebuind să stăpînească deplin ambele domenii. Viața lui Moromete se desfășoară mai mult în afară decît înăuntru — semn al unui dezechilibru pe tremurul cărului eroul poate înainta spre rolul de conducător al cetății (satului). A cădea în capcană înseamnă, din punctul lui de vedere, a se prăbuși în sine însuși ca într-un labirint de gînduri tăcute. „După încă o ploaie aceste uluci or să-și rînjească dinții negri spre casă" — asta-l doare pe Moromete, nu că ulucile vor cădea în afară, spre drum, ci că vor strînge ca o cingătoare snopul întîmplărilor din lăuntru, că vor însemna „împletitura ascunsă", plasa care ține piciorul dornic s-o sară. Să ne amintim de Bisisica, oaia lui Niculae, care o la mereu înainte sărind gardurile sau răzoarele spre ierburi interzise. Considerăm numele ei derivat din jocul de copii „Capră nouă bis" („bis" și interjecția pentru capre „sis !" fac parte din numele oii) : doi copii stau jos proptindu-și unul într-altul picioarele, mai întîi călcîie în călcîie, apoi picior peste picior, apoi alăturîndu-și mîinile cu degetele răschirate, ridicînd „gardul" de fiecare dată cu cîte o palmă. În acest timp, ceilalți sar dintr-o parte „țacheta" strigînd : „Capra nouă bis !" (numele jocului), pînă cînd unul atinge un vîrf de deget și „spurcă". Termenul este chiar acesta (specific jocurilor de copii, de altfel) îi vine din latinescul „expurgare" încărcat de sensuri religioase. În acest joc de copii se păstrează metafora străveche a hybrisului, saltul peste cursa pusă de zei : „De gîndul zeilor viclean / Nu-i muritor care să scape ? / Piciorul cel mai iute n-are / Norocul piedica s-o sară" — spune corul din „Perșii" lui Eschil. Și încă : „Se gudură lingușitoarea Ate — Pe lîngă mintea omului, în mreajă / Ademenindu-l. Nici un muritor / Odată prins în cursă nu mai scapă". Această capcană are o formă anume : este o plasă întinsă între copaci, în pădure, bine ascunsă — sau o piedică pusă în cărare. Vinatul este ademenit sau speriat dinspre laturi și, cînd vrea să sară înălțimea, plasa este ridicată brusc și-l prinde. Aplicată domeniului social, norma hybrisului spune că omul sare de mai multe ori — prinzînd încredere în sine — pînă cînd tot „spurcă", precum copiii la joc. Atingînd vîrful unui deget, toată construcția se năruie, parcă bidivîul lui Făt-Frumos a atins o creangă sărind peste pădurea de cristal spre locul tinereții veșnice : fiarele se trezesc din amorțeală, începe un urlet cumplit și o goană de pretutindeni spre locul pîngărit de trup omenesc... Bisisica nu „spurcă" niciodată, motiv pentru care Niculae, băiat plăpînd, este invidios pe ea și vrea s-o scoată din joc (inciudată la rîndul ei, oaia îl calcă pe picior parcă mereu în același loc — vrînd să-l îndemne pe băiat să-și înceapă salturile !). Moromete însuși este un „jucător" de elită rămînînd de cele mai multe ori în competiție numai cu marii „jucători" ai cetății. Catrina, care în primul volum îl frînează constant (dar în volumul al doilea, luînd masca Clitemnestrei, se va ruga să greșească) — așa cum Niculae încearcă să-și scoată oaia din joc — nu are putere asupra bărbatului ei, iar Guica împletește în liniște, la gura bordeiului, ciorapi din lîna Bisisicăi încurcînd firul destinului lui Moromete, pregătindu-se să taie brutal nodul gordian. Stăpînul casei este, în fond, încolțit din toate părțile — cu și fără știință — chiar la el în casă se află în capcană ; oaia reprezintă dublul lui în lumea animală : ea se va pierde în lume așa cum stăpînul ei se va rătăci în întuneric, între țițele încurcate ale familiei.

Metafora capcanei a pătruns, odată cu Eschil, în literatura europeană purtînd cu sine legea hybrisului. Ea pare a se fi înrădăcinat puternic mai ales în sud-estul Europei — rămînînd, oarecum, alături de lumea care a creat-o, în triunghiul Troia-Argos-Bizanț, și izbucnind mai ales în virful nordic al acestui triunghi, în lumea bizantină. Am analizat-o la M. Eminescu, în traducerea la „Fragmentele din istoria românilor" de Eudoxiu Hurmuzachi specificînd că acolo aparține materiei însăși (cronicilor bizantine) iar poetul o păstrează și o nuanțează pentru a ieși în evidență ca element de ordonare a textului. O regăsim, apoi — pentru a puncta un cap de pod spre lumea noastră — într-un scriitor eseu despre „cazul Stere" publicat de P. Marcu-Balș (care nu este altul decît P. Pandrea) în „Viața românească", iul-aug. 1930 (reluat în numărul dedicat lui C. Stere din „Viața românească", 1937). P. Pandrea interpretează „hăituirea" lui C. Stere prin relația „vînat-vînător" — citindu-l ca argument, însă, nu pe Eschil, cum ne-am aștepta, ci pe filozoful german Max Sheler : „În România fizionomia vieții politice nu se poate caracteriza — luînd în considerație vicisitudinile istorice — decît prin politica vînatului față de vînător. Sheler definea în acești termeni atitudinea politică a orientului față de politica vestului european..." Este o extrapolare a poeziei Troiei (vînatul, orientul) față de Argos (vînătorul, occidentul) din teatrul lui Eschil, folosită speculativ de către filozoful german. Nu o discutăm ca atare, mulțumindu-ne să comentăm împreună cu P. Pandrea : „Fiindcă nu-i dă mîna, adversarul nu este poftit pe cîmpul de sport ca să aibă loc lupta decisivă. El trebuie atras în mlaștină, poftit în văgăunile munților, obosit prin alergare, otrăvit prin nesiguranță..." Vedem, într-adevăr, aici tactica străveche românească de apărare a teritoriului național — numai că, cine este vînatul, cine vînătorul ? Conducătorii neamului nostru au știut să întoarcă membrii relației făcînd din vînător (agresorul) vînat. P. Pandrea continuă, aducînd ușor discuția pe tărîmul ideilor (acest eseu, care s-a bucurat de multe ecouri în timp, este una dintre cele mai adînci analize ale fenomenului social-politic din România și Europa interbelică) : „Contra unui adversar redutabil, amintirile ancestrale ale «vînatului» și «băjenarului» s-au redeșteptat... Lipsa de măreție a adversarilor d-lui Stere apare într-o cruditate penibilă și demnă de plîns. Un om politic, de asemenea dimensiuni avea dreptul la alți adversari..." Autorul recunoaște că lui C. Stere i s-a aplicat vechea tactică a „hăituitului" — cu care, însă, nu este de acord cerînd, în domeniul politicului, eleganța sportivă a „agonului". Interesant mi se pare faptul că, analizînd profund cazul, autorul găsește și reperele unui C. Stere mare **hybristes**. Imaginea care vehiculează gîndul, acea „capcană" a lui Eschil, trage în urma ei legile care au creat-o. În fond, fiind un eseist prins în mrejele eseului său, trăind pe viu, am spune, puritatea relației — motiv pentru care găsește forțe de a o individualiza, de a o tipiza — situația de fapt redeșteaptă în acest „spirit al locului" tiparul arhaic. Iar întreaga sa analiză la cazul Stere fiind o analiză a hybrisului din punctul de vedere al celui ce-l comite, un fel de pledoarie pentru Agamemnon (ca cea a corului din tragedia eponimă de Eschil) — se poate aplica și la „cazul Moromete" din romanul lui Marin Preda. În roman, însă, eroul se „salvează" din capcană ; probabil că și în istoria adevărată C. Stere a găsit resurse să depășească, în spirit, mrejele în care l-au prins intrigile adversarilor săi, să devină „Înțeleptul" de la Bucov cu imaginea căruia ne-am obișnuit.

Nicolae Georgescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Moment poetic cu Dimitrie Stelaru ; participă Teodor Balș, Adrian Păunescu și Ion Horea

Violeta Zamfirescu la microfon

Petru Vintilă care e și pictor

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

Povestea unei fotografii

Pornind de la un portret al lui Bălcescu. Mihai Stoian readuce în actualitate, în revista „Luceafărul" [1], istoria unei fotografii a lui Nicolae Bălcescu. Regretatul Adrian Corbu, prin 1969—1970, în două numere succesive ale „Caietelor Bălcescu" (care pe atunci se numeau „Studia et acta musei «Nicolae Bălcescu»") publica, cu competența care îi era caracteristică, un amplu studiu despre *„Iconografia lui Bălcescu"* [2]).

Sînt prezentate, în prima parte, cele 7 (șapte deci, nu 5) fotografii ale lui Bălcescu, situate cronologic între 1846 și aprilie 1852 : *1.* Paris, „Vaillat", 1846 (Orig. Muzeul Bălcescu), *2.* Paris, „Pierre Petit", f.a. (Orig. B.A.R.), *3.* Anonim (Orig. B.C.S.), *4.* Fotomontaj după precedenta (Orig. B.A.R.), *5.* Dagherotip, 1851 (?) (Orig. B.A.R.), *6.* Paris, „Tehadja" 1851 (?)[3]) (Orig. A.Z.N. Pop), și *7.* Reproducerea lui Felix Nadar, din 1892, după un dagherotip — azi pierdut — din 1852 (Orig. B.A.R. și B.C.S.).

Cu privire la această din urmă fotografie — discutată și de Mihai Stoian — se cuvin făcute cîteva precizări.

Nicolae Bălcescu s-a aflat în iarna 1851/1852 la Hyeres, locuind, împreună cu sora sa, Sevastița, și prietena lui, Maria Cantacuzino, în *Chateau Denis*, castelul lui Alphonse Denis [4]). Rămîne aici pînă în primăvară. La 29 aprilie 1852 se afla la Marsilia, în drum spre țară.

Sîntem în măsură să răspundem întrebărilor pe care Mihai Stoian și le formula în articolul amintit din „Luceafărul" :

1. Dagherotipul (deci, originalul) a fost executat la Hyères în iarna 1851/1852 sau cel mai tîrziu în aprilie 1852 la Marsilia și dăruit, la această din urmă dată, de Nicolae Bălcescu bunului său prieten, istoricul și arhivistul francez filo-român, Paul Bataillard [5]), membru — alături de Rosetti, Brătieni, Vărnav ș.a. — în loja „Athénée des étrangères" din Paris.

2. Fotografia (de fapt, fotografiile, căci se cunosc — pînă astăzi — cei puțin două) a fost realizată la sfîrșitul lui martie, începutul lui aprilie 1892 de celebrul fotograf parizian Felix Nadar, la aceleași dimensiuni cu originalul (foto tip „cabinet" 150 × 103 mm, ovalul 114 × 83 mm, pe carton 164 × 107 mm).

3. Comanditarii acestei fotografii nu sînt alții decît „les fils de feu Jean Bratiano"[6]) cum glăsuiește însemnarea originală, autograf Bataillard, de pe spatele unuia din cele două exemplare (Orig. B.C.S.).

4. Comanditarii sînt deci doi dintre fiii lui I. C. Brătianu, tovarăș de luptă și idei al lui Bălcescu. Unul din cele două exemplare a fost dăruit, *chiar în 1892*, de Ionel I. C. Brătianu Academiei române[7]). Celălalt exemplar, provenind din donația Alinei dr. Jean Costinescu se află la Biblioteca Centrală de Stat (iar aici provine, desigur, din vechiul fond al Așezămîntului cultural „I. C. Brătianu", devenit, în 1948, Așezămîntul cultural „Nicolae Bălcescu" și ulterior, Biblioteca Centrală de Stat). Or, Alina Costinescu născută Polizu-Micșunești, soția doctorului Ion (Jean) Em. Costinescu, era cumnata lui Constantin (Dinu) Brătianu, fratele mai mic al lui Ionel I. C. Brătianu ! (soțul ei era fratele soției lui Dinu Brătianu).

Și, în fine, o altă precizare. Cuvintele lui Jules Verne din *„Castelul din Carpați"* despre românii transilvăneni, încheiate cu *Românul nu piere*, au într-adevăr un corespondent — cel puțin pentru partea finală — în celebrul discurs rostit de Nicolae Bălcescu, la Paris, în noaptea Anului Nou, 1846/1847 : *Românii nu vor pieri ! Românii nu pot pieri !* [8]).

Horia Nestorescu-Bălcești

Note :

[1]) *„Luceafărul", XXVIII, nr. 52, 29 dec. 1984, p. 8.*

[2]) *Adrian Corbu*, Iconografia lui Bălcescu, *în* [*„Caietele Bălcescu"*] *„Studia et acta musei «Nicolae Bălcescu»" (Bălcești pe Topolog), I., 1969, p. 71—80 și,* ibidem. *II—III, 1970—1971, p. 137—153.*

[3]) *A. Z. N.* Pop, Date noi despre N. Bălcescu, *în „Luceafărul", 1, nr. 12, 15 dec. 1958.*

[4]) *Nicolae Vătămanu.* Pe urmele pașilor lui Nicolae Bălcescu în Franța (Paris, Bellevue, Hyeres), *în : „Caietele Bălcescu", VII—VIII, p. 83—105 (cu deosebire capitolele :* Ultimul popas în Franța : Hyères *și* Alphonse Denis și castelul său).

[5]) *Paul Bataillard (1816—1894), autor al mai multor lucrări despre poporul român.*

[6]) *Ion C. Brătianu (1821—1891). După cum se știe, I. C. Brătianu a adus din Franța o parte din arhiva lui Paul Bataillard (O. Boitoș,* Paul Bataillard et la revolution roumaine). *Dagherotipul cu portretul lui Bălcescu a rămas însă la acesta. Fiilor lui I. C. Brătianu nu le rămînea decît să facă o copie după el.*

[7]) *Cf. „Analele Academiei Române" (București).*

[8]) *Nicolae Bălcescu,* Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului Patriei noastre, *Bălcești pe Topolog, 1971, p. 37.*

G. Călinescu — un pseudonim și o poezie necunoscute

Nici unul din volumele de poezii ale lui G. Călinescu, antume sau postume, nu reține poezia **Seara în sat**, publicată în **Jurnalul literar**, nr. 36, 1939, sub pseudonimul Toader Chiritopol. Nu o înregistrează nici Ion Bălu în **Biobibliografia** sa (Ed. Științifică și Enciclopedică, 1975), consacrată lui G. Călinescu. În capitolul **Pseudonimele lui G. Călinescu** din **Biobibliografie**, I. Bălu nu îl pune în discuție. Nici alți editori, cercetători și exegeți ai operei nu îl menționează. Că sub acest nume se ascundea G. Călinescu, directorul **Jurnalului literar**, nu încape nici o îndoială. Dezvăluirea o face chiar G. Călinescu, indirect, prin publicarea, sub numele său, în **Vremea**, nr. 733, 1944, a poeziei **Beatus ille, qui procul negotiis**, anterior apărută și ea în **Jurnalul literar**, nr. 37, 1939, sub același pseudonim. Poezia din **Vremea** este înregistrată în **Biobibliografia** amintită însă fără riguroasele indicații bibliografice ce însoțesc, de regulă, celelalte titluri, figurînd și în sumarul volumului 10 din seria de **Opere**, în secțiunea **Alte poezii**. G. Călinescu n-a procedat la fel cu poezia **Seara în sat** și, astfel, aceasta a rămas uitată în paginile revistei. Prin toate articulațiile poezia sună veritabil călinescian, iar prin tematică și viziune se asemănă cu cele din placheta **Poesii** (1937). O reproducem, în continuare, cu convingerea că îngrijitorii volumului consacrat poeziei, din ediția critică a operei lui G. Călinescu, nu o vor ignora.

Petre D. Anghel

„SEARA ÎN SAT

Înneguratul Soare alunecă-ntr-un turn
De mari inele negre, umbrind ca trist Saturn
Pădurile de toamnă cu crestele plecate
Pe țarmii detunați ai unei mări secate

Și spre prăfoase uliți se clatină domoale
Lungi cîrduri de bovine încinse în nămoale ;
La ciutura fîntînii e un război de coarne
Și mugetele sună ca niște angelici goarne.

Apoi aleargă caii și asinii năvală,
Se-aude un surd răsbufnet de mai și nicovală ;
Păstorul ca un Hermes murdar de nori și ploi
Împinge behăitul unui clăbuc de oi.

Și-n urmă vine-un bivol, mongol cu rară barbă.
Clopotniță de lapte, o capră rupe iarbă.
Iar eu din munți de stincă pe căi noi și scurtate
Cobor plin de poeme și de singurătate.

În vremea aceasta Regii călăuzesc noroade,
O mare se usucă și-o insulă se roade,
Noi Anibali se umplu de glorii și de-nfringeri
Și alți capi de religii se-nconjură de îngeri.

TOADER CHIRITOPOL"

Pe drumul limbii române

Îl repet pe poetul maramureșean Gheorghe Pîrja. Vreau să-l repet pentru că el spune, și spune atît de bine că la Ieud poți ajunge cel mai bine pe „Drumul Limbii Române". Mi-e drag să-l repet, pentru că spune și bine și drept și netemător, spune cum că românii, în nordul cel mai vestic al țării, prin manuscrisul : **Codicele de la Ieud** (1392—1394), au cea dintîi scriere și cel mai vechi text de limbă română. Trebuie repetat acest adevăr. Și l-au repetat în aceste zile de vară, la a IV-a ediție a Colocviilor de Cultură : **Codicele de la Ieud**, l-au repetat adevărul de mai sus specialiștii veniți din toată țara, la Ieud, ca să reconstituie datele noi despre acest prim text de limbă română, să reinvigoreze ideea dăinuirii acestui text, de mai bine de șase veacuri, în lobdele Bisericii de lemn din Deal (1364).

Din 1982, aici, la Ieud, s-a deschis o pagină amplă pentru spiritualitatea românească și vechimea limbii române, cu participanți puțini, atunci, adunați în sala unui modest Cămin Cultural, dar cu comunicări pline de argumente ale profesorilor universitari Dumitru Șerbu, cel care a descoperit datarea **Codicelui de la Ieud**, cu anul 1392, apoi, prof. univ. Andrei Radu, fiu al Maramureșului, ca și mai tinerii cercetători Petru Dunca, apoi Mihai Dăncuș, Nuțu Roșca, Mihai Cupcea, Gheorghe Iuga și alții. Cum să consemnăm acea primă deschidere de luptă pentru **Codicele de la Ieud**, din 27 mai 1982 și cum să-i consemnăm pe toți cei prezenți atunci, după trecerea ușoară a anilor ? Dar lumina ideii primului text de limbă română, scris la Ieud, a învăluit pe toți cei prezenți acolo și a biruit pînă azi, la a IV-a ediție : **Codicele de la Ieud**, cînd exegeți de înălțime, ca prof. univ. I.C. Chițimia, au adîncit cercetările, inițiind un adevărat paralelism în explicarea textului slavon și traducerea lui românească, subliniind existența unor structuri — cuvînt care explică, generic, obîrșia scrisului românesc pe aceste locuri. Tot așa cum, în alt plan, cel material etnografic, profesorul universitar septuagenar Gheorghe Focșa descoperea că sistemul de construcție al caselor maramureșene și sistemul de măsurat laptele de oaie sînt, spunea el, în blînda și dulcea-i limbă moldovenească : „dacă nu vă supărați Dumneavoastră, moșteniri de la getodaci". Au urmat exegezele maramureșenilor cercetători și profesori, Mihai Dăncuș, Pamfil Bilț, Vasile Bologa, Grigore Balea, Emil Domuța, Vasile Mlești, Anuța David, Ion Chindriș și alții. Acești alții erau ieudenii, ei înșiși întemeietori de tradiție aici la Ieud, de la regretatul om de tărie sufletești, Ioan Marcu, la buni organizatori ai acestei acțiuni culturale, de tradiție deja, ca Vasile Ofrim, primarul comunei, Vasile Rișco, secretar cu probleme de propagandă, la sugestia cărora o echipă de filmat, de la Studioul „Al. Sahia", din București, prin Vasile Zetea, director de film, Iov Rus, regizor, Victor Popescu, operator șef și alții, s-au deplasat la Ieud, ca să dea nemurire acestor minunate locuri și creațiilor spirituale de aici. A fost o cunoaștere pe viu și o îmbucurare de suflete prin cunoașterea vie a cuvintului care a instăpînit aici scrisul românesc, acum mai bine de șase veacuri.

Pe lîngă cele scrise, la Ieud s-au întrupat și reazimurile orale ale culturii noastre, trecute în graiul picurat cu duh din colind, în orațiile ce însoțesc nașterea, nunta și moartea, dezmărginind lumea, în obiceiurile și datinile dătătoare de viață vieții omenești, în alcătuirile șăgalnice ale vorbei pruncuților-coconi ori în înțelepciunea bătrînilor ce străjuiesc mentalitățile și legiuirile cele scumpe ale satului, ale casei și ale familiei, — dovedind toate că sîntem un popor din rasa celor vechi, popor de tradiție orală, tradiție trecută în cele scrise. La Ieud s-au auzit versurile de jertfă și de lumină ale lui Ioan Alexandru, ale statornicului fiu al nord-vestului românesc, Gheorghe Pituț, ale brăileanului N. Grigore Mărășanu, ale lui Vasile Magdău și subsemnatului. Mai dincolo de versul scris, s-a auzit versul lui Gavrilă Hotea-Herenta, pe care l-a rostit, cu șase decenii în urmă, departe de Ieud, dar cu urma graiului său în Ieud : „D-aici pînă la Brașeu / Nime' nu-i străin ca eu / Trimit vorba n-am pă cine / Aș trimite-o pă stele / Dar stelele-s mininețele / Nu le-a spune că mi-jele", sau : „Ieu mă duc doru-mi rămîne / Grijește-mi-l mindră bine / Și mi-l culcă-n pat cu tine / Unde m-ai culcat pă mine / Cînd a fi mîndruță soare / Pune-mi dorul la răcoare / Iar cînd a fi vreme bună / Scoate-mi-l sara pă lună / Cînd ț-a fi inima bună".

A grăit în cea mai aleasă tradiție orală și Vasile Deac, zis Moșu, din Cuhea Maramureșului, azi Bogdan Vodă, cam așa : „Scumpii mei ! Țara are nevoie de reazimuri drepte și bune, care ne spun că noi aici ne-am fiert bucatele, nu le-am pus sub șea, căci n-am venit aici de nicăieri, iar din dragoste și iubire de om, am făcut virtute. Aici ne e izvorul, aici ne e legea și glia, de aceea oriciti o trăcut păstă noi, (bine c-o trecut), noi am rămas !". Apoi s-a spus versul vechi din colind : „La săvîrșitu' lumii / Oamenii s-or ominii", apoi vorba amețitoare din țipuritură : „S-o-mbătat năframa me / Și capu' nu m-a d-abde", apoi înțelepciunea vorbei din bocet : „Cîte-s pe sub sfîntul soare / Toate trec, că-s trecătoare, / Trece timpul și viața / Și podoaba și dulceața", apoi altele și altele, care alcătuiesc civilizația noastră cea orală, nescrisă, și atît de puțin cunoscută, dar adînc rostită la Ieud.

Ne ducem totdeauna din Ieud ca să rămînem în Ieud, ca să rămînem cu înstăpînirile cele scrise și cu reazimurile lui orale, mai adeveritoare de adevăruri decît orice argumente căutate. Din doi în doi ani, din acest an înainte, cît va fi Ieudul, la Ieud se va dezbate **Codicele de la Ieud** și civilizația noastră orală. Vor veni acolo specialiștii pe probleme și vor fi acolo creatorii locului care ridică probleme specialiștilor. De aceea zic că trebuie s-ajungă la Ieud și I. Borota-Mocanu, s-ajungă și Ioan Sonea din Pria și Ioan Alexandru și Gheorghe Pituț și Grigore Mărășanu, și toți universitarii ca să descopere și mai mult Ieudul.

Vasile Vetișanu

O mitologie a românilor

Urmare din pag. a 2-a

plicate insuficient ori, poate, eronat. Nici nu putea fi altfel, atîta vreme cît încă nu avem o interpretare coerentă, de ansamblu, a ceea ce am moștenit de la traci. În acest sens lucrarea în discuție este o contribuție remarcabilă. Apreciem, de altfel, că multe date deocamdată neconvingătoare (ori fanteziste) vor apărea într-o mai dreaptă lumină abia după o explicare generală a specificului civilizației trace, în cadrul ultimelor date furnizate de arheologie. Ne referim, în primul rînd, la Vechea civilizație europeană ce a cuprins și teritoriul României și „topirea" ei în civilizațiile ulterioare : greacă, tracă, etruscă apoi romană, celtică, cu stranii — dar indubitabil inconfundabile — urme și în civilizațiile pre-semite. Este probabil — spunea renumitul arheolog Marija Gimbutas — că va trebui să abandonăm ideea că civilizațiile s-au născut în Orient, atîta vreme cît ultimele informații atestă strălucitoarea civilizație europeană mult timp înainte (începînd cu cca. 5 500 î.e.n.). Nu neapărat surprinde, deci, că R. Vulcănescu identifică arhetipuri ale mitologiei românești încă în neolitic. Tot așa, nu ne poate surprinde că ceea ce scrie autorul referitor la aniconismul (p. 109) și la tabuismul mitologiei dace (p. 110) nu sînt simple detalii, ci **esența** unei civilizații cu totul aparte, care i-a fascinat și derutat pe antici prin caracterul ei straniu, enigmatic, încă mai straniu și mai enigmatic pentru contemporani. Este o civilizație care a marcat dezvoltarea ulterioară, medievală, a întregului spațiu numit balcanic, dar mai ales a spațiului românesc. Înțelegerea specificului „enigmaticei" civilizații trace este, în bună măsură, cheia înțelegerii „enigmaticei" civilizații românești. Cine va lectura atent Mitologia română va înțelege (ori măcar va intui) extraordinara vitalitate a unui **modus vivendi** greu de perceput prin prisma Galaxiei Gutenberg. Dar, în pragul mileniului III, cînd scriitura se profanează și începe să-și piardă importanța într-o lume a circuitelor digitale și asaltului video-magnetofonului, mesajul civilizației trace, de tip **aniconic** și **inițiatic** — atît de bine surprinse în lucrarea discutată — poate fi profund revelator și — de ce nu ? — profund instructiv pentru istoria acestei părți a Europei și, implicit, a Europei în ansamblu.

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

PAUL GON : Ați pierdut pariul cu amicii. Am ales pentru **Antologie : Vintul de Nord, Așteptind ucenicii, Incizia patetică, Fiindcă.**

EMIL MANOLACHE : Poem : „Ceasul gării aruncă / minute amare /, în personalul de zecedouăzeci / urcă mihnirea. / Zarea are o toamnă pe gind / Păduri arse de singurătate..." ; **Birlad :** „Oraș / ce nu crezi / în istoria vintului, / mi-am bătătorit / intimplările" **Poem :** „Duc toamna la gură. / Caii, la cinematograf s-au săturat / de cite îndură". Haideți.

GAVRIL BĂLAE : Iată : **Neonul strategic :** „Confuzii / prea stranii /, Ziduri de cărămidă / cu gust roșu / alături, strada iluziei / decorația / proaspăt revopsită / pentru noua ceremonie / oameni așteptați la timp. / Luminile trec / prin proba de umbră / gestul desăvirșit / pe pavajul de metal alburiu / Orașul singur de sub salcimi / neonul strategic / reflexul pe dunga de sudură" ; **Dușman personal :** „După miezul nopții / herghelia iese din ceață / iarba retezind galopul / spre cer : stelele rămin / tot neprietenoase / ca un dușman personal". Mai încolo, nu.

OCTAVIAN E. Vorba dv. : **„Emergență (...)** brațul de milă, / ești tu / tu, pod / ciudat spre a cristalizării / răcoare". Să vedem, timpul !

BURICIU CONSTANTIN : Semne: „Semnele viței / in pragul lui septembrie / chipul fecioarei în flori / pătrunsă de taina ascunsă / a strugurelui din care / va gusta (... ?) păcatului / cînd carele vor dormi / pe drumurile robilor". Mai departe n-am putut citi de proasta scriere cu pix. Ori bateți la mașină, ori astimpărați-vă de tot.

BOGDAN FLOREA : „Alergam iarna pe plajă / și sărutul tău frint / imi atirn pe nisip / ca o aripă plină de singe". Atit și nici atit.

NEDELCU NICUȘOR-MIHAI. La revistele Licurici, Cravata roșie, etc.

PUIU MOICEANU : „Codane în ii țesute-n fir de borangic / purtind în păr o albă sau roșie floare / mlădii la trup precum un spic / horesc la ceas de sărbătoare" — din **Roata**, dar mai departe, nu se invirte.

ANTON STANCIU : Nimic și altele !

HERĂSCU ELLEN TANA : Om și pasăre : „Uneori mă visez pasăre, / aripile mele sint larg desfăcute /.../ Alteori mă visez pasăre / ce se visează om — / Dar nu știu dacă pentru o pasăre / perfecțiunea se cere atinsă". Și din cea fără titlu : „Cu ochii umezi și buzele însingerate / aștept doar semnul să mă inchin la ape, / să-mi pun pe frunte pecetea uitării / să mă-n-frățesc, tăcind cu ginditorii".

Scrieți, și gindiți cu cei tăcuți, iar noi să vă vorbim de bine.

GANDORE SILVIA : Schimbați cerneala, pixul in favoarea mașinii de scris și mina : în avantajul stilului adică.

GABOR BILAȘCO : Acestea, destul de multe : **Mă intreb :** „Privesc cum vintul / azi spulberă nisipul într-o parte ; / miine-l aduce înapoi / Și plingind mă-ntreb : noi, oamenii / lăsăm urme de care-i este silă timpului ?" **Buletin de știri** (2) : „Femeia îmbrăcată-n negru / se află la jumătatea punții. / Ca s-o oprim, / trebuie / să lovim puntea / cu unica sabie / care ne mai poate salva / dar toți, / toți să spunem : nu !"

ALADIN ION : E de bine, lampă aldin, cu aldine : **Păpădie :** „Am adunat de pe jos ultimul fir de păr și / mi l-am lipit cu salivă. / Am adunat de pe jos ultima lacrimă și / mi-am turnat-o în ochi. / Pentru el, n-aș mai albi. / Pentru ea n-aș mai clipi. / Pentru mine, n-aș mai fi. / Ultimul fir de păr alb /. Ultima lacrimă, imi este trupul rană cangrenată : / Cu el aș murdări țărina. / M-aș îmbăia c-o melodie / Cu colbul drumului m-aș curăța / În ochiul sting mi-aș stoarce-o lacrimă / și ochiul drept l-aș arunca". Și **Cind pling bărbații :** „cînd plîng bărbații / lacrimile se ridică direct la cer /peste noapte / cu lacrimi neștiute /.../ Dar cînd pling femeile ? / Se mai revarsă cite-un riu / și lacrimile fierbinți / urcă pină la briu". **Intilnire :** „Pe strada asta / mearsă numai cu miinile-n buzunare / și cu pantofii cei noi, care tropăie, / m-am oprit privind-o / pe ea, iubita mea tăinuită, / pășind cu pașii mei, rari, / ca un tractor de semănat iubirea. / N-am mai avut puterea / nici să întorc capul să o văd in trecut ; / am păstra-o in iubire / și-atit ! / Pe ea, iubita mea tăinuită, / pe ea. Și-am băgat miinile in buzunare / și-am continuat să tropăi, / rar / cu pantofii mei cei noi / pe strada asta / și pe altele". În celelalte, multă aiureală fără nimereală.

OLTEANU CAMELIA : Din **Epigoni ?** atit : „Ascultați cum bate vintul / și frunzele cum cad ? / Acoperă pămintul, iți pare totul fad. Ii vezi pe ei frumoșii / ii vezi fermecători. / Nu te opri la dinșii / Cu toții-s muritori." Curaj, că nu se știe.

DINU MATEI : Scurtimile și scurtatele, dar nu bercele : **Copacul :** „Apuci bine / fereastra cerului, / te balansezi / de citeva ori. / Pe lingă / ochii tăi / trec surizind / ramurile unui copac". **Căutăm :** „Aruncă frigul cu săgeți / în molecule / mi se face frig / în amintiri. Căutăm disperați / Marea". **Sibila :** Pămintu-și ascuțea / auzul / rumenind în noi o incintare / nouă / Sibila ne-aștepta inalbăstrind / pervazul / și sunetele toate / infloreau in cer. / Dar lacrimile în rouă" ; **Fără culori :** „O crudă lapoviță intră-n zimbetul meu / ca o lebădă. / Mureșul trece prin / ochii mei / înarmat cu o rană / veche. / Acum piatra rămine / piatră / mormintul / rămine mormint. / Dar / totuși / ceva nu se repetă". **Desvelirea :** „Îți aprinzi căderile, / gindul serii / inlănțuiește somnul ; / pînă cind nuntirea / nu-ți arată coapsele / n-ai liniște, / încăperile somnului / sint capitonate cu „propriile tale incertitudini". Cu bine și coragie !

COSMEANU LAURENȚIU : „Îmbrățișază-mă, mare, / ca să uit tot", Și altceva, nimic.

NICU SILADE : Geneză : „Cînd m-am trezit / nu era nimic pe pămînt / de văzut, de auzit / eu singur cu privirea mea / am făurit totul / am așezat totul / pe o retină mare și grea / lumina / nu există în sine / lumină este doar privirea mea". Mai trimiteți.

N.R. FLORIAN : Din tot plicul, s-a ales acest fragmentariu. 1 : „Hrănit cu iarba cimpului / se odihnește curcubeul / urcă muntele / cintecul / s-a culcat cu fata barbarilor" : 2 : „Vestale riului, țărăncile deteră duminica în trei ape / acum închid cocorii / pe lăzile de zestre / încă / bărbații mai pun lumea la cale / al lui cutare s-a crezut voievod / toată ziua în grîu / și pe furiș cicoarea / i-a sărutat minile / blestemul verii înjumătățește / tristețea sărbătorind-o" 3 : „Stau rezemat de griu / și-n mine plinge / piinea". Pe celelalte, săriți-le, fără stringere de inimă.

DAVID RUSU : La porțile mele cresc flori și stejari. / Deschideți cu grijă, / Copacii sint tineri și florile abia s-au ivit. / Turme de cerbi colindă prin lanuri / Rumegind blestemul pămintului / Ce curge prin venele lor. / De ochii pădurilor sint veșnic legat. / Și haina de nuntă miroase a ramură crudă /.../ Și venele mele plesnesc de galopul frumos". Atit și pace.

FELICIA MOȘNEANG : Eram un pom : „Eram un pom ingîndurat în rugăciune, eram și floarea pomului și rodul, mireasmă fără mire /.../ Și-n liniștea de început de lume, eu te cerearn pe tine împărate !" ; **Certitudini :** „Certitudini pe patru picioare, bivolii / certitudini masive prin veac. / Astăzi era să mă ia în coarne / un bivol — / Ar fi ucis suprema mea / certitudine / Și încă una ce crește în mine / umbros, ca un copac". **Lamură :** „O Bucurie mare asupra-ne / veghează — / Sintem copii ei, aleși / prin suferință / Să o păstrăm curată, / veșnic trează. / O bucurie mare asupra-ne / veghează".

PETRE COPOIU : Legat de poeziile din folclorul țiganilor. Zicem : sintem altfel de revistă, alt sălaș, vorba dv. „Arată-mi, doamne, doamne, măi / cu mina copilului / Unde e călutul meu ? — Phen, mangă, devla, devla ma" etc.

NICUȘOR MĂRGANU : Ruga : „Mai taie, doamne, pletele ninsorii / că prea s-au alungit peste păduri / Și nu mai pot să umble căpriorii / Și oamenii-s mai negri și mai duri / La o fereastră-nchisă cresc florile de ger / Iar au plecat țăranii la oraș / Doar tronul a rămas pe-acoperiș stingher / Și păsările iernii găsesc în el, sălaș / Mai taie, doamne, coamele ninsorii / Că prea s-au îngustat cărările în doi / Și nu mai pot să umble căpriorii / Și va-ngheța norocul în lanul cu trifoi / Acum nu se cunosc nici drumurile-n sat / Greu poartă-n pintec căprioara iezii / Și gindurile mele omătul le-a-ngropat / Hai, taie, doamne, pletele zăpezii". Atita, de trăire rugătoare. Celelalte, de nimic.

PAUL GON

Vintul de nord

Vintul de nord holografiază frunza cărnoasă de ștevie
in azurul irealului
zile de zăbavă
mergi să asculți orga
și pavajul e nesfirșit
căldura orbilor e în ziduri

flăcării de carbid
ii spun : am
văzut platoul de salamandre

tăcerea este o cagulă de sunet
mai adincă e groapa inimii
cind pe hotar cade zăpada

văzduhul se curbează
tot mai aproape de singe
singele pulverizat fin din corbi
pe pălării și umbrele

tu in placentă cu genunchii la gură
eu zgiriind in piatra aridă
cu un os de rechin
un profil de femeie.

Așteptind ucenicii

Acum noiembrie
clătește o negură de Erebus heteroclită
in paharul de basamac
in vreme ce așteptind ucenicii
zăbovind in dogoritoare patimi
ori intirziind pe la barăcile de tir
vinează dublura fulgerului
in carafe de carnaval
imi aplec auzul la cele citeva celule in stingere
un cortegiu inumerabil va fi
mistuindu-se in azur
imi spun : in toate subzistă energia imperisabilă
chiar dacă trupul prăbușit in extaz o clipită
deja bijbiie după binecuvintare
imi spun sobru : trebuie să fiu
să-mi aranjez cit de cit
garderoba de concepție.

Incizia patetică

Pină la urmă trebuie la incizie să recurgi
taie acest scarbăd cameleonic
crestează epiderma semnului in zi de post
să doară, fără durere nu se intramă nimic
anestezic fie doar răcoarea
de pelin a buzelor tale
doar amintirea nămeților
doar evantaiul Hecatei
taie acum potrivind lampa de cuarț
virsta comodă legănindu-și anonimatul
frica mea de efuziune și frica de lacrimi
inainte ca ploaia să cadă
și mierla doborită să putrezească-n pămint
taie limpede potrivind lampa de cuarț
chiar dacă deasupra inciziei
orbecăie ironia
chiar dacă nici o lebădă
nu-mi va dona
singe de zbor.

Fiindcă

Fiindcă azi nu-ți voi scrie vreun vers
fiindcă azi mă las nins de plăgile viclene ale scripturii
și in căușul palmei imi cade șpan violet
fiindcă azi
sint discursiv și mă gindesc la proteza bătrinului flautist
și-n spuma halbei văd movul bacovian in ondulație frincă
fiindcă azi preajma-i aburită ca un siloz
și nu pot distinge osul frontal al vulturului
și nu pot singera deasupra simburelui himeric
fiindcă azi satur ironia flămindă pe această masă de mușama.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LXIV)

Zimbrul Carpaților

Iubesc din toată inima tipologia românului ca om : căruia ii scapără mintea, e loial și rezistent, cultivă frumosul și treaba făcută nu de mintuială, ci pentru toată viața. La urma urmei, cite zeci de mii de Eminescu, Iorga, Brâncuși, Vlaicu, Coandă, Paulescu, Babeș, Pârvan, Călinescu și Țițeica s-au pierdut în negura generațiilor apuse, pentru că istoria nu le-a intins o mină salvatoare, pentru că le mureau copiii și vitele de foame, iar ogorul trebuia apărat cu orice preț ! Cite genii potențiale s-au mistuit in anonimat, fără galbenii trebuincioși studiilor sistematice, talente excepționale pe care poporul le-a născut și le-a întors la sinul său, cuminți, înfrinte de viață, fără a-și fi indeplinit menirea ! Au rămas in schimb nestematele unui folclor fără egal în lume, au rămas șteampurile de aur din Apuseni și turbineie tehnicii populare, au rămas tradițiile unei farmacopei unice (către care savanții de azi sint siliți, uneori, să se întoarcă smeriți!), au rămas zugrăvelile subțiri ale Voronețului și calendarele dacice. Ele, și altele de acest gen, sint mărturii peste veacuri ale materiei cenușii excepționale cu care darnica natură umană i-a înzestrat, din belșug, pe „latinii de la Dunăre".

Am făcut acest preambul pentru că prea mai sint unii tentați să sărute mina străinătății, din snobism sau slugărnicie, făcindu-se a uita tezaurele autohtone cu nimic mai prejos. Dacă mă gindesc bine, nimic din ceea ce și-a propus acest popor n-a rămas fără izbindă — atit în domeniile complicate ale existenței social-politice, cit și în privința propășirii, emancipării, ridicării demnității umane. Încet-încet, am izbutit să înfăptuim tot ce-am visat, cu sacrificii mari uneori, dar, vorba poetului : „nu-mi spuneți de dureri, sint necesare / eu nu știu naștere fără dureri !" Dacă in secolul trecut construcții monumentale precum Canalul de Suez și Turnul Eiffel prindeau viață cu lemn si, respectiv, oțel românesc — astăzi avem și noi un Canal impunător, arcurile noastre de triumf, lăcașurile noastre de proporții continentale. N-a fost niciodată vorba de o vanitate deșartă, ci de dreptul unui popor de a-și pune apăsat semnătura pe timpul și pe spațiul în care trăiește, ca indiciu că e capabil să se gospodărească și singur, umilind toate îndoielile scepticilor și răzbunind trecutul.

O asemenea semnătură, luminoasă, incandescentă, se pune de citeva decenii intr-una dintre cele mai vechi vetre de spiritualitate românească, la Cimpulung Muscel. Aici, la confluența Transilvaniei cu Țara Românească, istoria și-a topit pecetea de ceară roșie pe fiecare metru de pămînt. Există monumente atestate de pe la anii 1200, incepind cu acea zdravănă Cruce a pirgarilor, unde se presta jurămîntul în fața juzilor, continuînd apoi cu testimoniile lui Basarab Întemeietorul și ale urmașilor săi, Nicolae și Vlaicu Vodă, sporind numeric cu ctitoriile lui Matei Basarab... Am fost în mai multe rinduri la Cimpulungul de sub Măgură în urmă cu aproape trei ani am realizat chiar un reportaj de televiziune, și de fiecare dată am fost impresionat de aura de libertate pe care această străbună „marcă" o degajă încă din Evul Mediu timpuriu: datorită așezării geografice, dar și a robusteții fenomenale a muntenilor de aici, locurile au trăit o istorie mai rodnică decit altele, năvălitorii au impins in citeva rinduri berbecele în porțile urbei și s-au lăsat păgubași, obștea s-a gospodărit singură și în bună pace, vreme de multe sute de ani. Nu întîmplător, aflat mai la fereală de zbuciumările din restul Țării Românești, dumnealui boier Neacșu din Cimpulung putea încropi acel petic de scrisoare către judele Brașovului, informîndu-l despre mișcările trupelor otomane, scrisoare care îi ține pe umerii ei firavi, de hîrtie ceruită și galbenă ca seul, pe toți făurarii de limbă și cultură românească născuți în ultimele patru veacuri. Aici, în vecinătatea Crucii pirgarilor, a mormintului Cavalerului de Longo Campo, a lăcașurilor stropite cu vinul neuitării de către Matei Basarab, aici, așadar, în acest veritabil muzeu în aer liber, i-a fost hărăzit civilizației noastre contemporane să dea viață unei bijuterii a științei și tehnicii. Este vorba despre ARO, puternicul și modernul autoturism de teren construit în întregime de specialiștii români, aflat într-o susținută acțiune de dieselizare. Deși face parte din altă gamă sentimentală, dintr-o altă ordine a lucrurilor decit comorile istoriei, invocate anterior, această minune a muncii grăiește, în limbajul ei specific, despre absolut același lucru : forța creativității românești. Și nu fac nici un act de curtoazie față de generațiile mai noi dacă precizez că odinioară, începind cu 1885, aici era o făbricuță de hîrtie, îmbibată de ulei și de fum, unde ulterior s-au meșterit lacăte și foarfeci de vie — totul a început, așadar, odată cu noua orînduire după 23 August 1944. În anul 1953 aici au fost asamblate primele motociclete românești, marca I.M.S. În mod firesc, treptat a venit și ideea construirii unui autoturism autohton, ceea ce avea să se întimple în 1957, în aer liber, sub coroana unui nuc care mai dă răcoare și astăzi — procesul tehnologic a avut loc acolo, în cea mai mare parte a sa, intrucît halele se aflau în reconstrucție, în plină tentativă de modernizare. Strămoșul lui ARO, acel prim produs al cutezanței tehnice locale, se află la loc de cinste în micro-muzeul uzinei, ca și butucul arhaic pe care se curbau și șlefuiau aripile. După acel M-57 (care are astăzi toate atributele unui automobil de epocă, din acelea ce se caută la Mica Publicitate pentru filmări) au venit M-59, M-461 și, începînd cu anul 1965 — marcat de istoricul Congres al IX-lea al Partidului — ARO 24 și ARO 10. La anul se vor face, iată, trei decenii de cînd urmașii agricultorilor și păstorilor subcarpatici, care au zdrobit trufia invadatorilor la Posada, au început să pună pe picioare acest fabulos produs, pe care străinătatea îl numește „Zimbrul Carpaților". Cartea de vizită a autoturismului născut la Cîmpulung de Muscel este de-a dreptul excepțională : în 1972 își începe drumul prin lume, la un raliu desfășurat în Columbia, unde este numit, provizoriu, „Taurul Carpaților" ; în 1973 cucerește titlul de „Stea absolută" la un test internațional desfășurat într-o carieră de piatră din Munții Pădurea Neagră, din R. F. Germania ; în 1973 ocupă locul I la un mare raliu găzduit de S.U.A., la care au participat 60 de echipaje din întreaga lume ; în 1975 i se decernează laurii locului I de către federația engleză de automobilism, la tradiționalul concurs „Safari" ; în 1978 i se decernează titlul „Cel mai bun TOT din lume", în Nicaragua : în 1980 termină în triumf Turul Africii de Nord (10 000 km) fără nici o penalizare ; în 1983 cucerește locul I în Raliul Islandei ; iar în 1984 cîștigă, de o manieră spectaculoasă, mai întîi Raliul Argentinei și pe urmă Raliul Faraonilor din Egipt, fiind pilotat de asul francez Gerard Sarrazin, și învingînd detașat, cu peste 50 minute avans, firme de răsunet precum Mercedes, Renault, Range Rover. Datorită calităților sale ieșite din comun — rezistență, eleganță, ieftinătatea prețului de cost — familia ARO este reputată astăzi pe toate meridianele lumii, fiind exportată în peste 70 de țări din Europa, Africa, Asia, America de Nord și America de Sud. Elogiat de publicații de prestigiu, precum „Clarin" din Buenos Aires, „Al Ahram" din Cairo, „Paris Match", autoturismul zămislit la Cîmpulung remorchează cu succes, pe unde se duce, Jeepuri și Land Roveruri, urcă pante de 30 grade și trece prin șanțuri de 60 cm, pe scurt are performanțe memorabile. Oameni harnici și destoinici, ca ing. Ion Giuvelcă (directorul întreprinderii), Nicolae Poterașu (secretarul Comitetului de Partid), Iulian Cucu, Aurel Nicolescu (inginerul șef), Constantin Ciovică, Gheorghe Voinescu (director tehnic), Cornel Oancea (directorul fabricii de motoare) precum și gospodarii municipalității, Gheorghe Oancea (prim-secretar), Gheorghe Mateescu, Ilie Daschievici, ca și forurile județene de resort se preocupă zilnic nu numai să mențină, ci să și sporească prestigiul cucerit cu atita trudă. Nasc și la Cîmpulung oameni, precum în toată țara, făcînd cinste geniului creator românesc. ARO este, în definitiv, un mic crimpei Tricolor, fluturind peste deșerturile și podișurile lumii, ca o solie de pace.

Corneliu Vadim Tudor

CONFABULE

*
* *

Vara
cînd tremură lumina
și cînd dimineața este de argint
vara
ne pare că nu mai respirăm
decit in gind
pe malul mării
privind cum cad in valuri
pescărușii.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (VIII)

În fața cortului imperial deasupra căruia flutură steagul cu nouă cozi de yac arde un foc ce nu se stinge nici ziua nici noaptea.

Prin flăcările lui și percheziționați pînă la piele trebuie să treacă străinii care vor să vadă fața slăvitului han. Focul purifică și arde gindurile rele și ascunse. Așa susțin șamanii. Lui Gingis nu-i pasă de prorocirile șamanilor. De altfel nici nu crede în puterea lor. Singurul *șaman* in care crede și față de care manifestă o admirație secretă este Kitaiul acela lung și deșirat cu barba lui de țap despicată în două : Ie-liu Ciu-țai. Kitaiul este un mare învățat. Cunoaște mersul stelelor pe bolta Eternului cer albastru, minuiește ca nimeni altul condeiul de trestie, știe numele tuturor fiarelor sălbatice, e priceput in vindecarea rănilor cu buruieni din stepă, citește gindurile marelui cagan inainte de-a le rosti. Chiar acum silabisește cu vocea sa guturală unul din aceste ginduri care se adaugă legii Iassa, marea carte de învățătură și ascultare pe care hanul a completat-o pînă la sfirșitul zilelor și domniei sale.

E plăcut în cortul de mătase albă prin care lumina pătrunde difuză ca o apă învăluitoare. Pe măsuța de argint cu picioare subțiri arde un vas cu ierburi mirositoare. Hanul stă în poziția lui preferată așezat pe un covor pufos cu picioarele încrucișate. Ține pe umărul drept un iepure pufos de angora, alb ca zăpada, și-l mingiie între urechile ascuțite. Iepurele stă hipnotizat parcă. Are ochii închiși și trupul scuturat de un tremur continuu. La doi pași depărtare, șoimul său de vinătoare legat de picior cu un lănțug de aur clipește nepăsător.

Vorbele înțeleptului kitai le ascultă somnolind. „Focul este de parte bărbătească, de aceea trebuie îngrijit numai de femei". După această frază îi face semn să oprească. Prinde iepurele de urechile ascuțite și cu o mișcare scurtă il aruncă in poalele unei tinere femei care stă și-și împletește părul albastru nu prea departe de el. Este noua sa soție, una din peste cele cincizeci, preferata Kulan Hatun, care i-a zămislit un băiat negricios și voinic.

Sfetnicul zimbește șiret și citește mai departe : „Mongolul trebuie să se folosească de pintecul femeilor ca de un cuibar și să se bucure de frumusețea lor".

Marele han stă tolănit și ascultă zgomotele dimineții. Aude caii sălbateci declarați sacri și de neincălecat nechezînd în ocolul lor împrejmuit cu birne puternice de lemn, lătratul vesel al ciinilor, mugetul îndepărtat și duios al turmelor de yaci. Îi place acest zgomot familiar al stepei care-i dă o senzație de liniște și pace.

Deodată, aducîndu-și aminte de ceva întreabă cu voce aspră dacă s-a ticluit răspunsul pentru nerușinatul șah Mohamed, cel care-l umilise ucigîndu-i solul și-i prădase caravanele cu mărfuri. Kitaiul confirmă și dă citire unui pasaj intortocheat și confuz : „Cerul cel veșnic m-a hărăzit pe mine mare cagan peste toate noroadele. În acești șapte ani din urmă am săvîrșit treburi nemaiauzite. Împărăție ca a mea n-a mai fost pe lume din cele mai vechi timpuri. Pentru nesupunere eu fulger pe toți domnitorii și abat groaza asupra lor. De cum se arată intr-un loc oastea mea, pînă și țările cele mai îndepărtate ni se închină și se potolesc. Tu de ce nu te porți după cuviință ? Dezmeticește-te ! Vrei oare cu adevărat să cunoști loviturile miniei mele ?"...

Hanul se ridică dintr-o săritură și smulge pergamentul din mîna sfetnicului, il sfișie ca pe o cirpă putredă și întreabă cine a scris porcăria asta. Învățatul chinez rostește numele unui diac bătrin apoi tace așteptind respectuos. Hanul apucă pecetea cu tigrul de jad zugrăvit pe fondul unui cerc de aur, o trîntește la mijlocul unui alt pergament și ordonă intinzindu-i-l. Scrie : „Ai vrut război — o să-l ai !"

Dedesubtul peceții se ivi și inscripția consacrată a identității puterii sale : „Dumnezeu e in ceruri / Kaganul e puterea lui pe pămînt / Stăpin al încrucișării planetelor / Pecete de domn peste toți oamenii".

Marele han privi încă o dată inscripția desenată cu roșu pe fondul galben al pergamentului ca o amenințare scrisă cu singe. Porunci să se trimită un sol și trei sute de călăreți care să poarte scrisoarea spre cetatea Samarkandului.

Se îndreptă spre ușa cortului și aruncind o privire circulară scoase un strigăt ascuțit și năprasnic. La auzul lui, din corturile apropiate ieșiră grăbiți bărbați și femei. Marele han slobozi încă o dată strigătul de luptă și ceru să i se aducă armăsarul.

Încălecă și porni in galop urmat de o ceată de călăreți.

Ajunseră la poalele unui pisc împădurit cu brazi. Hanul descălecă și le făcu semn să mai rămină pe loc. Începu să urce panta abruptă și cînd ajunse în vîrf, mai aproape de Eternul cer albastru, își scoase căciula și briul și îngenunche cu fața spre boltă.

Rămase acolo trei zile, nemișcat, rugîndu-se și postind, implorind cerul să-l ajute în apropiata înfruntare.

Adevărul este că hanul nu rămînea chiar nemincat și nebăut. Oameni special instruiți se strecurau noaptea spre el cu mîncare și apă.

Poate că în vremea acestei totale solitudini, mintea lui ageră țesea în închipuire planurile de desfășurare al noului și apropiatului război.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Versuri vînătorești

Moțăie pe scurtătură
n-are timp să stea să doarmă
parcă i-a crescut urechea
cit un clopot de alarmă
și pingelele-s tocite
ca un marș de la cazarmă
e un iepure ce-aleargă
pe cimpie după armă.

George Alboiu

Soarta precursorilor

Urmare din pag. 1

cu găleată, Curge Bistrița (M. Cunțan). **Sărută-mă apoi te du** (L. Suciu).

Romanțe, poezie de album, prelucrări și imitații și cam atit în poezia feminină românească de pină la primul război mondial.

Puternica modernizare a liricii românești din perioada interbelică, lărgirea orizontului de inspirație, îmbogățirea uimitoare a registrului tematic, deschiderea spre o prozodie nouă care cultivă versul liber și se simțea eliberată de tirania tiparelor tradiționale, sincronizarea cu poezia modernă din țările foarte avansate cultural, precum și numeroși factori de ordin social și cultural au schimbat statutul poeteselor de epigoni ai marilor poeți, de imitație servilă precum Elena Farago (1878—1954), Claudia Miliam-Minulescu (1887—1961), Otilia Cazimir (1894—1967) și, prin anumite poezii, Alice Călugăru, Anișoara Odeanu, Sanda Movilă și altele, iar pe la sfirșitul perioadei Magda Isanos (1916—1944) și Maria Banuș.

În perioada interbelică, poezia feminină iese definitiv din zodia epigonismului deschizîndu-și drumuri noi și originale, împreunind viziuni lirice și universuri artistice inedite, desprinse de ograda casnică și de erotica tradițională, excesiv sentimentală, pudică și idilică. Poezia feminină se revarsă acum peste întreaga gamă a sufletului omenesc, abordind cu gravitate și forță artistică marile probleme ale existenței, raportului omului cu natura și societatea, ale spațiului și ale timpului care curge ireversibil, ale iubirii și ale morții.

Un rol hotăritor l-a avut, în această privință, poeta Magda Isanos cu un destin atit de zbuciumat și de tragic, cu o viață atit de scurtă : a trăit numai 28 de ani.

De la nașterea ei în vechea capitală a Moldovei se împlinesc anul acesta 70 de ani. Deci, pe coardele stricte ale calendarului, Magda Isanos este contemporana noastră. Cum demonstrează însă convingător Victoria Ana Tăușan, și mai apoi Horia Bădescu în cartea sa „Magda Isanos — Drumul spre Eleusis", poeta este nu numai calendaristic ci mai ales spiritual contemporanul nostru prin profunzimea și luciditatea gindirii, prin modernitatea sensibilității și înălțimea idealurilor umaniste. Prin aceste trei izvoare de poezie vie țîșnește din scrisul ei de o imensă dragoste de oameni și sentimentul generos al solidarității cu cei mulți și oropsiți pe care ține să-i înștiințeze intr-o discretă și emoționantă artă poetică, intitulată **„Testament pentru fata mea" :** „Să nu uitați, oameni, / că eu am secerat pentru voi / grîne, din toate hotarele. / Toate veștile mari / vouă întii vi le-am spus, / toate veștile mari. // Steaguri și imnuri am împletit, / aici printre coase și seceri, / numai steaguri și imnuri, / pentru zorile Binelui." Om al epocii și plină de amare contradicții, poeta măcinată de boală incurabilă a găsit loc și timp să cinte alături de durerea ei și durerea țării în care „Doarme balaurul. / Mistuie piinea, argintul și aurul. / Numai citeodată tresare, / cind, jos, țara geme prea tare. / Mulți viteji de demult / s-au furișat acolo, să-l scapete. / Să-l suliteze cu sulița / să-i reteze măcar unul din capete." **(În pădurile țării mele).** În contextul unui simbol elocvent și al unei tulburătoare atmosfere de basm românesc poeta pune în circulație două verbe pentru care limba poetică trebuie să-i fie recunoscătoare : **„a scăpăta"** cu sensul de „a apune", „a-l omori" și **„a sulița".** În plan social, în lupta dintre Bine și Rău, poeta e mereu de partea binelui, a omeniei, a dragostei de oameni : „Aș vrea acest poet să-l ridic ca un val / s-acopăr cu el partea neagră din lume" — declară poeta îndemnîndu-și testamentar în altă parte fetița : „Să fii cu oamenii blindă și bună / Să nu uite ochii tăi mirați / Că toți au fost odată frați". În plan existențial și filozofic, în ciuda asaltului forțelor morții, ea crede cu o vrere enormă, coșbuciană, în valorile vieții care triumfă intotdeauna in lirica ei, precum in tragediile antice.

Poeta ascultă în Primăvară „măreţul imn al vieții" și-ar vrea să strige : „frumoasă-i viața" / Dați-mi o sută de ani s-o trăiesc și s-o spun / vreau să cobor in poemele mele soarele bun" **(Fragment).**

La cumpăna dintre viață și moarte, nu una abstractă și posibilă, ci una concretă, direct amenințătoare și iminentă calendaristic, poeta exclamă în numele valorilor vieții : „Mi-i dor să scriu de-o dreaptă dimineață / și mă-nfioară fila fără semn ; / mi-i dor să sap în inimi ca-ntr-un lemn / un nume ce-l purtăm cu toții : viață". **(Florile și fiecare sens luminos al lumii).** Se produce în poezia plină de tristeți chinuitoare a Magdei Isanos o surprinzătoare explozie de viață, înconjurată de iradieri solare, de lumină, de iubire și dăruire. Și în această explozie vitalistă, totuși florile se ofilesc și incep să se scuture spre disperarea poetei care le roagă : „Nu vă scuturați, florilor, / ascultați-mă bine, surorilor". Poeta știe că tot ce naște trebuie să și moară și e împăcată înțelept cu gîndul. Tot ceea ce i se pare nedrept e **prea devremele,** lipsa de logică în graba dispariției iminente. De aceea visează elegiac, tragic, în lirica ei implorarea amînării : „Doamne, n-am isprăvit / cintecul pe care mi l-ai șoptit. / Nu-mi trimite in ochi de ghiață și pară fu orice seară. // Nu pot pleca. Arborii îmi șoptesc ; / Florile calea-mi ațin și mă opresc. / Despre toate am început o cintare / de laudă și naivă mirare". În poetă n-ar muri un singur om ci o lume, de aceea, în numele dreptului la creație, al statutului ei de demiurg, îi cere cerului o aminare, de o profundă gravă și tragică poezie : „Doamne, nu pot pleca, n-am terminat ! / Deschide colivia, fă să zboare / cintecele mele nerăbdătoare". Forma cea mai viguroasă, mai convingătoare, de triumf al vieții asupra morții e tocmai creația de care poeta se agață „ca un copil de poala mumii", cum ar fi zis Alexandru Philippide.

O creație prin care se mărturisește nu numai omul ci lumea.

O creație autentică și originală pe care poeta plecind prea devreme a lăsat-o zestre culturii românești, fără să fi avut fericirea s-o termine și s-o desăvirșească. Multe cintece au rămas închise în misterioasa colivie.

Literatură și public

Urmare din pag. 1

adică opinii literare. Tendința, din unghiul profesioniștilor disciplinei, e de a depăși înregistrările empirice, parvenind la motivațiile lecturii și tipologia lor, a condiționărilor „intereselor literare". Încă în „Sociologie de la littérature" (1958), R. Escarpit distingea circuitul popular (rețeaua de masă) de cel propriu-zis literar, ultimul cuprinzînd publicul autorizat, apt a se pronunța competent ; ulterior, prin revizuirile la care și-a supus lucrarea, sociologul bordelez vorbește și de rețeaua instituțională.

În chestiunea consumului literar, nu trebuie ignorată însă **relația de generație** a aceluiași Escarpit. Sintem de acord cu Dan Culcer cind notează că în pofida valorii circulatorii, generația nu este un concept operațional. Este însă la fel de evident că apartenența la o generație (neomogenă, discontinuă) privește nu doar producătorul sau receptorul specializat (critica, deci) ci și masa largă, toți purtind amprenta formativă a epocii, fiind vorba de o mentalitate comună care ghidează și hrănește „fenomenul literar". De multe ori, succesul unui autor se limitează la segmentul temporal cînd publicul său domină consumul literar ; încit, observa tot Escarpit, „supremația" depinde de longevitatea și autoritatea unui anumit public receptor.

Dacă vorbim de literatură ca practică comunitară, e important a realiza prin lectură un comportament productiv. Comunicarea interpersonală e privilegiată prin lectură ; dacă aceasta nu flatează comoditățile de lectură și nu se realizează în sens unic, **orizontul de așteptare nu e doar cunoscut ci și modificat.** Fapt artistic, opera devine fapt relațional, indusă în circuitul social și dependentă de contextul condițional, placentar. Esteticul ca valoare devine relație sociologică — observa exact V. Sîrbu. Atingem astfel în treacăt și problema tipurilor de lectură dar și dubla natură a produsului literar : ca obiect de consum și mijloc de cunoaștere. Primul aspect semnalat se bucură de numeroși contribuabili ; dintre tipologiile propuse o reținem pe cea a lui St. Sarkany (cu cele patru tipuri de lectură : țărănească, muncitorească, diletant-cultivată și savant-inițiată), și aceasta de o eficiență pragmatică îndoielnică. Cit privește cealaltă problemă, pentru a nu dilata discuția să luăm, limitativ, cazul romanului. Pierre de Boisdeffre era ferm : caracterul lor de divertisment le dă un public. Sigur că mecanismele identificării și ipostazierii intervin decisiv ; dar dorința de fabulație și impulsul compensatoriu nu pot explica, izolate, formidabila carieră a romanului modern. El este și produs de consum (comercial) și mijloc de cunoaștere, o cunoaștere implicită, derivată din natura intimă a operei literare, așa-numita cunoaștere problematică. Să ne amintim doar de Balzac, autorul **Comediei umane,** concentrind — după memorabila formulare a lui Engels — „o istorie completă a societății franceze".

Tendința societății post-moderne către consum(stimulind inflația consumatorismului) ridică însă întrebări grave pentru destinul literaturii în general. Sigur că ea, prin intrebuințare, nu este „consumată" și nici valoarea artistică nu e măsurabilă, controlabilă cantitativ : nesatisfăcînd o necesitate materială, poate fi suspectată chiar de inutilitate. Accentele dramatice ale erei audiovizualului, concurind violent „galaxia Gutenberg" se potențează primejdios prin servitutea față de legile pieței, manipulind consumul în societățile capitalismului tirziu. Mitul consumismului și „loisir-ului frenetic" deservește construcția culturală ; consumatorul devine obiectul „industriei culturale" — sesiza C. Javeau.

m a p a m o n d

„Pentru tineri, problema păcii are importanţa cea mai mare“

Yasuşi Inoue. S-a născut la 6 mai 1907, în insula de nord a Japoniei — Hokkaido, unde tatăl său era medic militar. A studiat literele la Universitatea din Kioto. Şi-a început activitatea ca reporter la ziarul **Mainichi.** A publicat versuri (10 volume), romane (peste treizeci), eseuri, traduceri. A obţinut premii literare prestigioase.

Opera lui de prozator stă sub semnul optimismului, eroii sînt personalităţi conştiente de valoarea lor umană şi pasiunile lor sînt legate de demnitatea personală a fiecăruia. Istoria şi ficţiunea se întrepătrund — multe din cărţile sale fiind rezultatul unor laborioase cercetări istorice proprii şi a unor călătorii, de studii şi documentare. asidue. 1980... februarie 25. Pentru a doua oară, acasă la **Yasuşi Inoue :** Să facem mai întîi citeva fotografii. În grădină, să facem fotografii. Să se vadă biblioteca prin fereastra-perete. Şi zăpada din grădină să se vadă. E rămasă de la precedenta vizită, de acum 3 săptămini. A fost o iarnă strasnică la Tokio. În Tokio toată lumea vorbeşte numai despre zăpadă. Anul acesta a nins de şapte ori. Nemaipomenit. Aşa ceva nu s-a mai văzut de zeci de ani. Prima vizită : simbătă, 4 februarie. Era sărbătoarea Şinbun, adică începutul primăverii : „Oni wa soto ! Fuku wa uci !“. Aruncînd cu boabe de daizu (= soia), doamna Inoue a refăcut ceremonialul pe care zeci de milioane de japoneze îl săvîrşesc în casele din arhipelag în acea zi. Aruncă boabe de soia afară, pe fereastră şi strigă : „Oni wa soto !“ („Necuratul — afară !“). Aruncă, din grădină, boabe în casă şi strigă : „Fuku wa uci !“ („Norocul în casă !“). Stăm aşezaţi în salonul-bibliotecă, ce-şi prelungeşte o aripă în grădină şi alta în biblioteca propriu-zisă.

Un pahar de horincă din Ţara Ciceului.

L. Petrina : Acum trei săptămini mi-aţi spus că romanul Wawa haha no ki (Zilele măicuţei mele) **este creaţia la care ţineţi cel mai mult dintre toate lucrările dumneavoastră. Vă rog să începem convorbirea noastră plecînd de la acest roman.**

Y. I. : Cam în vremea cînd tata, în vîrstă de optzeci de ani, se apropia de sfîrşit, măicuţa mea a început să îmbătrînească şi ea, **să devină uitucă de cap — atama ga bokete kimaşita. Bokeru,** cuvîntul acesta defineşte situaţia unui bătrîn care uită o seamă de lucruri şi, pe de altă parte, acelaşi lucru îl spune mereu şi mereu. E o boală şi asta, şi tare grea. Deci această situaţie, senilizarea, noi, în japoneză, o definim cu verbul **„bokeru“.** În cuvîntul acesta, în limba noastră, cel puţin, se cuprinde şi mult dispreţ şi desconsiderare. „Asta s-a senilizat“. „Baba aia a îmbătrînit de tot“. „Moşul ăsta uită de la mînă pînă la gură“. Deci, cuvîntul conţine dispreţ. Măicuţa mea a devenit uitucă de tot către 80 de ani. Sigur că era uitucă, dar pe mine mă întrista tare mult să-i aud pe unii şi pe alţii spunînd despre ea că-i uitucă, îi uitucă. Şi m-am tot frămîntat cum să o apăr cumva de dispreţul oamenilor. Astfel, am ajuns să caut să văd şi eu ce-i cu treaba asta, cu senilizarea unora. Şi am început să urmăresc zilnic, în amănunt, cum şi de unde vine starea asta la maică-mea. Ce e cu uitarea, care este adevărata ei construcţie, de unde vine şi cum se înstăpîneşte senilizarea. Şi toate acestea — analizate de pe poziţiile mele, de fiu al dumisale. În acest fel, am ajuns să urmăresc cu atenţie starea măicuţei din vremea cînd a început să devină uitucă pînă s-a petrecut din viaţă. Şi, înregistrînd totul cu acuratete, am ajuns să realizez un roman. În intenţia acestui roman, în acest roman am fost preocupat să o apăr pe mama mea, să o apăr de vorbele rele ale unora şi altora. Aşa am ajuns eu să scriu romanul **Waga haha no ki — Zilele măicuţei mele.**

Cum vă spuneam cînd ne-am văzut data trecută, mama mea a fost o femeie foarte vrednică, cu mult bun simţ şi avea o personalitate puternică. Toţi o ocărau, o certau ; nu o înţelegeau. Eu m-am gîndit să o apăr.

L. P. : Aţi apărat astfel toate mamele noastre. Romanul dumneavoastră vine să-i apere pe părinţii noştri. Şi cum fiecare sîntem şi Părinte şi Fiu, ne apără pe unul faţă de altul, ne apără pe fiecare.

În ziua cînd am terminat de citit romanul dumneavoastră, într-o duminică după-amiază la televiziunea japoneză se relata despre sărbătorirea zilei dedicate ajungerii la majorat. 1 600 000 de tineri japonezi împlineau 20 de ani — anunţa crainicul. Pe ecran, apăru figura unui tînăr, din Osaka. Şi eram curios : cu ce s-o fi distins el, încît să fie adus, ca simbol al generaţiei sale, în faţa milioanelor de telespectatori ? Prima imagine : un tînăr, cu trăsături bărbăteşti, conturate, îi dădea de mîncare, cu lingura, unui bătrîn. Apoi se înfăţişau imagini despre cum se îngrijeşte el de bătrîn, cum se dedică alinării suferinţelor lui. Simplă coincidenţă ? ! Pentru mine : (semnificativ) agreabilă !

Y. I. : Să terminaţi dumneavoastră romanul meu (în care încerc să dezvolt problema raporturilor dintre tineri şi bătrîni), în ziua cînd se sărbătoreşte intrarea tinerilor în rîndul adulţilor — iată un lucru ce mă emoţionează profund ! Iar faptul că în ziua cînd s-a sărbătorit majoratul tinerilor, televiziunea a prezentat preocuparea unui tînăr de a fi de folos unui bătrîn, de a aduce un strop de fericire în viaţa bătrînilor neputincioşi, este, de asemenea, o coincidenţă emoţionantă.

Tînărul care împlineşte astăzi 20 de ani va fi cîndva, peste o jumătate de secol, el însuşi, bătrîn. Aşa vor ajunge, cîndva, ştim, toţi tinerii, cu toţii vor îmbătrîni. E soarta oamenilor, aceasta. Şi pe nici unul nu-l ocolesc bătrîneţele !

De aceea mi se pare un lucru minunat ca în ziua cînd îşi sărbătoresc majoratul, tinerii să se gîndească la oamenii bătrîni, să fie preocupaţi cum să fie de folos bătrînilor. Astăzi cred că intrăm într-o epocă în care toţi oamenii din lume, că sînt tineri sau de vîrstă mijlocie, mergînd şi ei spre bătrîneţe, trebuie să se gîndească serios la problemele oamenilor bătrîni. Apar cărţi despre problematica bătrînilor, se fac fel de fel de planuri — în funcţie de situaţia fiecărei ţări, dar cel mai important lucru este ca tinerii să se pună în situaţia celor bătrîni şi să acţioneze pentru a le asigura condiţii să-şi încheie viaţa cît mai fericit. Omul se naşte, lucrează cîţiva ani, aduce pe lume prunci după ce se căsătoreşte, îşi creşte pruncii, mai trăieşte cîţiva ani şi apoi, unul mai repede, altul mai încet, îmbătrîneşte. Cînd îl ajung bătrîneţele, cîte unul devine hăbăuc, se turteşte, se senilizează, altul nu ; unul ajunge că nu-l mai ţin picioarele să umble, la altul şalele îi slăbesc şi nu poate sta drept. Pe nici unul nu-l ocolesc greutăţile şi necazurile bătrîneţelor. De aceea, zic, mi se pare că intrăm într-o epocă în care va trebui ca toţi oamenii să abordeze mai serios îmbătrînirea şi cele ce ţin de ea. Nu mai putem să ne mulţumim cu cercetările şi preocupările pe care le are un specialist sau altul faţă de acest fenomen. Toţi oamenii trebuie să se preocupe cu deplină seriozitate, pentru că e o chestiune care ne priveşte pe fiecare direct, la un moment dat din viaţă. Mi se pare, deci, inspirată şi frumoasă legarea preocupărilor specifice sărbătoririi zilei majoratului de problemele vieţii bătrînilor, de gîndul că ajutorarea bătrînilor este o datorie generală.

L. P. : Romanul dumneavoastră pledează cu argumente artistice pentru acelaşi crez.

Y. I. : Această idee a stat şi la baza romanului pe care l-am scris : **Zilele măicuţei mele.** Eu am scris despre propria mea mamă, dar gîndul meu a fost să lărgesc orizontul şi să cuprind întreaga problematică a raporturilor dintre tineri şi bătrîni. Am scris numai despre mama mea. Dar problema nu e a mea sau a unuia. Noi vedem astăzi prezentă peste tot problema oamenilor în vîrstă. Sînt foarte fericit să ştiu că romanul **Zilele măicuţei mele** este citit de multă lume. Şi dacă, citind acest roman, oamenii se gîndesc mai cu atenţie şi seriozitate la problema bătrîneţii, se întreabă ce înseamnă să intri în vîrsta bătrîneţelor neputincioase, dacă se ajunge ca romanul meu să genereze o asemenea ocazie — eu sînt tare mulţumit în sufletul meu.

L. P. : În ţara mea este o veche tradiţie în creşterea copiilor în respectul faţă de cei mai în vîrstă, faţă de părinţii lor, faţă de profesorii lor, faţă de bătrîni, în general. Dumneavoastră ştiţi că din România a pornit ideea organizării Anului Internaţional al Tineretului, că este o idee a preşedintelui României, Nicolae Ceauşescu.

Y. I. : Am auzit că în România se acordă foarte mare atenţie instruirii tineretului, că depuneţi susţinute eforturi pentru educarea tinerei generaţii. Vă exprim, din inimă, respectul meu deosebit faţă de aceasta. De fapt, rolul principal, real, în rezolvarea marilor probleme actuale ale omenirii îl au şi îl vor avea tinerii, generaţiile dumneavoastră. Se apropie sfîrşitul celui de-al XX-lea secol, vom intra curînd în al treilea mileniu. Problemele păcii în lume şi realizarea idealurilor de fericire ale omenirii au preocupat generaţiile celor care au astăzi saizeci-şaptezeci de ani. Dar rezolvarea acestor vechi deziderate rămîne în sarcina tineretului, şi tineretul este cel care trebuie, cu deplină seriozitate, să se îngrijească de toate. Vreau să vă spun că pentru tineri problema păcii are importanţa cea mai mare. Noi, „bătrînii“, am încercat o viaţă întreagă să facem să fie linişte şi pace în lume. Nu am reuşit. Şi vremea noastră trece, iată ! Ce mai putem face noi de-acum, decît să-i rugăm şi să-i îndemnăm pe tineri să aibă grijă de soarta omenirii, de soarta lor ; ei vor fi oamenii secolului care vine. Şi, gîndind cu profunzime, îndelung, tineretul va putea ca probleme ce noi nu ne-am învrednicit nicicum să le rezolvăm — pacea între popoare, pace şi armonie în interiorul societăţii — unor astfel de probleme să le afle rîndul şi calea spre a le rezolva în secolul al XXI-lea. Acesta este mesajul şi rugămintea noastră către tinerele generaţii.

Cum ştim, omenirea, din adîncă vechime, a fost animată de dorinţa de a fi şi de a trăi în fericire, în pace. Dar aceste aspiraţii rar şi-au găsit loc în lume. Nici azi nu putem să spunem că e pace şi fericire în lume. Undeva, tot timpul, pe pămîntul acesta, cu siguranţă e un război. Să facem totul pentru a depăşi epoca aceasta de neînţelegeri între oameni, de ură reciprocă şi omoruri, să-i punem capăt odată pentru totdeauna, cît mai repede. Cine poate realiza aceasta ? Numai şi numai : tineretul ! Noi am trecut. Tineretul trebuie şi poate să facă eforturi cu şanse de izbîndă pentru întemeierea unei societăţi paşnice în interiorul statelor şi a unor relaţii internaţionale de pace între naţiuni. Aceasta este dorinţa mea, a celor de vîrsta mea faţă de tineretul Japoniei, în acest spirit am năzuit să-l creştem, să-l îndemnăm înspre aceste direcţii de acţiune.

Preocuparea preşedintelui României pentru instaurarea păcii în lume, înţelegerea importanţei misiunii tineretului şi strădania de a promova înalte idealuri de înţelegere şi pace în rîndurile tineretului, ale întregii lumi, mi se pare o splendidă contribuţie la o lume mai liniştită, mai bună şi mai sigură. Aş dori ca acelaşi lucru să fie făcut şi în Japonia.

L. P. : Vă mulţumesc pentru aprecierile la adresa României, pentru gîndurile şi nădejdile frumoase ce le puneţi în tinerele generaţii.

Discuţia a continuat. S-a evocat rolul literaturii în formarea conştiinţelor animate de dorinţa de mai bine, de înţelegere şi cooperare între popoare.

Organizator al Congresului de la Tokio al PEN-Clubului şi apoi preşedinte al PEN-Club-ului, Yasuşi Inoue şi-a exprimat părerile privind rostul întîlnirilor dintre creatorii spirituali, necesitatea cunoaşterii reciproce dintre scriitorii din diferite ţări. Sînt oportune schimbul de informaţii şi opinii, identificarea unor căi şi mijloace adecvate pentru ca scriitorii să poată contribui la promovarea idealurilor de fericire ale oamenilor, la construirea unor legături de respect şi conlucrare paşnică între state, cu mijloacele specifice ale artei.

L. P. : Istoria joacă în creaţia dumneavoastră un loc aparte. Şi nu numai istoria Japoniei...

Y. I. : Eu am scris cîteva romane inspirate din trecutul Japoniei mele. Şi am scris şi romane născute din realităţi istorice comune poporului japonez şi altor popoare, cu care am avut legături. Am scris şi pe teme privind istoria altor popoare. Multe romane am scris inspirate din momente comune în istoria Japoniei şi a Chinei. Între Japonia şi China au existat, din vechime, relaţii neînchipuit de apropiate, izvorîte din simpatie, învăluite în dragoste. Japonia a dorit să preia, din China, civilizaţie în mod masiv. Şi la această dorinţă nici nu s-ar crede azi cu cîtă generozitate au răspuns chinezii. În vremuri îndepărtate, tinerii japonezi au traversat, cu riscul vieţii adesea, marea dintre cele două ţări şi s-au dus să studieze în China. Autorităţile chineze le-au oferit condiţii, în mod gratuit — ani şi zeci de ani de zile, nelimitat pentru fiecare — de a învăţa şi a se instrui. Şi aceşti tineri, întorşi acasă în Japonia au cimentat legăturile dintre cele două popoare. Această legătură a jucat un rol foarte important în istoria japono-chineză. Eu m-am străduit să luminez dimensiunea acestui fenomen prin intermediul romanului. De aici a ieşit unul din romanele mele.

L. P. : Şi între România şi Japonia sînt relaţii vechi. V-am vorbit de Milescu, de cele scrise de el despre japonezi acum peste trei sute de ani. Legăturile par încă mult mai vechi.

Y. I. : Astea ar merita să fie cunoscute. Cum am mai vorbit, mi-ar plăcea să scriu un roman cu teme din istoria românilor. Eu cred că, studiind cu atenţie istoria celor două popoare, a unor legături dintre ele de-a lungul istoriei, s-ar putea aduna un material documentar preţios pentru o întreprindere artistică. Dacă există unele similitudini şi legături cu ainii, asta ar oferi un fundal extrem de fructuos. Şi eu am cercetat o vreme lumea acestui popor interesant, a poporului ainu, aborigen în Japonia. M-am luat însă cu alte preocupări, dar mi-ar face plăcere să reiau chestiunea. Nu-i uşor, căci istoria ainilor e complicată. Să ştiţi că mă gîndesc să abordez din nou problema ainilor. Pe mine m-a intrigat mult timp expresia pe care o folosesc ainii pentru ceea ce în japoneză numim **hotaru.**

L. P. : (în română : licurici).

Y. I. : Ainii îi spun **kieru-kieru-hito...**

L. P. : (în română : om-stins, stins).

Y. I. : În japoneză se scrie cu un semn compus din foc, de două ori, şi, sub foc, semnul pentru insectă. Cuvîntul nostru are sensul de „lumină“, „strălucitor“. Şi în Europa, nu ? toţi dau o conotaţie de lumină, de luminos, cuvîntului. Dar ainii, în limba lor, sensul este opus, de stins, de dispărut. Aceasta defineşte o interesantă manieră de percepţie la poporul ainu.

Merită atenţie acest lucru şi ar fi interesant să se lărgească cercetarea. Mi-ar plăcea să o pot face eu, dacă voi putea. Aş vrea să vă citesc o poezie a mea despre „hotaru“.

Şi-apoi, ar fi interesantă o cercetare a problemei ainilor văzută din România.

L. P. : În Japonia e în curs de apariţie, tradus de un bun cunoscător al limbii române, cel mai important roman din literatura ţării mele. Romanul se numeşte Ion **şi a fost scris de Liviu Rebreanu acum peste cincizeci de ani.**

Y. I. : Doresc foarte mult să-l citesc.

Convorbirea noastră a continuat.

Citindu-i traducerea în limba japoneză a poeziei **Mai am un singur dor** de Eminescu (dintr-o antologie apărută în Japonia cu ani în urmă), ne-am mutat cu gîndurile în părţile europene, româneşti. Am vorbit despre mările şi munţii noştri, despre trecutul dacic şi prezentul românesc. S-au conturat pentru marele scriitor din arhipelagul de la marginea continentului eurasiatic puncte de interes în istoria şi realităţile României.

L. P. : Dacă pînă acum aţi avut preocupări pentru istoria şi cultura popoarelor vecine cu dv., cum este firesc, nădăjduiesc să putem spune cîndva că întîlnirile noastre au contribuit la deschiderea unei ferestre spre orizonturile româneşti, iar interesul ce-l manifestaţi faţă de poporul român se va decanta într-o creaţie literară de referinţă.

Y. I. : Da. Doresc foarte mult să vizitez România. Sper că în anul ce vine voi călători în Europa şi, neapărat, în România.

Liviu Petrina

REVISTA STRĂINĂ

● **„ERA O VREME** — scrie „The New York Times“ — cînd scriitori ca O'Neill, Williams sau Miller se aflau în centrul vieţii intelectuale a ţării, cînd cele mai importante piese montate pe Broadway erau primite cu comentarii şi discuţii aprinse la fel ca romanele cele mai noi, ca expoziţiile sau ca spectacolele de balet. Astăzi teatrul nu mai prezintă un interes deosebit, el formează un fel de ghetto al culturii. În majoritatea ziarelor se scrie despre teatru la rubricile cele mai înghesuite. Cititorul poate răsfoi cele mai felurite reviste culturale fără să găsească cea mai mică remarcă privitoare la dramaturgii americani în viaţă. Din acest punct de vedere creatorii de filme o duc mult mai bine !

În culegerile de eseuri literare — cum este cazul recent tipăritei cărţi „A înota la ţărm“ a lui John Updike, numele dramaturgilor nu apar, în ciuda faptului că aceştia au aceleaşi probleme ca şi colegii lor romancierii. Ar fi greu să-i reproşăm lui Updike că nu urmăreşte creaţia dramatică dacă pînă şi eseiştii ca Susan Sontag, Elisabeth Hardwick, Gore Vidal sau Mary McCarthy s-au dezis demult de teatru. Dar poate că cea mai tipică exprimare pentru actuala stare de lucruri este cea a regizorului Jonathan Miller, în acelaşi timp şi actor care a jucat pe Broadway. Acesta, răspunzînd în cadrul unui interviu la întrebarea „ce rol are astăzi Broadwayul pentru teatrul contemporan ?, a spus : „Aş spune că Broadwayul nu mai face două parale. Este pur şi simplu într-o decădere totală. Oamenii nu se mai duc astăzi pe Broadway pentru a găsi personaje cu trăiri profunde...“

● **SE ÎMPLINESC** anul acesta 125 ani de la naşterea lui Rabindranath Tagore (1861—1941), considerat drept cea mai reprezentativă personalitate a culturii indiene moderne. A scris piese de teatru, romane, povestiri, eseuri, articole filozofice, cărţi de popularizare a ştiinţei, dar poezia a fost cea care l-a exprimat cel mai profund şi mai exact. El a reuşit să folosească ca nimeni altul şi să pună în valoare maleabilitatea şi melodicitatea limbii bengali, limba maternă, şi să creeze poezii şi poeme care uimesc şi farmecă prin simplitate şi profunzime.

Cum de la muzicalitate la muzică nu-i calea cea mai lungă, Tagore a compus peste două mii cinci sute de melodii şi cîntece precum şi cîteva drame muzicale, în care a îmbinat cu măiestrie muzica indiană clasică cu cîntecele populare bengaleze şi cu muzica europeană, creînd aşa-numita muzică **rabindrasagit.** Este singurul compozitor din lume al cărui cîntec a fost ales de două state — India şi Bangladesh — pentru a le fi imn naţional.

În anul 1913 a obţinut Premiul Nobel pentru literatură, fiind primul scriitor asiatic distins cu acest înalt premiu. Odată cu aceasta şi-a asumat o mare responsabilitate faţă de marile probleme ale omenirii, militînd în principal pentru îmbunătăţirea relaţiilor ţărilor europene cu India, în special prin intermediul relaţiilor culturale. Poezia a continuat însă să fie îndeletnicirea sa de căpătîi, căutînd şi găsind în permanenţă noi forme de exprimare, adîncind mesajul umanist al poeziei sale, drumul spre oameni, pentru exprimarea cît mai deplină a trăirilor lui interioare şi a relaţiilor sociale. A fost unul dintre primii scriitori ai lumii care a avertizat asupra pericolului fascismului — a fost întîiul preşedinte al Ligii indiene împotriva fascismului — exprimîndu-şi încrederea că al doilea război mondial nu se va putea termina decît cu înfrîngerea fascismului.

● **CARICATURISTUL CUBANEZ** Alberto Morales Ajubel este autorul unei performanţe rarisime, dacă nu cumva unică : la numai douăzeci şi opt de ani este cîştigătorul a 57 premii naţionale şi a 7 premii internaţionale între care şi premiul special al celei de a IV-a Bienale de umor de la San Antonio de los Banos. Toate acestea au făcut ca el să fie considerat printre cei mai reprezentativi artişti plastici-caricaturişti din Cuba.

Lucrează în redacţia revistei de satiră şi umor „DDT“ din Havana. „Sîntem opt şi toţi ne străduim să reacţionăm dinamic la nevoile societăţii noastre, să participăm activ la îndepărtarea stărilor de lucruri necorespunzătoare“. Atelierul lor este biroul din redacţie sau un colţişor din locuinţă. Aici ci lucrează nu numai pentru „DDT“, dar şi pentru alte publicaţii cum sînt „Prisma Latinoamericana“ sau „Cuba International“, pentru televiziune precum şi pentru teatre. În anul 1985 revista „DDT“ a fost distinsă cu titlul de „Maestru al umorului cubanez“. În acelaşi an revista a obţinut, în Italia, Premiul internaţional de satiră politică, pe care pînă atunci îl primiseră doar alte cinci reviste de satiră şi umor din străinătate.

Practic nu există eveniment sau fenomen în viaţa naţională sau internaţională la care Ajubel să nu reacţioneze în stilul său caracteristic. Unul din ofurile lui cele mai mari este televiziomania, adică boala oamenilor de a sta cu capul în televizor.

● **DACĂ AR FI TRĂIT, MARELE REGIZOR SOVIETIC SERGHEI GHERASIMOV,** artist al poporului al U.R.S.S., ar fi împlinit în luna mai a acestui an venerabila vîrstă de optzeci de ani. În toamna anului trecut el îşi făcuse încă o mulţime de planuri, gînduri pe care le-a împărtăşit presei sovietice, ziarelor „Pravda“, „Literaturnaia gazeta“, „Nedelia“.

„Spiritul de bază al unei culturi îl reprezintă în primul rînd literatura, cartea şi nu trebuie să permitem ca locul ei să fie luat de televiziune. Chiar dacă pînă acum s-a adeverit că televiziunea nu a reuşit să elimine cartea, aşa cum se presupusese, eu nu m-aş grăbi cu concluzii prea optimiste pentru viitor. Oamenii vor citi, dar ce ? Literatură autentică sau de divertisment ? La fel de esenţială este şi o altă întrebare : la ce se vor uita oamenii ?

Cinematografia noastră ar trebui să se gîndească cum să se apere de pătrunderea idelor sterpe. Trebuie să combatem maximele prosteşti care au pătruns în modul nostru de viaţă şi care au devenit percepte morale pentru unii din semenii noştri. De pildă, că gustul nu se discută sau că fiecare are gustul său. Gustul trebuie discutat, el este o categorie socială şi morală, nu numai una estetică. Este nevoie să se înţeleagă că gustul trebuie dirijat aidoma proceselor ecologice ! Aş spune că în acest caz se poate vorbi despre ecologie, despre ecologia personalităţii, de păstrarea valorii ei etice“.

UN POET - O LUME

Ivan Franko (II)

Ciclul **Sonetelor de închisoare** este conceput de Ivan Franko sub vădita influenţă a **Infernului** lui Dante. Numai că, spre deosebire de marele florentin, Ivan Franko descrie în sonete cu iz pamfletar o închisoare reală din imperiul austro-ungar. Pînă la urmă crincenul penitenciar se transformă în sonetele poetului galiţian chiar în imperiul detestat de popoarele subjugate.

* * *

Cînd lupul rupe oaia nu intrigă.
De asta-i lup, mişelnic şi tîlhar.
Dar dacă boul în loc de iarbă s-ar
Hrăni cu sînge în trufii de rigă ?

Că-i val de întuneric un popă în sutană,
Că unu-n frac bea sînge-n loc de bere,
Că fariseu-i azimă cu fiere,
Poveştile s-adună într-o ramă...

Dar mai puternic doare cînd
Cu cinstea lor acoperă arama,
Înfricoşaţi de focul gheenii
Aici începe, după mine, drama
Christoşilor încununaţi cu spini
Şi a Pilaţilor spălîndu-se pe mîini.

* * *

Te-ai îmbrăcat, ţărane, în straie de cavaler.
Te apără de graţii armurile şi marca ?
De ce-ai schimbat greoiul pumn de fier,
Pe dalta extrafină a maistrului Petrarca ?

Cum să loveşti crăiescul univers
Cînd te-ai ascuns de scîntecieri de criţă,
Iar cîntul e amar şi fulgerul din vers,
E clinchet de pahar în mîini de crişmăriţă ?

Şi în sonet am cuget de pietrar.
Nici mintea şi nici palma nu sînt de vlagă stoarse
Cedează piatra chiar de e amnar,
Iar scrîşnetul în unde se revarsă.
Ecoul dur al stîncii de inimă s-anină,
Apoi tişneşte cîntec zburînd către lumină.

* * *

Băltoacă puturoasă în miez de continent,
Răsadniţă de lene, de jaf şi de prostie,
Austrie, coroana ţi-e putregai latent
Şi mucegaiul iară trăsneşte-a viclenie

Petreci în cînt de lanţuri, cătuşe şi lăcate,
Ciinismul e în floare, triumfă vocea urii
Strivindu-ne pe rînd, vorbeşti de libertate
Ne jupuieşti de piele în numele culturii.

N-am cunoscut Sibirul, nici plumbul de harapnic,
Dar sîntem vlăguiţi, ne veştejim amarnic
Cu bot de vircolac adulmeci energie,
Hrăneşti la sînul tău canalie şi pleavă,
Iar duhul libertăţii de nu-i în pribegie.
În racla ta se stinge, mai rău ca de otravă

* * *

Eşti închisoare rece cu graţii de oţel,
În care ferecate se zbat mereu noroade.
Nu-i gloria de mijloc, ci altceva te roade
Doreşti să ai la uşă lingăii plini de zel.

Ne-mpiedici ca ţăranul pe gloaba lui neroadă;
Legîndu-i un picior aproape de căpăstru,
Mai poate dobitocul să zburde în buiestru ?
Doar să necheze poate şi funia s-o roadă.

Aşa împiedicat-ai popoare, ţări întregi,
Să n-auzi ce nu-ţi place, pe loc uniţi-i alegi
Şi-i pui să-şi scoată ochii. Cu sîngele la vale,
Vrăjmaşii parcă-s prieteni. Nu ştiu ce e durerea.
În ghionturile aspre se ştie că-i puterea,
Izvor mirşav de cloacă a preamăriei tale...

Prezentare şi traducere de
Stelian Gruia

ACASĂ Tiptil, luna august...

Neptun. Ultima zi a lui iulie. Ieri a plouat torenţial şi a trăsnit năpraznic în apele Mării, în lutul stepei. Furtuna din largul Mării ! Mi-ar trebui două aripi imense ca să v-o aduc vie în pragul sufletului şi, vai, nu le simt crescîndu-mi ! Şi mi-ar mai trebui culorile din coşurile cu piersici, ceasla aurie şi perlă neagră de pe toate drumurile Dobrogei ca să vă spun cum se topeau în fulger riuri de marmură trandafirie, prefăcîndu-se în uleiuri vrăjite în care clocoteau apoi, clădite din vulet, melancolii şi spaimă, trenuri numai în cer cunoscute. Îmi îngheţaseră dinţii, parcă prea adînc înfipţi în inima destinului, timpul nu mai avea îndurări, era în afara oricărei dorinţi şi oricărei pierderi, şi un lup nemernic, săltînd în flăcări verzi numai la mijlocul depărtărilor, urla cu gura veşniciei, lepădînd poveşti fantastice şi de nedescifrat. Furtuna şi Marea intraseră într-o stare de beţie iresponsabilă. Triumfuri vinete, gloria innegurării. Ascuns în casă o priveam, pedepsindu-mă, ştiind prea bine că ceea ce vedeam era netăcerea morţii, lipsită de pudoarea zeilor intraţi în cumpănă de rod. Trăiam cu toate simţurile devălmăşia voluptăţii că adevărul vieţii trece pe deasupra lumilor şi chiar pe deasupra lui însuşi. Sufeream povara unei bărbăţii care nu-şi va găsi niciodată sexul opus şi eram în acelaşi timp într-o totală secetă a minţii. Ştiam că Marea mă cugetă şi-mi soarbe nălucirile, chiar şi pe cele risipite-n anii cînd nu scriam şi nici nu aveam de gînd să scriu şi limpezeam argint în prunduri de lună sau pe largi bulevarde de brumă. Izbită de furtuni, Marea ne asumase de-a-ntregul, oameni şi pămînt, dor şi zvon şi mireasma plecărilor neîmplinite.

Pe cînd ploaia orna arborii grădinii cu descătuşări fluide, la malul Mării a izbucnit ţipătul unui copil şi poate o sută de inşi s-au repezit să-l smulgă din lacrima desperării — nimic mai frumos şi mai dătător de speranţă ca spiritul de solidaritate umană — ca să descopere cu toţii fericiţi că băiatul punea în circulaţie versiunea cuceritoare a furtunii : dansul în margine de val, dansul ca expansiune a vijeliei din inima prea plină şi peste care se legănau complice pescăruşul, albatrosul, raţa sălbatică. Sau poate, dansînd în ploaie, el corecta silniciile furtunii, dînd sens tainelor din noi, desăvîrşind apologia vieţii şi spiritualitatea Mării.

Acum e din nou linişte. Pe un deal magic, luat în primire de vrăbii şi presuri, înconjurat cu funii nevăzute de greierii, ţiriind, crinii de policioară care, ieri, se întunecaseră, cuprinşi parcă de patima orhideelor oarbe de la tropice, leagănă iar pe gard potire albe, sîngerii, galbene.

Un vînt insolent, care tot o ia la sănătoasa şi se-ntoarce, trăgînd de moţ prepeleacurile de la bostănăriile din stepă, deschide cărări rotitoare prin iarbă. Prin ele, călcînd cu tălpile goale, tiptil, luna august suie pe veranda acoperită de meri.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zainescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII